

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ
YETİŞTİRME PROGRAMLARI ÜZERİNE
KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME (1998-2018)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAHRE BATTAL

DANIŞMAN

PROF. DR. REFİK TURAN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME
PROGRAMLARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME
(1998-2018)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAHRE BATTAL

DANIŞMAN : PROF. DR. REFİK TURAN
JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. HATİCE GEDİK
JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. HACER DOLANBAY

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sahre
Soyadı : Battal
Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Programları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme (1998-2018)

İngilizce Adı : A Comparative Study on Social Studies Teacher Training Programs in Turkey (1998-2018)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Sahre Battal

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Sahre Battal tarafından hazırlanan “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Programları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme (1998-2018)” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Prof. Dr. Refik TURAN (Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Hatice Gedik (Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Hacer DOLANBAY (Sosyal Bilgiler Eğitimi, Muş Alparslan Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 21/04/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Aybala ÇAYIR
İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Yüksek lisans eğitimim boyunca destek ve katkılarını esirgemeyen kıymetli hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Refik TURAN'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 1998 yılında öğretmen yetiştirme sistemini yeniden yapılandırılma çerçevesinde eğitim fakültelerinde ilköğretim okullarının II. kademeleri için branş öğretmeni yetiştirecek programlar açılmasına karar vermiş ve bu programlar için ders çizelgeleri ve içeriklerinden oluşan programlar hazırlamıştır. Bu araştırmanın amacı YÖK tarafından sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için 1998, 2006 ve 2018 yıllarında hazırlanan programları karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre 1998 programında yer verilen 63 dersten 28'i alan bilgisi; 8'i Türkçe yan alan, 11'i meslek bilgisi 10'u ise genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Programda alan bilgisi dersleri %41, Türkçe yan alan dersleri %14, meslek bilgisi dersleri %29, genel kültür dersleri ise %16 ağırlığa sahiptir. YÖK'ün 2006 yılında hazırladığı programda 66 ders bulunmaktadır. Bu derslere 142 teorik, 28 uygulamalı olmak üzere 170 saat ayrılmıştır. Bu düzenlemeyle yan alan uygulaması da kaldırılmıştır. Bu programda alan eğitimi kategorisinde 34, meslek bilgisi kategorisinde 15, genel kültür kategorisinde ise 14 derse yer verilmiştir. Programda alan eğitimi dersleri %51, meslek bilgisi dersleri %29, genel kültür dersleri ise %20 ağırlığa sahiptir. 2018 yılında hazırlanan programda 65 derse yer verilmiştir. Bu derslere 154 saat ayrılmıştır. Bu programda ders saati yaklaşık %10 düzeyinde azaltılmıştır. Programda alan eğitimi kategorisinde 34, öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde 22, genel kültür kategorisinde ise 11 derse yer verilmiştir. Alan eğitimi derslerinin program içindeki ağırlığı yaklaşık %46, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin %36, genel kültür derslerinin ise %18 düzeyindedir. Programa sosyal bilgilerin disiplinler yapısını yansıtacak şekilde yeni dersler eklenmesi, derslere uygulama saati eklenmesi ve öğretmenlik uygulamasının daha erken başlatılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Eğitim fakültesi, Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme, Sosyal bilgiler eğitimi, Sosyal bilgiler öğretmeni

Bilim Kodu : 15801

Sayfa Adedi : 114

Yazar : Sahre BATTAL

Danışman : Prof. Dr. Refik TURAN

ABSTRACT

In 1998, the Council of Higher Education (CoHE) decided to open programs to train branch teachers for the second stages of primary schools in faculties of education within the framework of restructuring the teacher training system and prepared programs consisting of course schedules and contents for these programs. The aim of this research is to comparatively examine the programs prepared by YÖK for undergraduate programs in social studies teaching in 1998, 2006 and 2018. The document review method was used in the research. According to the findings, of the 63 courses in the 1998 program, 28 were field knowledge; 8 were Turkish minor field, 11 were vocational knowledge and 10 were general culture courses. In the program, field knowledge courses have a weight of 41%, Turkish minor field courses have a weight of 14%, vocational knowledge courses have a weight of 29% and general culture courses have a weight of 16%. There are 66 courses in the program prepared by YÖK in 2006. 170 hours were allocated to these courses, 142 of which were theoretical and 28 were practical. With this regulation, the application of sub-fields was also abolished. In this program, there are 34 courses in the field education category, 15 in the vocational knowledge category, and 14 in the general culture category. Field education courses have a weight of 51%, vocational knowledge courses have a weight of 29%, and general culture courses have a weight of 20% in the program. There are 65 courses in the program prepared in 2018. 154 hours are allocated to these courses. The course hours in this program have been reduced by approximately 10%. There are 34 courses in the field education category, 22 in the teaching profession knowledge category, and 11 in the general culture category in the program. The weight of field education courses in the program is approximately 46%, teaching profession knowledge courses are 36%, and general culture courses are 18%. It has been suggested that new courses reflecting the disciplinary structure of social studies be added to the program, practice hours be added to the courses, and teaching practice be started earlier.

Keywords : Faculty of education, Pre-service teacher training, Social Studies education, Social Studies teacher

Science Code : 15801

Number of Pages : 114

Author : Sahre BATTAL

Supervisor : Prof. Dr. Refik TURAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Problem Cümlesi	2
1.4. Alt Problemler	3
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Eğitim Kavramı	5
2.2. Öğretim	7
2.3. Öğretmenlik Mesleği.....	9
2.4. Sosyal Bilgiler Dersi	10
2.5. Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme	15
2.6. Türkiye’de Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi	20
2.7. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme	25
2.7.1. Eğitim Enstitülerinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme	26
2.7.2. Yüksek Öğretmen Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme	28
2.7.3. Öğretmen Yetiştirme Misyonun YÖK’e Devredilmesi ve Üniversite Çatısı Altında Öğretmen Yetiştirme	29

2.8. İlgili Literatür	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Verilerin Toplanması	40
3.3. Temel Araştırma Materyalleri.....	40
3.4. Verilerin Analizi.....	40
3.5. Araştırmanın Sınırlılığı	41
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	43
BULGULAR.....	43
4.1. Eğitim Fakültelerinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Açılması	43
4.1.1. Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Programlarında Yer Verilen Ders Kategorileri	44
4.2. Eğitim Fakülteleri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1998 Yılı Programı	46
4.2.1. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Alan Bilgisi Dersleri	50
4.2.2. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri	51
4.2.3. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Genel Kültür Dersleri	52
4.2.4. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Yan Dal (Türkçe Öğretmenliği) Dersleri.....	53
4.2.5. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Seçmeli Dersler	53
4.2.6. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Uygulamalı Dersler	54
4.2.7. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Öğretmenlik Uygulaması	55
4.3. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2006 Yılı Düzenlemesi	56
4.3.1. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Alan Bilgisi Dersleri	60
4.3.2. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri	61
4.3.3. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Genel Kültür Dersleri	62

4.3.4. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Seçmeli Dersler	63
4.3.5. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Uygulamalı Dersler	64
4.3.6. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Öğretmenlik Uygulaması	64
4.4. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2018 Yılı Düzenlemesi	65
4.4.1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Alan Bilgisi Dersleri	68
4.4.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri	70
4.4.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Genel Kültür Dersleri	71
4.4.4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Seçmeli Dersler	71
4.4.5. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Uygulamalı Dersler	73
4.4.6. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Öğretmenlik Uygulaması	73
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	75
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	75
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	75
5.2. Öneriler	83
KAYNAKÇA.....	85
EKLER.....	95
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları Haftalık Ders Çizelgesi (1998-1999)	49
Tablo 2. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları Haftalık Ders Çizelgesi (2008-2009)	58
Tablo 3. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları Haftalık Ders Çizelgesi (2018-2019)	67

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
DOI	: Digital Object Identifier
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TYMM	: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
URL	: Uniform Resource Loader
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Öğretmen, eğitim sisteminin en stratejik unsurudur (Bursalıoğlu, 1999, s. 42). Çünkü öğretmen eğitim faaliyetini bilfiil gerçekleştiren, başka bir deyişle eğitimi üreten kimsedir (Başaran, 1994, s. 109). Devletler eğitim sistemlerine ne kadar yatırım yaparlarsa yapsınlar eğitim sisteminin niteliği ve kalitesi öğretmenin niteliğinden daha fazla olamaz. Kavcar'ın (1999, s. 1) da vurguladığı gibi bir okul ancak istihdam ettiği öğretmenler kadar iyi olabilir. Bu nedenledir ki devletler öğretmen yetiştirme işine ciddiye almak ve nitelikli öğretmen yetiştirme işine önemli kaynaklar ayırmaktadırlar. Özellikle bilgi kaynaklarının çeşitlendiği, bilgiye ulaşma yollarının kolaylaştığı ancak bir o kadar da doğru bilgiye ulaşma olanaklarının zorlaştığı günümüz dünyasında sanılanın aksine “okul” ve “öğretmen” önemini kaybetmemekte; tam aksine işlev ve rolleri daha da çeşitlenmekte ve önem kazanmaktadırlar. Hiç kuşku yok ki günümüzde öğretmenler mesleklerini amacına uygun, etkili ve verimli bir şekilde sürdürebilmek için 30 yıl öncesine göre çok daha fazla bilgi ve beceriye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu da öğretmen eğitiminin daha çok önem kazanmasına ve öğretmenlik mesleğinin rol ve görevlerindeki hızlı değişime uyum sağlayabilecek bir şekilde esnek bir şekilde yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de öğretmen yetiştirme görev ve sorumluluğu 1982 yılında Yükseköğretim Kurulu’na (YÖK) devredilmiş ve bunun bir gereği olarak öğretmen yetiştiren kurumlar üniversitelerin bünyesinde açılarak faaliyet göstermeye başlamışlardır. Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi 1968 yılından itibaren ilkokullarda, 1973-1974 öğretim yılından itibaren ise ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştiren ilk lisans programı 1993-1994 öğretim yılında Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi bünyesinde açılmıştır (Turan, 2023b). Ancak bu programların sayısında asıl artış zorunlu temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasını takip eden süreçte, 1998 yılından itibaren gerçekleşmiştir. Bu programlarda okutulan dersler

ve verilen eğitimin niteliği ile bu programlardan mezun olan öğretmen adaylarının mesleki hazırbulunuşluk düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Nitelikli öğretmenler ancak nitelikli hizmet öncesi eğitim programlarında yetiştirilebilir. Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme kurumlarının program yapısı öğretmen adaylarının mesleğe başladıktan sonra ihtiyaç duyacakları bilgi ve öğretmenlik becerilerini yeterli düzeyde kazandıracak şekilde tasarlanmalıdır. Türkiye’de günümüzde genel olarak öğretmen yetiştirme sistemi ve öğretmen istihdamı konuları tartışmalı konular olma özelliklerini sürdürmektedir. Öğretmenlerin sahip olmaları gereken nitelikler, hangi fakültelerde yetiştirilmesi gerektiği, hizmet öncesi öğretmen yetiştiren kurumlarda okutulan derslerin miktarı, bu derslerin nitelikleri, ders kategorilerine dağılımları, teorik-uygulamalı ve seçmeli-zorunlu ders dengesi ile öğretmenlik uygulamalarının süresi ve niteliği de bu çerçevede tartışılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme sistemi de hizmet öncesi öğretmen yetiştirme sisteminin bir alt bileşeni olarak bu tartışmalardan payına düşeni almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında okutulan derslerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve öğretmen yetiştirme alanındaki çağdaş yaklaşımlar ışığında uygulanan programların nitelikli Sosyal bilgiler öğretmenleri yetiştirmeye ne ölçüde elverdiğinin incelenmesi ve iyileştirmeye yönelik öneriler geliştirilmesi bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı YÖK tarafından Türkiye’de eğitim fakültelerinin bünyesinde faaliyet göstermekte olan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanmak üzere hazırlanan ilk program olan 1998 programından günümüze kadar bu lisans programlarında uygulanan öğretim programlarını farklı boyutlarıyla karşılaştırmalı olarak incelemek ve bu programlarda süreç içerisinde meydana gelen değişimi ortaya koymak ve değerlendirmektir. Araştırmada ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında okutulan derslerde meydana gelen değişimin çağdaş öğretmen yetiştirme yaklaşımları çerçevesinde değerlendirilmesi ve sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme sisteminin etkililiğini artırmaya yönelik öneriler geliştirilmesi de amaçlanmıştır.

1.3. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi şöyledir: Türkiye’de YÖK tarafından 1998 yılında eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanmak üzere

hazırlanan ilk programdan günümüze kadar geçen süreçte bu programlarda okutulan derslerde hangi değişiklikler gerçekleştirilmiştir?

1.4. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için hazırlanan ilk program olan 1998 programının temel özellikleri nelerdir?
2. 1998 Programı alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür kategorisindeki dersler bakımından hangi özelliklere sahiptir?
3. 1998 Programı Türkçe yan dal dersleri açısından hangi özellikleri taşımaktadır?
4. 1998 Programında zorunlu- seçmeli ve teorik-uygulamalı dersler ile öğretmenlik uygulamasına yer verilme durumu nasıldır?
5. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında 2006 yılında gerçekleştirilen düzenlemenin temel özellikleri nelerdir?
6. 2006 Programı alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür ders kategorileri açısından hangi özellikleri taşımaktadır?
7. 2006 Programında zorunlu-seçmeli ve teorik-uygulamalı dersler ile öğretmenlik uygulamasına yer verilme durumu nasıldır?
8. Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanmak üzere hazırlanan 2018 programının temel özellikleri nelerdir?
9. 2018 Programı alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür ders kategorileri açısından hangi özelliklere sahiptir?
10. 2018 Programında zorunlu-seçmeli ve teorik-uygulamalı dersler ile öğretmenlik uygulamasına yer verilme durumu nasıldır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma Türkiye’de eğitim fakülteleri bünyesinde faaliyet gösteren sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için 1998 yılında ilk hazırlanan programdan günümüze kadar geçen süreçte bu programlarda uygulanan ders programların farklı boyutlarıyla

karşılaştırmalı olarak incelenmesini ve nitelikli öğretmen yetiştirme için ne kadar yeterli olduğunun ilgili literatür ışığında değerlendirilmesini ve öneriler geliştirilmesini amaçlamaktadır. Araştırma bu yönüyle yukarıda ilgili literatür bölümünde bahsedilen araştırmalardan ayrılmakta olup, literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı değerlendirilmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilecek bulgular ve geliştirilecek önerilerin karar verici mercilerin ilgili programlarda güncelleme ve geliştirme süreçlerinde veri olarak kullanabilecekleri yararlı sonuçlar ortaya koyacağı da düşünülmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma YÖK tarafından eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 1998, 2006 ve 2018 yıllarında gerçekleştirilen düzenlemeler ve hazırlanan ders çizelgeleri ve içerikleri ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Eğitim: En yaygın ve kabul gören tanımıyla, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1994, s. 14).

Öğretim: Bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden eğitiminin okul adı verilen yapılandırılmış mekanlarda belirli amaçlara yönelik olarak planlı, programlı ve örgütlü olarak gerçekleştirilen kısmıdır (Fidan ve Erden, 1998, s. 12; Varış ve diğerleri 1991, s. 17).

Öğretmen: Sözlük anlamı “Mesleği bilgi öğretmek olan kimse” (TDK), olan öğretmen; eğitim kurumlarında önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda öğretim etkinliklerini planlı ve programlı bir biçimde düzenleyerek yürüten alanında uzman olan kişilerdir (Yazar, 2015).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, etkin yurttaşlar yetiştirme amacına yönelik olarak genellikle ilkokul ve ortaokullarda olmak üzere farklı eğitim kademelerinde okutulan disiplinlerarası bir derstir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim Kavramı

Eğitim, insanlık tarihinin en temel ve sürekli süreçlerinden biridir. İnsanların bilgi birikimlerini bir sonraki kuşağa aktarması, toplumların kültürel ve teknolojik anlamda ilerleyebilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. İnsanoğlu tarih boyunca çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda sürekli yeni bilgi, beceri, tutum ve değerler edinmiş, bunu hem toplumun diğer bireylerine hem de kendilerinden gelen kuşaklara aktarmışlardır. Dolayısıyla eğitim, insanın doğumuyla başlayan ölünceye kadar devam eden bir süreçtir.

Her insanın hayatında önemli bir yer tutan eğitim kavramı eğitim bilimciler tarafından farklı boyutlarıyla ele alınmış ve farklı tanımları yapılmıştır. Fidan ve Erden (1998, s. 2.) eğitimi “kasıtlı kültürleme süreci” olarak tanımlarken, Demirel (1999, s. 5); “Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci” olarak tanımlamıştır. Ertürk (1994, s. 11) ise eğitimi yaygın bir şekilde kabul gören “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlamıştır.

Eğitim, bireylerin davranışlarını istenilen yönde değiştirmek ve geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen, planlı ya da plansız bir süreçtir. Bu süreç, yalnızca akademik bilgi ile sınırlı kalmaz; bireylerin etik değerler, sosyal beceriler ve yaşamla başa çıkma yetenekleri kazanmalarına da olanak tanır. Eğitimin temel amacı, bireyleri topluma faydalı bireyler haline getirerek sosyal düzenin korunmasını ve ilerlemesini sağlamaktır. Eğitim, bireysel gelişim ile toplumsal kalkınmayı eş zamanlı olarak hedef alır ve bu yönüyle yalnızca bireyin değil, toplumun da geleceğini şekillendirir.

Eğitimin toplumsal, siyasal, bireysel ve ekonomik olmak üzere dört ana işlevi bulunmaktadır (Büyükkaragöz vd., 1998, s. 27). Eğitimin toplumsal işlevleri genel olarak bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürüyle uyumlu bir şekilde yaşayabilmesi için kültür aktarımını

sağlamak; siyasal işlevleri, ülkenin siyasal sistemini benimsemiş ve sistemin kendisini yeniden üretmesini sağlayacak bireyler yetiştirme; bireysel işlevleri, beden, zihin ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler yetiştirme; ekonomik işlevleri ise bilinçli üretici ve tüketici yurttaşlar yetiştirme amaçlarına yöneliktir.

Eğitim, formel ve informal olmak üzere iki ana boyutta ele alınabilir (Günkör ve Özdemir, 2017, s. 75). Formal eğitim, belirli bir müfredat doğrultusunda, sistemli ve planlı şekilde yürütülen, devlet veya özel kurumlar tarafından sunulan eğitim sürecidir. Bu süreç genellikle okul öncesi eğitimden başlayarak ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim aşamalarında devam eder. Eğitim sonunda bireylere diploma veya sertifika gibi resmi belgeler verilir. Türk eğitim sisteminde formal eğitim, bireyin akademik bilgi edinmesini sağlamanın yanı sıra, onun sosyal, kültürel ve mesleki gelişimini de desteklemektedir (Demirel, 2020).

Formal eğitim genel olarak aşağıdaki aşamalardan oluşur:

Okul Öncesi Eğitim: 3-6 yaş aralığındaki çocuklara yönelik, bilişsel ve sosyal becerilerin gelişimini destekleyen eğitim sürecidir.

İlköğretim: Genellikle 6-14 yaş grubuna yönelik, temel akademik becerilerin kazandırıldığı zorunlu eğitim aşamasıdır.

Ortaöğretim: Lise düzeyinde sunulan eğitim olup, genel lise, meslek lisesi ve fen lisesi gibi farklı türleri bulunmaktadır.

Yükseköğretim: Üniversite ve diğer yükseköğretim kurumları tarafından verilen, bireyin belirli bir alanda uzmanlaşmasını sağlayan eğitim sürecidir.

Bunun yanı sıra, formal eğitimin kapsamında mesleki eğitim kurumları, sanat ve spor akademileri gibi belirli alanlara yönelik eğitim sunan kurumlar da yer almaktadır.

Formal eğitimin belirgin özellikleri şunlardır:

Planlı ve programlıdır: Eğitim süreci önceden belirlenmiş müfredatlar doğrultusunda yürütülür.

Belirli kurumlar tarafından sunulur: Devlet okulları, özel okullar ve üniversiteler gibi kurumsal yapılar aracılığıyla gerçekleşir.

Öğretmenler ve uzman kişiler tarafından yürütülür: Eğitim süreci, alanında yetkin bireyler tarafından yönetilir.

Değerlendirme ve belgelendirme süreçlerine sahiptir: Öğrenciler belirli sınav ve ölçme değerlendirme yöntemleri ile takip edilir ve eğitim sonunda diploma veya sertifika alırlar.

İnformal eğitim, bireyin doğduğu andan itibaren çevresiyle etkileşimi sonucu oluşan ve yaşam içinde kendiliğinden gerçekleşen eğitim olarak tanımlanmaktadır. Bu tür eğitim, planlı ve programlı olmayıp, bireyin günlük yaşam deneyimleri, sosyal etkileşimleri, hobileri, medya, seyahat ve işyerinde öğrenme gibi çeşitli ortamlarda gerçekleşir.

İnformal eğitimin temel özellikleri şunlardır:

Plansız ve Programsızdır: Belirli bir müfredat veya plan doğrultusunda gerçekleşmez; kendiliğinden oluşur.

Resmi Kurumlarla Sınırlı Değildir: Aile, arkadaş çevresi, iş ortamı, medya gibi çeşitli ortamlarda gerçekleşir.

Belgelendirme Yoktur: Bu tür eğitim süreçlerinde resmi bir değerlendirme veya sertifikasyon söz konusu değildir.

Yaşam Boyu Süreklidir: Bireyin yaşamı boyunca devam eden bir öğrenme sürecidir.

İnformal eğitimin bireysel ve toplumsal düzeyde önemli işlevleri bulunmaktadır:

Sosyal Becerilerin Gelişimi: Bireylerin sosyal etkileşimler yoluyla iletişim, empati ve işbirliği gibi beceriler kazanmasına yardımcı olur.

Kültürel Değerlerin Aktarımı: Toplumun kültürel değerleri, gelenekleri ve normları bireylere aktarılır.

Esneklik ve Uyumluluk: Bireylerin değişen koşullara uyum sağlamasını ve esnek düşünme becerilerini geliştirmesini destekler.

Kendi Kendine Öğrenme Yetisi: Bireylerin merak ve ilgi alanlarına göre kendi kendine öğrenme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır.

2.2. Öğretim

Öğretim, eğitim kavramının bir alt dalı olarak daha dar kapsamlı bir süreçtir. Belirli bir hedef doğrultusunda bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan, genellikle organize edilmiş bir şekilde gerçekleştirilen bir etkinliktir. Öğretim, genellikle bir müfredat çerçevesinde belirli bir disiplin ya da konuda bireylerin bilgi düzeyini artırmayı ve yeteneklerini geliştirmeyi

hedefler. Bu nedenle, öğretim, eğitimden farklı olarak daha yapılandırılmış ve kısa vadeli hedeflere odaklı bir süreçtir. Eğitim, bireyin tüm yaşamını kapsayan bir süreç olarak düşünülürken, öğretim belirli bir dönem ya da disiplinle sınırlıdır.

Öğrenim ve öğretim eğitimin iki temel unsurunu oluşturmaktadır. Bunlardan öğrenim, eğitimin öğrenci boyutunu; öğretim ise öğretmen boyutunu ifade eder. Dolayısıyla öğretmensiz ve öğrencisiz bir eğitimden söz etmek mümkün olamaz (Çelikkaya, 1991, s. 76).

Eğitim ve öğretim arasındaki farkı anlamak için bu iki kavramın odaklandığı alanlar dikkatlice incelenmelidir. Eğitim, bireyin bütüncül bir şekilde gelişimine odaklanırken, öğretim genellikle akademik ya da teknik bilgi aktarımına yöneliktir (Günkör, vd, 2017, s. 75). Eğitim, bireyin düşünme becerilerini geliştirmeye, özgüven kazandırmaya ve hayata dair bir anlam bulmaya katkıda bulunur. Öğretim ise bireyin belirli bir alanda uzmanlaşmasını, bilgi ve beceri kazanmasını sağlar. Örneğin, bir bireyin matematik öğrenmesi öğretim kapsamında değerlendirilirken, bu bilgiyle problem çözme becerileri geliştirip hayata uyarlaması eğitim sürecinin bir parçasıdır. Eğitim ve öğretim kavramları, toplumların ilerlemesi ve bireylerin gelişimi için bir arada ve birbirini tamamlayıcı bir şekilde işlev görür. Eğitim, bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesine, sorumluluk bilinci kazanmasına ve topluma aktif bir şekilde katılmasına olanak tanır. Öğretim ise bireylerin belirli bir disiplinde bilgi ve beceri edinmelerini sağlayarak, onları belirli bir mesleğe ya da alana yönlendirebilir. Bu nedenle, eğitim ve öğretim arasındaki bu tamamlayıcı ilişki, bireyin yaşam boyu öğrenme sürecini destekler.

Günümüzde eğitim ve öğretim kavramlarının önemi, hızla değişen dünya düzeniyle birlikte daha da artmıştır. Bilgiye ulaşmanın kolaylaştığı ve teknolojik gelişmelerin hayatın her alanını dönüştürdüğü bir çağda, eğitimin bireyleri bilgiye erişim, bilgiyi analiz etme ve bilgiyi etkili bir şekilde kullanma becerileriyle donatması beklenmektedir. Bu süreçte öğretim ise bireylerin spesifik bilgi alanlarında derinleşmelerine ve mesleki anlamda yetkinlik kazanmalarına olanak tanır. Eğitim ve öğretim, bireylerin sadece kendi hayatlarında değil, içinde bulundukları toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmasında da önemlidir.

2.3. Öğretmenlik Mesleği

Öğretmenlik mesleği, Öğretmenlik Mesleği Kanunu’nda “Genel kültür, özel alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi bakımından hazırlığı gerektiren özel bir ihtisas mesleği” (MEB, 2024) şeklinde tanımlanmıştır. Öğretmen eğitim sisteminin en temel unsuru olup, öğrenme-öğretme sürecinin düzenleyicisi ve sağlayıcısıdır. Öğretmen, eğitim ve öğretim süreçlerinin temel taşı olarak bireylerin bilgi, beceri ve değer kazanımlarında rehberlik eden bir meslek grubudur. Eğitim bilimciler öğretmeni farklı şekillerde tanımlamışlardır. Örneğin Leyla Küçükahmet öğretmeni; “genç kuşakların yetişmesinden ve insan gücü gereksiniminin karşılanmasından sorumlu olan eğitim sisteminin en temel ögesi” (Küçükahmet, 1999, s. 1); Sünbül (2003, s. 246) ise “devletin eğitim politikasını uygulayan, uygulamadaki sonuçları ile bu politikaya yön veren ve eğitim alanında yapılan çalışmalardan yararlanan bir kişi” olarak tanımlamıştır. Öğretmenlik mesleği ise “eğitim alanı ile ilgili sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip; alandaki özel uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan, akademik çalışma ve mesleki formasyon gerektiren profesyonel bir uğraşı alanıdır” (Erden, 2005, s. 35).

Öğretmenler, sadece bilgi aktaran kişiler değil, aynı zamanda öğrencilerinin kişisel, sosyal ve duygusal gelişimlerini yönlendiren birer rehberdir. (Kaplan, vd., 2024, s. 39). Bu nedenle öğretmenlik mesleği, bireyin hayatında kalıcı etkiler bırakan ve toplumların kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmasına doğrudan katkı sağlayan bir misyona sahiptir. Öğretmenler, bireylerin öğrenme süreçlerinde sahip olup, onların düşünce yapısını şekillendirir ve potansiyellerini açığa çıkarmalarına olanak tanır.

Öğretmen, eğitimin formel boyutunda, müfredat kapsamında belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlayan bir rehber olarak tanımlanabilir. Oysaki öğretmenlik mesleği, yalnızca ders anlatmakla sınırlı değildir. Öğretmenler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak onların güçlü yönlerini geliştiren, zayıf yönlerini destekleyen ve bireysel öğrenme süreçlerini optimize eden profesyonellerdir. Bu bağlamda, öğretmenler aynı zamanda birer mentor, lider ve rol modeldir. Öğrenciler, öğretmenlerinin davranışlarından, iletişim tarzından ve problem çözme becerilerinden etkilenecek kendi kişiliklerini ve değerlerini geliştirir.

Eğitim sistemi içinde öğretmenin rolü, öğrencilerin akademik başarılarını artırmak kadar, onların sosyal beceriler kazanmalarını ve etik değerlerle donanmalarını sağlamak açısından da önemlidir. Özellikle hızla değişen bir dünyada, öğretmenlerin teknolojiye uyum

sağlayabilen, eleştirel düşünmeyi teşvik eden ve öğrencileri yaratıcı düşünmeye yönlendiren bireyler olmaları gerekmektedir. Bu, yalnızca bireylerin kariyer hayatlarına değil, aynı zamanda onların toplumsal sorumluluk bilinci kazanmasına da katkıda bulunur. Bu nedenle öğretmenler, toplumların geleceğini şekillendiren kilit aktörler olarak görülmektedir.

Araştırmalar, bir öğretmenin öğrenciler üzerindeki etkisinin, eğitimin kalitesini belirleyen en önemli faktörlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. (Özbay, 2006, s. 13). İyi yetişmiş, alanında uzman bir öğretmen, öğrencilerin yalnızca ders başarılarını değil, aynı zamanda hayat boyu öğrenme kapasitelerini de artırabilir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin pozitif bir öğrenme ortamı oluşturmadaki rolleri, öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını ve öz güvenlerini güçlendirmede kilit noktadır. Öğrencilerle kurulan sağlıklı iletişim, öğrenme sürecini daha etkili ve verimli hale getirir. Öğretmenlerin eğitim sistemi içindeki önemini anlamak için tarihsel ve sosyolojik bir perspektifle değerlendirme yapmak da yararlıdır. (Bakioğlu, 2017, s. 64). Tarih boyunca, eğitim sistemlerinin başarısı, büyük ölçüde öğretmenlerin yeterlilikleriyle ilişkilendirilmiştir. Toplumlar, öğretmenleri sadece bilgi aktaran kişiler olarak değil, aynı zamanda değer aktarıcılar ve toplumun ahlaki pusulası olarak görmüştür. Bu durum, öğretmenlerin toplumsal statüsünü ve mesleki itibarını artırmış, eğitim sistemlerine olan güveni güçlendirmiştir.

2.4. Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal bilgiler, bireylerin toplum içinde etkili bir vatandaş olarak yaşayabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı hedefleyen disiplinler arası bir derstir. Bu ders; tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, hukuk, antropoloji ve siyaset bilimi gibi sosyal bilimlerin temel kavramlarını bir araya getirir. Sosyal bilgiler; “hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin yurttaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır.” (Öztürk, 2012, s. 4).

Sosyal bilgiler, iyi bir vatandaş olarak evrensel ve ulusal değerleri benimsemiş, programda yer verilen becerileri gerçek yaşantısına uygulayabilen, farklı disiplinlerden elde ettiği bilgileri kullanarak gelecekteki yaşamıyla ilgili sağlıklı planlar yapabilen bireyler yetiştirmeye yönelik olarak geliştirilmiş, kendini sürekli olarak yenileyebilen kompleks bir çalışma alanıdır (Çatak, 2016, s. 3). Sosyal bilgilerin çalışma alanını insan oluşturur. Bu ders çocukların bilgi sahibi olmalarını öğrenme süreçlerini kavramalarını ve aktif birer yurttaş

olmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır (Zarrillo, 2016, s. 4). Sosyal bilgiler, bireylerin toplumsal olayları anlamalarını, çevreleriyle uyum içinde yaşamalarını ve demokratik bir toplumun bilinçli üyeleri olmalarını sağlar (Çiftçi, 2006, s. 123). Bu ders aynı zamanda disiplinler arası yapısıyla bireylerin yalnızca bilgi edinmelerini değil, bu bilgiyi yaşamlarında kullanmalarını ve böylece üyesi oldukları topluma aktif olarak katkıda bulunacak etkin vatandaşlar olmalarını amaçlar.

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli özelliklerinden biri, bireylerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmeyi hedeflemesidir. Ders, öğrencilerin bir olayı ya da kavramı farklı bakış açılarına göre değerlendirmelerini imkân sağlayan disiplinler arası bir yaklaşımı benimsemektedir. Örneğin, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında tarihsel bir olay sadece kronolojik bir süreç olarak ele alınmaz; aynı zamanda coğrafi, ekonomik ve sosyolojik boyutlarıyla değerlendirilir. Bu, öğrencilerin olayları daha bütünsel ve çok boyutlu bir şekilde anlamalarını ve analiz etmelerini sağlar. Sosyal Bilgiler dersi demokratik değerlerin kazandırılmasında da önemli bir rol oynar. Dersin içeriği, öğrencilerin hak, adalet, eşitlik ve özgürlük gibi kavramları anlamalarına ve benimsemelerine yardımcı olur (Çiftçi, 2006, s. 123). Aynı zamanda, bireylerin çevre bilinci, kültürel mirası koruma ve toplumsal sorunlara duyarlılık gibi değerlerle donatılmasını da hedefler. Bu yönüyle, Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin toplumsal sorumluluk sahibi olmalarını sağlamayı amaçlamakta ve demokratik bir toplumun temelini oluşturmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin sadece akademik bilgi kazanmalarını değil, aynı zamanda toplumsal hayatın gerekliliklerine uyum sağlamalarını ve etkili birer vatandaş olmalarını sağlar. Bireylerin toplumsal olayları eleştirel bir şekilde değerlendirebilmesi, sorunları analiz ederek çözüm üretebilmesi ve topluma katkıda bulunabilmesine katkı sağlayabilme potansiyeli bu dersin önemini daha da artırmaktadır. Özellikle demokratik toplumlarda bireylerin hak ve sorumluluklarını anlamalarını sağlayarak onların bilinçli birer vatandaş olmalarını sağlama açısından Sosyal bilgiler eğitimi hayati bir rol oynamaktadır.

Bu ders aynı zamanda öğrencilerin çevreye duyarlılık ve kültürel mirasın korunması gibi konularda bilinçlenmelerini sağlar. (Avcı ve Memişoğlu, 2016, s. 14). Bu tür değerlerin erken yaşta kazandırılması, bireylerin yaşam boyu bu konulara duyarlı olmasını teşvik eder. Sosyal bilgiler, bireylere sadece geçmişini anlamayı değil, aynı zamanda bugünü yorumlayarak geleceği şekillendirmeyi öğretir. Bu durum, bireylerin toplumsal uyumlarını ve katkılarını artırarak toplumun genel refah seviyesine olumlu bir şekilde yansır.

Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, bireylerin toplumsal olayları anlamalarını, demokratik değerleri benimsemelerini ve etkili vatandaşlık becerileri kazanmalarını sağlamaktır. Bu kapsamda ders, bireylerin tarihsel bilinç kazanarak geçmişteki olayları anlamalarını, bugünü yorumlamalarını ve geleceğe yönelik doğru kararlar almalarını hedefler. Coğrafi farkındalık kazandırarak dünyanın doğal ve beşerî unsurlarını tanımalarını ve çevreye duyarlı bireyler olmalarını sağlar. Aynı zamanda, demokratik değerler olan hak, adalet, eşitlik ve özgürlük kavramlarının bireyler tarafından benimsenmesine yönelik bir öğrenme süreci sunar. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin kültürel mirası tanımasını ve korumasını teşvik ederek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bilinçli bireyler yetiştirmeyi amaçlar. (Avcı ve Memişoğlu, 2016, s. 14).

Sosyal Bilgiler dersinin modern anlamda ilk ortaya çıkışı, 20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşmiştir. Sanayi Devrimi'nin getirdiği toplumsal değişimler, bireylerin yeni toplum düzenine uyum sağlaması için yeni bir eğitim anlayışını gerekli kılmıştır. 1916 yılında yayımlanan National Education Association raporunda, Sosyal Bilgiler dersinin demokratik bir toplumda etkili vatandaş yetiştirme hedefine hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu rapor, Sosyal Bilgiler dersinin modern anlamda ilk tanımını yaparak dersin dünyadaki gelişimine öncülük etmiştir.

1890'lardan günümüze sosyal bilgiler programı biçim ve içerik açısından birtakım değişikliklere uğramıştır. Programın temel formu ilerlemecilik akımının etkisinde 1940'lı yıllarda şekillenmiştir. 1940'lı ve 50'li yıllarda program içeriğinde tarih ve coğrafya disiplinleri ağırlık kazanmıştır. 1960 ve 1970'li yıllarda ise Bruner'in "Buluş Yoluyla Öğrenme Kuramı"nın etkisinde gelişen "Yeni Sosyal Bilgiler" yaklaşımı ortaya çıkmış ve bunun sonucu olarak da ders içeriğinde geleneksel olarak öneli ağırlığa sahip olan tarih ve coğrafya disiplinlerinin ağırlıkları azaltılmış; buna karşılık sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji gibi disiplinler ağırlık kazanmıştır (Bektaş, 2019, s. 13).

Avrupa ülkelerinde ise sosyal bilgiler daha çok tarih ve coğrafya derslerinin birleştirilmiş bir formu olarak gelişmiştir (Aktan, 2006, s. 17). Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, bireylerin demokratik değerleri benimsemeleri ve küresel farkındalık kazanmaları hedeflenmiştir. 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Sosyal Bilgiler dersi dünyanın birçok ülkesinde eğitim sistemlerinin temel bir parçası haline gelmiştir. Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersinin kökenleri, Osmanlı dönemindeki Malumat-ı Medeniye, Tarih ve Coğrafya derslerine dayanmaktadır. Cumhuriyet döneminde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile modern

eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte Sosyal Bilgiler, 1924'ten itibaren müfredata dâhil edilmiştir. Bu süreçte, dersin içeriği bireylerin milli ve kültürel değerleri tanınmalarını ve toplumsal bilinci kazanmalarını sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Türkiye'de Cumhuriyet Döneminin başından itibaren ilkokul, ortaokul ve liselerde okutulan derslerde tek disiplin anlayışı uygulanmış ve bu çerçevede diğer dersler gibi Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi gibi dersler de ayrı birer ders olarak okutulmuştur. 1926 İlkokul Programında ilkokulların birinci kademsinde (1, 2 ve 3. sınıf) okutulmakta olan Tabiat Tetkiki, Coğrafya, Tarih Başlangıcı ve Musahabat-ı Vataniye dersleri Hayat Bilgisi isimli bir ders altında bir araya getirilerek toplulaştırılmıştır. Daha sonraki süreçte ilkokulun ikinci kademesinde okutulan derslerin toplulaştırılması fikri de gündeme gelmişse de bu fikir ancak 1962 yılında hazırlanan ilkokul programı taslağına yansıtılabilmıştir. Bu program taslağında ilkokulun ikinci devresinde okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Toplum ve lke İncelemeleri; Tabiat Bilgisi ve Tarım-İş dersleri ise Fen ve Tabiat Bilgileri dersi altında toplulaştırılmıştır (MEB, 1962, s. 47). 1962 İlkokul Program Taslağı uygulama aşamasına geçirilmemiştir. Ancak bu program taslağı MEB tarafından oluşturulan komisyon tarafından üzerinde çalışılarak yeniden düzenlendikten sonra Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1 Temmuz 1968 tarih ve 171 sayılı kararıyla İlkokul Programı olarak kabul edilerek 1968-1969 ğretim yılından itibaren tüm ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır (Bektaş ve Turan, 2022, s. 12). 1968 İlkokul Programında 1962 İlkokul Program Taslağı'nda yer verilen Toplum ve lke İncelemeleri dersinin ismi Sosyal Bilgiler dersi olarak değiştirilerek 4. sınıflarda haftada beş; 5. sınıflarda ise dört saat okutulması ngrlmştir (MEB, 1968a). Böylece 1968 İlkokul Programı'nın kabul edilmesi ile ilkokul ders çizelgelerinde ilk defa Sosyal Bilgiler ismiyle bir derse yer verilmiştir. Daha önce ayrı dersler olarak okutulan Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi gibi derslerin tek bir ders altında birleştirilmesi ile program içeriğinde yer alan bilgiler azaltılmaya çalışılmış, buna karşılık öğrencilere beceri ve davranış kazandırılması ön planda tutulmuştur (Binbaşıoğlu, 1995, s. 386).

Sosyal Bilgiler dersinin ilkokullarda okutulmaya başlanmasının üzerinden çok geçmeden bu dersin ortaokullarda da okutulması gündeme gelmiştir. Nitekim ortaokullarda ayrı dersler halinde okutulmakta olan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin içeriklerinden oluşan Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Programı hazırlanmış ve 1970-1971 ğretim yılından itibaren üç yıl süreyle MEB tarafından belirlenen sınırlı sayıdaki ortaokulda deneme amaçlı olarak uygulanmıştır (MEB, 1969a; MEB, 1969b). Deneme uygulamalarının

sonuçlarının olumlu çıkması üzerine bu ders 1973-1974 öğretim yılından itibaren ortaokulların birinci sınıflarından başlayarak kademeli bir şekilde tüm ortaokullara yaygınlaştırılmıştır (MEB, 1973). Ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulması uygulaması 1985 yılına kadar sürmüş aynı yıl MEB'in aldığı bir kararla 1985-1986 öğretim yılından itibaren ortaokullarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış ve yerine Milli Tarih ve Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri dersi okutulmaya başlanmıştır (MEGSB, 1985, s. 249). Bu üç dersin ayrı dersler halinde okutulması 1998 yılına kadar sürmüştür.

Türkiye'de 18 Ağustos 1997 tarihinde yürürlüğe giren 4306 sayılı kanun ile zorunlu temel eğitim süresi sekiz yıla çıkarılmıştır. Bu gelişme üzerine sekiz yıllık eğitim süresine uygun olacak şekilde ilköğretim haftalık ders çizelgeleri yeniden düzenlemiş ve okutulacak dersler için yeni öğretim programları hazırlanmıştır. Bu kapsamda ortaokullarda okutulmakta olan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri kaldırılarak ilköğretim okullarının 4.-7. sınıflarında 1998-1999 öğretim yılından itibaren haftada üçer saat Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir (MEB, 1997, s. 643-644; MEB, 1998). Bu dönemde 7. ve 8. sınıflarda haftada birer saat Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersi ile 1981-1982 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin okutulmasına önceden olduğu gibi devam edilmiştir (Bektaş ve Turan, 2022, s. 14).

MEB'in 1998 yılındaki bu kararı ile Türkiye'de ilkokul ve ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulması günümüze kadar kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. 2004 yılında eğitim sisteminde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının esas alınması üzerine yeni yaklaşıma uygun Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı hazırlanarak 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu öğretim programında sekiz yıllık zorunlu temel eğitim ile birleştirilen ilkokul ve ortaokul dersleri arasında konu bütünlüğü ve Avrupa Birliği (AB) kriterleri göz önünde tutulmuş, öğrenci merkezli bir öğrenme yaklaşımı olan yapılandırmacı anlayış temel alınmıştır. Bu program disiplinler arası ve tematik bir bakış açısıyla sarmal yapıda tasarlanmıştır. Bu öğretim programında öğrencilerde temel yaşam becerilerinin geliştirilmesi ve onların olumlu kişisel nitelikler kazanmalarına yardımcı olmak ön planda tutulmuştur (Çatak, 2019, s. 19). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2005-2006 öğretim yılından itibaren tüm ortaokulların 4. ve 5. sınıflarında; 2006-2007 öğretim yılından itibaren ise 6. ve 7. sınıflarda kademeli bir şekilde uygulamaya sokulmuştur. Bu öğretim programı 2017 yılına kadar uygulamada kalmış, aynı yıl MEB

Sosyal Bilgiler dersi için yeni bir öğretim programı hazırlamıştır. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulanmasına 4. ve 5. sınıflarda 2017-2018 öğretim yılında başlanmış; 2018-2019 öğretim yılından itibaren ise tüm sınıf düzeylerinde uygulanmıştır. Bu öğretim programı da 2024 yılına kadar uygulanmıştır.

2024 yılında MEB Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) olarak adlandırdığı bir eğitim modelini uygulamaya koymuştur. Bu kararla eş zamanlı olarak tüm eğitim kademelerinde okutulan dersler için yeni modele uygun öğretim programları ve ders kitapları hazırlanmıştır. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersi içinde yeni bir öğretim programı hazırlanmıştır. Yeni öğretim programlarının 2024-2025 öğretim yılında ortaokulların 5. sınıfları ile liselerin 9. Sınıflarından başlayarak kademeli bir şekilde uygulanmasına başlanmıştır.

2.5. Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme

Öğretmenin eğitim sistemi içerisinde sahip olduğu kritik rol öğretmen eğitimine büyük önem verilmesini gerektirmektedir. Günümüzde hemen her alanda baş döndürücü hızla ortaya çıkan gelişmeler öğrenme-öğretme süreçlerini de etkilemektedir. Bu gelişmeler öğretmenlik mesleğinin işlevini ortadan kaldırmamakta aksine öğretmenlerin mesleklerini sürdürürken baş etmek zorunda kaldıkları güçlükleri artırmakta, bu da sahip olmaları gereken bilgi ve becerileri daha da çeşitlendirmektedir. Dolayısıyla günümüzde öğretmenlik mesleği önemini yitirmemekte, ancak rol ve işlevi sürekli dönüşmekte ve genişlemektedir. Bu da günümüzde öğretmen eğitiminin hizmet öncesinden başlayan ancak hizmet içinde de devam edecek şekilde, süreç odaklı bir şekilde planlanmasını adeta zorunlu kılmaktadır.

1980’li yıllarda öğretmenlerin çocuğun gelişimini temele alması, öğrenme teorilerini bilen, öğretim ilke ve yöntemlerini uygulayabilen, belli düzeyde sosyoloji ve psikoloji bilgisinin yanı sıra konu alanıyla ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaları beklenirken 1990’lı yıllarda hizmet öncesi öğretmen eğitiminin iyileştirilmesi ve hizmet içi eğitimlerle öğretmen eğitimine süreklilik kazandırılması hususları ön plana çıkmıştır. 2000’li yıllarda öğretmen eğitimi yükseköğretim kurumları ile okulların işbirliğine dayandırılmaya başlanmıştır. Bu dönemde alanıyla ilgili yeterli düzeyde bilgi ve becerilere sahip, sorgulayan, vizyoner, kalıpları zorlayan ve demokratik bir öğrenme ortamı oluşturabilen öğretmenlerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Günümüzde ise öğretmen yetiştirmede öğretmen özerkliğini

daha fazla ön plana alan bir anlayışın hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Tutkun ve Aksoyalp, 2010, s. 364).

Öğretmen yetiştirme süreci, sadece bireylerin meslek edinmelerini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda onların toplumun eğitim seviyesini artıracak bireyler olmalarını da hedefler. Bu süreç, öğretmen adaylarının hem teorik bilgi hem de uygulama becerileriyle donatılmasını gerektirir. Özellikle çağdaş eğitim anlayışında, öğretmenlerin sadece bilgi aktaran değil, aynı zamanda birer öğrenme lideri, rehber ve mentör olarak rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme süreçleri sadece ders anlatım tekniklerini öğretmekle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda öğretmen adaylarının iletişim, problem çözme, yaratıcı düşünme ve duygusal zekâ gibi çok yönlü becerilerini geliştirmeye odaklanmalıdır.

Günümüzde gelişmiş pek çok ülkede öğretmen yetiştirme süreci dört aşamada ele alınmaktadır. Bu aşamalar; hizmet öncesi öğretmen eğitimi, işe başlama (hazırlık) eğitimi, hizmet içi eğitim ve ileri uzmanlık eğitimi yani lisansüstü eğitimidir. Ancak alanda “öğretmen yetiştirme” kavramı daha ziyade hizmet öncesi öğretmen eğitimi anlamında kullanılmaktadır. Günümüzde hizmet öncesi öğretmen eğitimi büyük ölçüde üniversite çatısı altında ve lisans programları düzeyinde gerçekleştirilmektedir (Güneş, 2016, s. 414).

Öğretmen yetiştirme sürecinin en önemli bileşenlerinden biri, pedagojik formasyon programıdır (Kılınç vd., 2018, s. 105). Bu programlar, öğretmen adaylarına öğretim yöntem ve tekniklerini, öğrenci davranışlarını yönetme stratejilerini ve değerlendirme yöntemlerini öğrenme fırsatı sunar. Diğer yönden öğretmen adaylarının staj gibi uygulamalı eğitimlerle sahada deneyim kazanmaları sağlanır. Bu süreç, öğretmenlerin yalnızca teorik bilgiyle donatılmasını değil, aynı zamanda bu bilgiyi gerçek sınıf ortamında etkili bir şekilde uygulayabilmelerini hedefler. Uygulamalı eğitim, öğretmen adaylarının karşılaşılabilecekleri zorluklara karşı hazırlıklı olmalarını ve mesleklerine daha güçlü bir başlangıç yapmalarını sağlar. Eğitim sisteminin temelini oluşturan öğretmenler, sistemin başarısında etkindir. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme sistemleri, yalnızca bireysel öğretmen gelişimini değil, eğitim sisteminin genel yapısını da etkileyen bir unsurdur. Kaliteli bir öğretmen yetiştirme sistemi, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini artırarak öğrencilerin öğrenme deneyimlerini iyileştirebilir. Öğrenciler, bilgili ve yetkin bir öğretmenin rehberliğinde, sadece akademik başarı elde etmekle kalmaz, aynı zamanda yaşam boyu öğrenme motivasyonu kazanır. Bu

durum, bireylerin kariyer başarısını ve topluma katkısını artırarak genel refah düzeyine olumlu etkiler yapar.

Öğretmen yetiştirme sisteminin önemi, sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal kalkınma açısından da değerlendirilebilir. Toplumlar, eğitilmiş bireyler sayesinde sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmayı sürdürebilir. Bu bağlamda, öğretmen yetiştirme sistemlerinin kalitesi, bir toplumun geleceğini doğrudan şekillendiren bir unsurdur. İyi bir öğretmen, yalnızca bilgi aktaran değil, aynı zamanda öğrencilerine ilham veren ve onların potansiyellerini açığa çıkaran bir rehberdir. Dolayısıyla, öğretmen yetiştirme sistemlerinin hedefi, öğretmen adaylarının hem bilgi düzeyini hem de pedagojik yeterliliklerini artırmak olmalıdır. Günümüzde öğretmen yetiştirme sistemleri, hızla değişen küresel dinamiklere ve modern eğitim anlayışlarına uyum sağlamayı hedeflemektedir. Teknolojinin eğitimdeki rolünün giderek artması, öğretmenlerin dijital becerilerle donatılmasını zorunlu hale getirmiştir. Dijital öğrenme araçlarını etkili bir şekilde kullanabilen öğretmenler, öğrencilerin öğrenme süreçlerini daha ilgi çekici ve interaktif hale getirebilir. Aynı zamanda, farklı öğrenme stillerine sahip öğrenciler için kişiselleştirilmiş öğretim yöntemleri geliştirme ihtiyacı, öğretmenlerin bireysel farklılıklara duyarlı olmasını gerektirmektedir.

Öğretmen, bireylerin bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanmalarını sağlayan, onların kişisel ve toplumsal gelişimlerinde rehberlik eden bir eğitimci ve liderdir. Öğretmenlik, yalnızca bir bilgi aktarımı süreci değildir; aynı zamanda bireylerin hayatlarını şekillendiren ve onların potansiyellerini açığa çıkarmalarına yardımcı olan bir misyon taşır. Bu nedenle öğretmenlik, topluma yön veren ve geleceği inşa eden bir meslek olarak kabul edilir. Öğretmenler, bireylerin yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda sosyal, duygusal ve etik gelişimlerini de etkileyerek onların hayata daha bilinçli bireyler olarak katılmalarını sağlar.” Türkiye’de hizmet öncesi öğretmen yetiştirme süreci YÖK ve MEB tarafından belirlenen programlar çerçevesinde yürütülmektedir. Türkiye’de öğretmen yetiştirme programları eğitim fakülteleri bünyesinde lisans düzeyinde dört yıllık bir süreçle yürütülmektedir.

Günümüzde başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerde hizmet öncesi öğretmen eğitiminde eşzamanlı model ve ardışık model olmak üzere iki farklı model uygulanmaktadır. Bu modellerden en yaygın olarak uygulanan eşzamanlı modeldir. Bu modelde öğretmen olmaya karar verilerek bu programa başlanmakta ve öğretmen adayı öğretmen yetiştiren bu programa birinci sınıftan itibaren başlamaktadır. Ardışık modelde ise öğretmen olmaya sonradan karar verilmektedir. Öğretmen adayı önce herhangi bir programı bitirerek

diplomasını almakta, daha sonra öğretmenlik sertifikası veren programlara kaydolmaktadır. Eşzamanlı modelde öğretmen adaylarına alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi dersleri öğretmenlik uygulaması dersleri birlikte aşamalı bir şekilde yarıyıllara dağıtılarak verilmektedir. Bu modelde aday öğretmen olmaya önceden karar verip bu doğrultuda eğitim alarak kendini mesleğe hazırladığı için daha başarılı olmaktadır. Ardışık modelde ise belirli bir alanda eğitimini tamamlayan adaylara öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ile uygulama dersleri verilerek öğretmenlik formasyonu kazandırılmaya çalışılmaktadır. Türkiye’de eğitim fakültelerinde verilen hizmet öncesi öğretmen eğitimi eşzamanlı modele örnek iken, eğitim fakültesi dışındaki programlardan mezun olanların pedagojik formasyon eğitimi tamamlayarak öğretmenlik sertifikası almaları ardışık modele örnek olarak gösterilebilir (Güneş, 2016, s. 430).

Günümüzde genel olarak hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi olmak üzere üç farklı kategoride dersler okutulmaktadır. Bu derslerin yarıyıllara ve sınıf düzeylerine dağılımlarında “paralel düzenleme” adı verilen bir düzen uygulanmaktadır. Buna göre öğretmenlik lisans programlarında ilk yarıyıldan sekizinci yarıyla doğru gidildikçe genel kültür derslerinin ağırlığı azalır, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ağırlığı artar, alan bilgisi dersleri ise az çok ağırlığını korur (Küçükahmet, 2007, s. 209).

Dünyada öğretmen yetiştirme süreçleri, ülkelerin eğitim politikalarına, kültürel yapısına ve toplumsal ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Öne çıkan modellerden biri olan Mesleki Eğitim Modeli, öğretmen adaylarının alan bilgisi ve pedagojik formasyonu birlikte kazanmalarını hedefler. Avrupa ülkelerinde yaygın olan bu model, öğretmenlerin hem branşlarında uzmanlaşmalarını hem de öğretim süreçlerini yönetme becerisi kazanmalarını sağlar. (Abazaoğlu, 2014, s. 21). Pedagojik Formasyon Modeli, öğretmen adaylarının lisans eğitimi sonrası pedagojik eğitim alarak mesleğe hazırlanmalarını içerir ve ABD ile bazı Asya ülkelerinde uygulanmaktadır. Uygulamalı Eğitim Modeli, teorik bilginin sahada uygulanmasını önceliklendirir ve staj ağırlıklı bir süreç sunar; İngiltere ve Finlandiya gibi ülkelerde bu model oldukça etkilidir. Yanı sıra Hizmet İçi Eğitim Modeli, öğretmenlerin meslek yaşamları boyunca sürekli öğrenmelerine ve gelişmelerine olanak tanır, böylece onların değişen eğitim ihtiyaçlarına uyum sağlamaları desteklenir.

Eğitimde başarılı ülkelerin öğretmen yetiştirme süreçlerine bakıldığında, OECD verilerine göre bu ülkelerin genellikle gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir. Bu ülkeler, eğitim

sistemlerinde düzenlemeler yaparken hem merkezi hem de yerel düzeyde iş birliğine önem vermektedir. Avrupa'dan Finlandiya ve Estonya, Asya'dan Singapur ve Güney Kore, Kuzey Amerika'dan ABD ve Kanada, öğretmen eğitimi programlarını sürekli olarak geliştiren ülkeler arasındadır.

Finlandiya'da Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: Finlandiya, eğitim alanındaki başarısıyla tanınmaktadır. Özel okulların bulunmaması, ulusal düzeyde standartlaştırılmış bir öğretmen yetiştirme sisteminin olması ve öğretmenlere sürekli mesleki gelişim imkânı sunulması bu başarının temel faktörlerindendir. Öğretmen olmak isteyenler, üniversite sınavını geçtikten sonra yazılı sınav, yetenek testi, mülakat ve grup tartışması gibi aşamalardan geçmektedir. Öğretmen adayları hem teorik hem de uygulamalı yoğun bir eğitim sürecinden geçerek 10 yarıyılta eğitimlerini tamamlamaktadır. Ayrıca öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaları zorunludur.

ABD'de Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: ABD'de öğretmenlik yapabilmek için en az 4 yıllık lisans eğitimi gereklidir, ancak eyaletlere göre şartlar değişebilir. Öğretmen adayları üçüncü yıldan itibaren sahada deneyim kazanmaya başlar ve mezun olabilmek için belirli bir öğretmenlik uygulaması sürecinden geçerler. Mezun olduktan sonra, öğretmen adayları bir yıl boyunca staj yapar ve deneyimli öğretmenler tarafından rehberlik edilir. ABD'de lisans sonrası zorunlu staj süreci, Türkiye'deki staj uygulamasından farklıdır.

Kanada'da Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: Kanada'da öğretmen eğitimi sistemini eyaletler ve bölgeler yönetmektedir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme programları eyaletten eyalete farklılık gösterebilir. Öğretmen adaylarına akademik derslerin yanı sıra eleştirel düşünme, değerlendirme ve gözlem becerileri de kazandırılmaktadır. Öğretmen yetiştirme programları yerel ihtiyaçlara göre güncellenmekte ve esnek programlar sunulmaktadır.

Estonya'da Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: Estonya'da ilköğretimde öğretmen olmak için lisans, ortaöğretimde ise yüksek lisans diplomasına sahip olmak gerekmektedir. Öğretmen adayları lisans eğitiminden sonra uygulama dersleri alarak öğretmenlik mesleğine hazırlanır. Okul deneyimi sürecinde hem üniversiteden hem de okuldan danışman öğretmenler adayları yönlendirir. Yeni başlayan öğretmenler bir yıl boyunca mentör öğretmenler eşliğinde mesleğe adapte edilir.

Singapur'da Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: Singapur'da öğretmen eğitimi, özerk bir kurum olan Ulusal Eğitim Enstitüsü tarafından yürütülmektedir. Öğretmen adayları, kontenjanları önceden belirlenmiş öğretmen eğitimi programlarına katılır. Programlar,

akademik konular, müfredat çalışmaları ve okul temelli öğretmenlik uygulamalarını içermektedir. Öğretmenler, meslek hayatları boyunca sürekli hizmet içi eğitimlerle desteklenmektedir.

İngiltere’de Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: İngiltere’de öğretmen olmak için 3 veya 4 yıllık lisans eğitiminin ardından 1 yıl lisansüstü eğitim almak gerekmektedir. Mezun olan öğretmen adaylarına “Nitelikli Öğretmen” sertifikası verilmektedir. Alternatif öğretmen yetiştirme programları da mevcuttur. Eğitim sürecinde uygulamalı dersler büyük bir yer kaplamakta ve öğretmen adayları okulda iş başında eğitim almaktadır.

Güney Kore’de Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi: Güney Kore’de öğretmen eğitimi, okul seviyelerine göre farklılık göstermektedir. İlkokul öğretmen adayları, zorunlu alan ve pedagojik dersler alırken, ortaokul öğretmenleri bitirme tezi hazırlamak zorundadır. Öğretmenler iki haftalık bir stajdan sonra göreve başlar ve mesleğin ilk altı ayında ek eğitim almaya devam ederler. Ayrıca, öğretmenlerin yılda en az 180 saatlik mesleki gelişim eğitimine katılmaları gerekmektedir (Muk, 2021).

2.6. Türkiye’de Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi

Osmanlı Devleti’nde 1838 yılından itibaren Batı tarzındaki ilk sivil okullar olan rüşdiyelerin açılmaya başlanması bir süre sonra bu okullarda ders verebilecek öğretmenlere ihtiyaç yaratmış, Rüşdiye mekteplerinin yönetiminden sorumlu Ahmet Kemal Efendi’nin girişimi ile İstanbul’un Fatih semtinde 16 Mart 1848 tarihinde Osmanlı Devleti’nin ilk öğretmen okulu olan Darülmuallimîn açılmıştır. Bir süre sonra kız rüşdiyelerinin açılmaya başlanması üzerine bu okulların giderek artan bayan öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere 26 Nisan 1870 tarihinde İstanbul’da kız öğretmen okulu olan Dârülmuallimât açılmıştır. Böylece Türkiye’de öğretmen yetiştirme süreci, 1839 Tanzimat Fermanı ile kurumsallaşmaya başlamış ve ilk öğretmen okulu (Darülmuallimin) 1848’de kurulmuştur. 1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim sistemine dair önemli düzenlemeler yapılmış, kız öğretmen okulu (Darülmuallimat) da bu nizamnameye dayalı olarak açılmıştır. Darülmuallimin ve Dârülmuallimât sayıları Osmanlı Devleti’nin yıkılmasına kadar geçen süreçte artış göstermiştir. Osmanlı döneminde yapılan bu reformlar, Cumhuriyet Dönemine deneyimli eğitimciler bırakmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra, eğitim alanında büyük bir dönüşüm süreci başlatılmıştır. 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu, eğitimin merkeziyetçi bir yapıya kavuşmasına ve öğretmen yetiştirme süreçlerinin devlet politikası haline gelmesine imkan yaratmıştır (Aslan, 2011, s. 2). Cumhuriyet Döneminde okullaşma oranını artırmaya ilköğretim kademesinden başlanmış ve ülke genelinde köyler başta olmak üzere ilköğretim okullarının açılmasına büyük önem verilmiştir. Bu durum ilk etapta ilköğretim öğretmenine olan ihtiyacı artırmıştır. Bu dönemde Osmanlı Döneminden devralınan 20 kadar ilköğretim okulu yeni dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmiş ve sayıları artırılmıştır. Bu okullar ilk yıllarda ilköğretim öğretmeni ihtiyacını karşılayan temel kaynak olarak görülmüştür. Bu okulların öğretim süresi başlangıçta 4 yıl iken 1924 yılında 5 yıla, 1932-33 öğretim yılında ise 6 yıla çıkartılmıştır. 1970-71 öğretim yılına kadar, ilköğretim öğretmenleri lise düzeyinde eğitim veren ilköğretim okullarında yetiştirilirken, bu okullarda öğrenim süresi 1970 yılından sonra artırılarak ilköğretim üzerine 7 ve ortaokul üzerine 4 yıla çıkarılmıştır (Dursunoğlu, 2003).

Türkiye'de ilköğretim en ücra köylere kadar ulaştırmanın önündeki en büyük sorun olan öğretmen ihtiyacına geçici bir çözüm olarak düşünülen öğretmenleri yetiştirmek üzere öğretmen kursları açılmıştır. Öğretmen kurslarında askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapmış, yani belirli düzeyde okuma yazma bilen gençler altı ay süreli bir kursa tabi tutulduktan sonra öğretmen unvanıyla küçük köylere ve üç yıllık ilköğretim okullara gönderilerek ilköğretim öğretmeni ihtiyacı bir ölçüde hafifletilmiştir. 1934-1935 öğretim yılında Eskişehir-Çifteler, 1937'de Eskişehir Mahmudiye ve İzmir Kızılçullu, 1938'de Kırklareli Kepirtepe İle Kastamonu Gökçöy'de öğretmen kursları açılmıştır (Kaplan, 2002). Bu Öğretmen Kursları sonra Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür (Cicioğlu, 1985). Bu Öğretmen Kursları sonra Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür (Akyüz, 1999). Cumhuriyet Döneminde köy nüfusunun okuryazarlık oranını yükseltmek amacıyla 1940 yılında 5 yıl eğitim süreli Köy Enstitülerinin açılmasına karar verilmiştir. 1940-1941 öğretim yılında 10 Köy Enstitüsü eğitim öğretim faaliyetlerine başlamış 1946 yılına kadar sayıları 20'ye ulaşmıştır (Kaplan, 2002). Karma eğitimin yapıldığı bu okullarda öğrenim süresi beş yıl ve yatılıdır. Bu okullarda üretime, günlük yaşama, sanata, demokrasiye, beden ve kişilik eğitimine yönelik bir eğitim verilmesi amaçlanmıştır. Bu okullardan mezun olanlardan öğretmenlik yapmak istemeyenler üç yıldan sonra sağlık memurluğu, tarımda veya sanatta geliştirilmiştir. Köy enstitüleri değişen ihtiyaç ve taleplere göre değişikliklere uğrayarak varlığını yaklaşık on beş yıl sürdürebilmiş ve nihayet 1954 yılında çıkarılan bir kanunla 6 yıllık ilköğretim öğretmeni yetiştiren okullar haline

dönüştürülmüşlerdir (Binbaşıoğlu, 1995; Deringöl, 2007, s. 21). Köy Enstitüleri'nin kurulması, sosyal bilimler öğretmeni yetiştirmede yeni bir modelin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Köy Enstitüleri, özellikle kırsal kesimlerdeki öğretmenlerin sadece akademik bilgiyle değil, aynı zamanda pratik becerilerle donatılmalarını hedeflemiştir. Bu dönemde, sosyal bilimler alanında özellikle Tarih ve Coğrafya derslerinin öğretimi ön planda tutulmuş, ancak enstitülerin kapatılması ile eğitim sistemi yeniden şekillenmiştir.

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu öğretmenlik mesleğinin gelişimi açısından önemli bir dönüm noktası niteliğindedir. Bu kanun, öğretmenliği bir uzmanlık mesleği olarak tanımlarken aynı zamanda her kademede görev yapacak öğretmenlerin yükseköğretim mezunu olmasını zorunu hale getirmiştir. Dolayısıyla bu kanunun yayınlanmasından sonra durumu uygun olan ilköğretmen okulları iki yıllık ön lisans düzeyinde eğitim verecek eğitim enstitüsü haline dönüştürülürken, diğerleri öğretmen lisesine dönüştürülmüştür. İlkokul öğretmeni yetiştiren 2 yıllık eğitim enstitülerinin sayısı 1976 yılında 50 iken 1980-1981 öğretim yılında 17'ye indirilmiştir (Küçükahmet vd., 2003).

Türkiye'de 6 Kasım 1981 tarihinde çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ve bu kanunun tamamlayıcısı niteliğindeki 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile o zamana kadar MEB'e ait olan öğretmen yetiştirme misyonu aynı kanunla kurulan YÖK'e devredilmiştir. Bu kanun uyarınca o zamana kadar MEB'e bağlı olarak faaliyet sürdüren tüm öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlar eğitim fakültelerine dönüştürülerek veya yeni kurulan eğitim fakültelerinin bünyelerine alınarak üniversite çatısı altına alınmıştır (Binbaşıoğlu, 1995). Bu düzenlemeler çerçevesinde sınıf öğretmeni yetiştiren 2 yıllık eğitim enstitüleri de yeni açılan eğitim fakültelerine bağlanarak eğitim yüksekokulları olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Eğitim yüksekokullarında öğrenim süresi 1989-1990 öğretim yılından itibaren 4 yıla, başka bir ifadeyle lisans düzeyine çıkarılmış; 1992-1993 öğretim yılından itibaren ise eğitim fakültelerine dönüştürülmüşler veya eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümünü oluşturmuşlardır (Kavak vd., 1997, s. 69).

Türkiye'de ilkokul öğretmeni yetiştirmenin tarihsel gelişimi ana hatlarıyla yukarıdaki seyri izlemiştir. Ortaokullara branş öğretmeni yetiştirmek üzere ilk açılan öğretmen okulu Gazi Orta Muallim Mektebi olup daha sonra eğitim enstitüleri bu misyonu üstlenmiş ve öğretmen yetiştirme misyonunun üniversitelere devredilmesine kadar öğretim süresi, bölüm ve program yapılanması ve ders çizelgelerinde birtakım değişikliklere uğrayarak bu misyonunu yerine getirmiştir.

Cumhuriyet Döneminde ortaokullar ile lise ve dengi okulların branş öğretmeni ihtiyacı genel olarak üç farklı kaynaktan karşılanmıştır. Bu kaynaklar eğitim enstitüleri, yüksek öğretmen okulları ve üniversitelerdir.

Cumhuriyet Döneminde 1924 yılında toplanan İkinci Heyeti İlmîyede alınan kararlardan birisi ortaokul ve liselerin üçer yıllık ayrı birer eğitim kademesi olarak yapılandırılmasına ilişkindi. Bu düzenlemeyle Türkiye’de okul sistemi üç kademe halinde yapılandırılmış olup bu kademeler beş yıl eğitim süreli ilkokul, üç yıl eğitim süreli ortaokul ve yine üç yıl eğitim süreli lisedir (Yücel, 1994, s. 184). Ortaokulun ayrı bir eğitim kademesi haline getirilmesi bu okullara öğretmen yetiştirecek öğretmen okullarının açılmasını gündeme getirmiştir (Altunya, 2009, s. 194). Nitekim 1926 yılında çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun’da da ortaokul öğretmeni yetiştirecek öğretmen okullarının açılması hususuna yer verilmiştir (TBMM, 1926, s. 523). Bu kanunun gereği olarak 1926 yılında Ankara’da bir orta öğretmen okulu açılmasına karar verilmişse de o sırada uygun bir bina bulunmadığından bu okul Konya’da açılmıştır. Başlangıçta ortaokullara Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan bu okul 1926-1927 öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Binbaşioğlu, 1995, s. 202). Bu okul 25 Ekim 1927’de Konya’dan Ankara’ya nakledilmiş ve zamanla bölüm sayısı da artırılarak ortaokullarda okutulan bütün dersleri okutacak öğretmenleri yetiştirebilecek bir kapasiteye kavuşturulmuştur. Okul 1929-1930 öğretim yılında yapımı tamamlanan bugünkü binasına taşınmış ve Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü adını almıştır (Duman, 1988, 54, s. 14). Bu okulun teşkilat yapısı ve programları örnek alınarak 1944-1945 öğretim yılında Balıkesir Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu açılmıştır (Ayas, 1948, s. 348). 1946-1947 ders yılı başından itibaren bu okullar eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür.

Türkiye’de okullaşma oranının yükseltilmesine ilkokuldan başlanmış ve Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren memleketin en ücra bölgelerini bile okulsuz bırakmamak için büyük bir çaba harcanmıştır. Bu durum ilkokul mezunu sayısını ve buna bağlı olarak ortaokul ihtiyacını da artırmıştır. 1940’lı yılların ortalarından itibaren ortaokul ihtiyacının karşılanması MEB’in en öncelikli konularından birisini oluşturmaya başlamıştır. Ancak ortaokul sayısını artırmanın önündeki en büyük engellerden birisini bu okullarda görev yapacak yeterli sayıda öğretmenin bulunmayışı oluşturmaktaydı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırrer ortaokul sayısının artırılmasıyla oluşacak ortaokul öğretmeni ihtiyacını olabildiğince kısa sürede karşılamada bir çözüm yolu olarak özel beceri gerektiren

dersler dışındaki tüm dersleri okutacak yeni tipte sınıf öğretmenlerinin yetiştirilmesini düşünmüştür (Sirer, 1946, s. 16). Nitekim bu düşünce hayata geçirilerek öğretmen okullarının eğitim enstitülerine dönüştürülmesine ve ortaokullardaki beceri gerektiren dersler dışındaki tüm dersleri okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesine karar verilmiştir (MEB, 1991). Bu kararın ardından 1946-1947 öğretim yılından itibaren mevcut Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü ile Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu eğitim enstitüsüne dönüştürülmüş; ayrıca bu okullara yenileri de eklenmiştir. Eğitim enstitülerinin sayısı 1977-1978 öğretim yılında 18'e çıkmıştır (Altunya, 2006, s. 39). Eğitim enstitülerinin öğretim süreleri ve programlarında süreç içerisinde çeşitli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Eğitim enstitülerinin son olarak üç yıl eğitim süreli olarak ortaokul branş öğretmeni yetiştirme misyonu 1978-1979 öğretim yılına kadar devam etmiş; bu tarihten itibaren uygun şartları taşıyanların öğretim süresi dört yıla çıkarılarak programları lise öğretmeni de yetiştirecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu okullar 1980 yılından itibaren yüksek öğretmen okulu olarak adlandırılmış ve son olarak 1982 yılında eğitim fakültelerine dönüştürülerek üniversite çatısı altına alınmıştır (Kavak vd., 2007).

Osmanlı Devleti'nde 1890 yılında açılan Darümuallimin-i Âliye Cumhuriyet Döneminde de liselere öğretmen yetiştirme işlevini sürdürmüş, bu amaçla 1924 yılında "Yüksek Muallim Mektebi" adı verilerek yeni yapı ve programıyla faaliyetini sürdürmeye başlamıştır. Bu okula sınavla öğrenci alınıyor devlet hesabına okutuyordu. Öğrenciler kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili dersleri Edebiyat ve Fen fakültelerinde alıyor, buna ek olarak okulda da pedagojik formasyon kazandırmaya yönelik dersleri görüyorlardı. Bu okula 1940 yılından itibaren kız öğrenciler de kabul edilmeye başlanmıştır. Ancak bu okuldan mezun olanlar liselerin branş öğretmeni ihtiyacını tek başına karşılamaktan uzaktı. Nitekim artan öğretmen ihtiyacı karşısında 1959 yılında Ankara'da, 1964 yılında ise İzmir'de olmak üzere iki yeni yüksek öğretmen okulu daha açılmıştır. Bu okullar 1978 yılında kapatılmıştır (Kavcar, 2002, s. 3).

Ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirmede Cumhuriyet Döneminin başından itibaren üniversiteler de bir kaynak olarak görülmüştür. İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat ve Fen Fakülteleri ile başlayan bu süreç daha sonra 1936 yılında açılan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile 1943'te açılan Fen Fakültesi de dahil olmuştur. Bu fakültelerden mezun olan öğrencilere kendi alan derslerinin yanı sıra pedagoji ile ilgili dersler de almaktaydılar. 1955 yılından itibaren üniversite sayısının artmaya başlaması

üzerine üniversiteler ileride öğretmenlik yapmak isteyen öğrencilerine yönelik olarak pedagojik formasyon sertifika programları açmaya başlamışlardır. Ancak bu sertifika programlarında okutulan dersler arasında bir standart bulunmamaktaydı (Kavcar, 2002, s. 3). MEB, 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmen olarak atanacaklarda aranacak niteliklerin belirlenmesi görevinin kendisine verilmesinin ardından üniversitelerde verilmekte olan pedagojik formasyon dersleri arasındaki tutarsızlığı ortadan kaldırmak için bir standart pedagojik formasyon programı hazırlayarak yükseköğretim kurumlarına göndermiştir. (Duman, 1988, s. 213; Turan, 2021, s. 2574). Öğretmen yetiştirme misyonunun üniversitelere devredilmesi ve eğitim fakültelerinin açılmasından sonra da başta fen ve edebiyat fakülteleri olmak üzere eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olanların pedagojik formasyon sertifika programlarını tamamlamak kaydıyla ortaöğretim okullarına branş öğretmeni olarak atanmaları uygulamasına devam edilmiştir. Bu sertifika programlarında okutulacak dersler ile ilgili olarak MEB ve YÖK'ün işbirliği ile 1980, 1982, 1997, 2008 ve 2021 yıllarında düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'de ortaöğretim branş öğretmenlerinin büyük ölçüde eğitim fakülteleri dışındaki fakülteler tarafından yetiştirilmesi öğretmen niteliği konusunda tartışmalara yol açarken aynı zamanda ortaöğretim alan eğitimi ile ilgili sorunların ortaya konulmasına ve çözüm önerileri geliştirilmesine yönelik bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinin de yeterli düzeyde yapılmasının önünde bir engel oluşturmaktadır.

2.7. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi ilk olarak ilkokullarda 1968-1969; ortaokullarda ise 1974-1975 öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasından önceki dönemde ilkokul ve ortaokullarda Tarih, Coğrafya ve vatandaşlık eğitimiyle ilgili olarak farklı dönemlerde Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye, Malûmât-ı Vataniye, Yurt Bilgisi veya Yurttaşlık Bilgisi isimli dersler okutulmuştur. Bu dersleri ilkokullarda sınıf öğretmenleri okuturken, ortaokullarda bu dersleri okutacak öğretmenler uzunca bir süre ortaokullara branş öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan ilk öğretmen okulu olan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nde yetiştirilmiştir.

İlk olarak Ankara'da açılması planlanan ancak uygun bina bulunamadığı için Konya'da açılan Orta Muallim Mektebi 1926-1927 öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetlerine

başlamıştır. İlk açıldığında sadece Edebiyat Bölümü bulunan bu okul 25 Ekim 1927’de Konya’dan Ankara’ya nakledilmiş ve aynı yıl Pedagoji Bölümü; 1928-1929 öğretim yılında ise Tarih-Coğrafya, Fizik-Kimya (Tabiiye) ve Matematik bölümleri açılmıştır (Öztürk, 1996, s. 202). Okul, 1929-1930 öğretim yılından itibaren bugünkü binasında faaliyetini sürdürmeye başlamış ve Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü adını almıştır (Duman, 1988: 54, s. 14). Okul zamanla yeni bölümlerin açılmasıyla birlikte ortaokullarda okutulan branş derslerinin tamamını yetiştirebilecek bir niteliğe kavuşmuştur (Ayas, 1948, s. 413).

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü örnek alınarak 1944 yılında Balıkesir Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu açılmıştır (Ayas, 1948, s. 348). 1946-1947 ders yılı başından itibaren bu okullar eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür. Fakat çok geçmeden artan ortaokul öğretmeni ihtiyacını yetiştirmek üzere eğitim enstitülerinin açılmasına karar verilince bu iki orta muallim mektebi 1946-1947 öğretim yılından itibaren eğitim enstitüsüne dönüştürülmüştür.

2.7.1. Eğitim Enstitülerinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde okullaşma hareketi ilkokuldan başlatıldığından 1940’lı yıllara gelindiğinde artan ilkokul mezunlarının ortaokul ihtiyacının karşılanması yönünde büyük bir talep oluşmuştu. Ortaokul düzeyinde okullaşmanın önündeki en büyük engel açılacak çok sayıda ortaokulda görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesi sorunu idi. 1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığı koltuğuna oturan Reşat Şemsettin Sirer ortaokul öğretmeni sorununu kısa sürede çözebilmenin ancak Resim İş, Beden Eğitimi ve Müzik gibi özel beceri gerektiren derslerin dışındaki tüm dersleri okutabilecek yeni bir öğretmen tipini yetiştirmekle mümkün olabileceğini düşünmüştür (Sirer, 1946, s. 16). Nitekim Sirer bu düşüncesini 1946 yılında toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şûrası’nda kabul ettirmiştir (MEB, 1991). Bu karar üzerine hali hazırda mevcut olan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü ile Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu eğitim enstitüsüne dönüştürülmüş ayrıca zamanla bu iki eğitim enstitüsüne yenileri eklenmiştir. Eğitim enstitülerinin sayısı 1977-1978 öğretim yılında 18 olmuştur (Altunya, 2006, s. 39).

Eğitim enstitülerinin Toplu Dersler Bölümü mezunlarının ortaokullarda okutulmakta olan pek çok ders gibi Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi derslerini de okutması öngörülmüştür. Dolayısıyla bu bölümlerde Fen Bilgisi, Matematik ve Sosyal Bilimlerle ilgili pek çok ders okutulduğu için yoğun bir program uygulanmaktaydı. Bu da bu uygulamaya

olan eleştirilerin giderek yoğunlaşmasına yol açmıştır. Nihayet Reşat Şemsettin Sirer'in yerine Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu döneminde ders yoğunluğu ve bu durumun öğretmen adaylarında yarattığı olumsuz sosyal ve psikolojik etkiler göz önünde bulundurularak Toplu Dersler Bölümü'nün kaldırılması gündeme gelmiştir. 1949 yılında toplanan Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında Toplu Dersler bölümlerinin kaldırılarak yerine iki yıl süreli Edebiyat Bölümü ve Fen Bölümünün kurulmasına karar verilmiş ve bu karar aynı yıl uygulamaya geçirilmiştir (MEB, 1949). Böylece eğitim enstitülerinin Edebiyat Bölümleri hem Türkçe hem de Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi derslerini okutacak öğretmen adaylarını yetiştirmeye başlamıştır.

Ancak bir süre sonra bu düzenleme de ihtiyaca cevap vermemeğe başlamıştır. Çünkü bu düzenlemede asıl amacı Edebiyat ve Türkçe öğretmeni yetiştirmek olan Edebiyat Bölümü'ne aynı zamanda Tarih ve Coğrafya öğretmeni yetiştirme misyonunun da yüklenmiş, bu da bu bölümlerin programını oldukça yoğun bir hale getirmiştir. Aynı sorun Fen Bölümü için de geçerliydi. Bu konudaki eleştirilerin gittikçe yoğunlaşması üzerine 1966 yılında yönetmelik değişikliği ile bölüm yapılanması yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle eğitim enstitülerindeki Edebiyat Bölümünün yerine Türkçe Bölümü ve Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi) Bölümü; Fen Bölümünün yerine ise Fen ve Tabiat Bilgisi ve Matematik bölümleri açılmıştır. Bu bölümlerin öğrenim süreleri iki yıl olarak belirlenmiştir (MEB, 1966). Bu düzenlemenin ardından ortaokullarda okutulmakta olan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerini okutacak öğretmenlerin eğitim enstitülerinin Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi) Bölümlerinde yetiştirilmelerine başlanmıştır.

1967 yılında eğitim enstitülerinin tüm bölümlerinde öğrenim süresi üç yıla çıkarılmış ve tüm bölümler için üç yıllık yeni ders çizelgeleri ve müfredatlar hazırlanarak 1967-1968 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 1968b, s. 1-2, MEB, 1968c, s. 292; 1968d). Bu arada 1974-1975 öğretim yılından itibaren ortaokullarda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri kaldırılarak yerine Sosyal Bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır. Bu dersi okutacak öğretmenlerin de önceden ortaokul Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerini okutacak öğretmenler gibi eğitim enstitülerinin Sosyal Bilgiler Bölümlerinde yetiştirilmesine devam edilmiştir.

2.7.2. Yüksek Öğretmen Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme

Eğitim enstitülerinin üç yıllık bir yükseköğretim kurumu olarak ortaokullara branş öğretmeni yetiştirme misyonunu 1978-1979 öğretim yılına kadar devam ettirmiş, bu tarihten itibaren uygun şartları taşıyanların öğretim süreleri dört yıla çıkarılmış, öğretim programları da lise öğretmeni de yetiştirebilecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu okullar 1980 yılından itibaren yüksek öğretmen okulu olarak adlandırılmışlardır. Yüksek öğretmen okuluna dönüştürülen eğitim enstitüleri şunlardır: Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, İzmir Buca Eğitim Enstitüsü, Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü, Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü, Trabzon Fatih Eğitim Enstitüsü, Samsun Eğitim Enstitüsü, Edirne Eğitim Enstitüsü, Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Eğitim Enstitüsü (Binbaşıoğlu, 1995, s. 417).

Bu düzenleme ile yüksek öğretmen okullarında Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih, Matematik, Biyoloji-Kimya, Fizik-Matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Biyoloji, Kimya-Fizik, İngilizce, Fransızca, Almanca, Eğitim, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi olmak üzere 16 bölümde öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır. MEB Talim ve Terbiye Kurulunun 14.4.1980 tarih ve 34 sayılı kararıyla da bu bölümlerde uygulanacak geçici ders çizelgeleri kabul edilmiştir.

Yüksek öğretmen okullarında açılan bölümlere bakıldığında Tarih-Coğrafya ve Coğrafya-Tarih isimli iki bölümün bulunduğu ancak Sosyal Bilgiler Bölümünün bulunmadığı görülmektedir. Bu durum sosyal bilgiler öğretmenlerinin Tarih-Coğrafya ve Coğrafya-Tarih bölümlerinde yetiştirileceğini ortaya koymaktadır. Esasen Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi ilk okutulmaya başlandığı andan itibaren Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir birleşimi olarak görüldüğünden uzunca bir süre bu dersi okutacak öğretmenlerin yetiştirileceği bağımsız bölüm veya programlar açmak yerine bu branş için öğretmen ataması Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih bölümleri veya Tarih Öğretmenliği ve Coğrafya Öğretmenliği bölümü mezunlarından atanmıştır (Turan, 2023a, s. 1285). Nitekim bu amaçla yüksek öğretmen okullarının Tarih-Coğrafya ve Coğrafya-Tarih bölümlerinin ders çizelgelerine Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer aldığı için hem Tarih, hem de Coğrafya ile ilgili derslere yer verilmiştir.

MEB Talim ve Terbiye Kurulunun 13.2.1981 tarih ve 29 sayılı kararıyla Yüksek öğretmen okullarının Kimya, Fizik, Biyoloji, Matematik, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Beden Eğitimi, Müzik, Resim-İş, Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca) dersleri ile

Eğitim Bölümü ve diğer bölümlerin eğitim meslek dersleri programları kabul edilmiştir (MEB, 1981, s. 1).

2.7.3. Öğretmen Yetiştirme Misyonun YÖK'e Devredilmesi ve Üniversite Çatısı Altında Öğretmen Yetiştirme

Öğretmen yetiştirme ve istihdamı Cumhuriyet Döneminin başından itibaren MEB'in yetki ve sorumluluğuna verilmiştir. Bu durum 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer almıştır. Ancak 12 Eylül askeri darbesinden sonra kurulan askeri yönetim tarafından 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 20 Temmuz 1982 tarihinde çıkarılan 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile öğretmen yetiştirme görev ve sorumluluğu MEB'den alınarak YÖK'e devredilmiş; o zamana kadar MEB'e bağlı olarak faaliyet sürdüren öğretmen yetiştiren tüm kurumlar da üniversitelere bağlanmıştır (Resmi Gazete, 1982; Duman, 1988; Sözer, 1989, s. 43). Bu öğretim kurumlarından dört yıl eğitim süresine sahip yüksek öğretmen okulları eğitim fakültelerine dönüştürülürken, sınıf öğretmeni yetiştiren iki yıllık eğitim enstitüleri de eğitim yüksekokullarına dönüştürülerek eğitim fakültelerine bağlanmıştır. Eğitim fakülteleri ve eğitim yüksekokullarında kuruldukları ilk yıl olan 1982-1983 öğretim yılında mevcut teşkilat yapıları ile programları korunmuş, eğitim öğretim faaliyetleri MEB'den devraldıkları eski programlara göre sürdürülmüştür. YÖK tarafından hazırlanan yeni programlar 1983-1984 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanırken bölüm yapılanmaları da değişime uğramıştır. 1983-1993 yılları arasında eğitim fakültelerinde sekiz bölüm ve bu bölümlere bağlı yirmi yedi anabilim dalı bulunmaktaydı. Bölümlerden birisi Sosyal Bilimler Bölümü olup, bu bölüme bağlı olarak Coğrafya Eğitimi ve Tarih Eğitimi Anabilim dalı bulunmaktaydı. Yine bu anabilim dallarına bağlı olarak tarih öğretmenliği lisans programı ile coğrafya öğretmenliği lisans programı faaliyet göstermekteydi. 1994 yılında Tarih Eğitimi Anabilim Dalı ile Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı ayrı birer bölüm haline dönüştürülmüşlerdir (Kavak vd., 2007, s. 40). Görüldüğü gibi bu teşkilat yapısı içinde eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler eğitimi için bağımsız bir bölüm, anabilim dalı ve öğretmenlik lisans programı bulunmamaktaydı. Dolayısıyla bu dönemde ortaokulların Sosyal Bilgiler dersini okutacak öğretmenler eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği lisans programlarından mezun olanlar arasından atanmıştır. Bu amaçla da daha önce yüksek öğretmen okullarının Tarih-Coğrafya ve

Coğrafya-Tarih bölümlerinde olduğu gibi eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği lisans programlarında coğrafya; coğrafya öğretmenliği lisans programında ise tarih yan alan olarak görülerek ders çizelgelerinde bu disiplinlerle ilgili derslere de yer verilmiştir. Ayrıca tarih öğretmenliği lisans programına Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri ile Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamaları; coğrafya öğretmenliği lisans programına ise Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri ile Coğrafya ve Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamaları isimli derslere yer verilmiştir (Kavak vd. 2007, s. 163-164; 167-168).

2.8. İlgili Literatür

Leyla Küçükahmet tarafından hazırlanan “2006-2007 Öğretim Yılında Uygulanmaya Başlanan Öğretmen Yetiştirme Programlarının Değerlendirilmesi” başlıklı makalede YÖK tarafından hazırlanarak 2006-2007 akademik yıldan itibaren uygulanmaya başlanan öğretmenlik lisans programları farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Küçükahmet çalışmasında yeni programdaki ders kategorilerinin ağırlıklarının ve yarıyıllara dağılımlarının uygun olmadığı, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin seçimi ve dağılımında özenli davranılmadığı, öğretmenlik uygulama süreleri ve seçmeli dersler konusunda programlar arasında birlik sağlanmaması ve yan alan uygulamasının kaldırılmış olmasının yeni programın zayıf yönleri olduğu sonucuna ulaşmıştır (Küçükahmet, 2007).

Berrin Ercan tarafından hazırlanan “Türkiye’de İlköğretim II. Kademeye Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Sistemleri (1923-2008)” başlıklı yüksek lisans tezinde Cumhuriyet Döneminin başından 2008 yılına kadar geçen süreçte sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme alanında meydana gelen gelişmeleri incelemiştir. Çalışmada Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin tarihsel gelişimi ve buna bağlı olarak bu dersleri okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi konusundaki önemli gelişmelere yer verilmiştir. Bu çerçevede çalışmada eğitim enstitüleri ve eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme süreci, bu fakültelerin program yapısı ile günümüzde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının atanma ve istihdam durumları ile ilgili tespitlere de yer verilmiştir (Ercan, 2009)

Ahmet Çoban tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: Betimsel Bir Karşılaştırma” adlı çalışmanın 1998 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı ile 2006 yılında yeniden düzenlenen programın karşılaştırmalı bir analizinin yapılması amaçlanmıştır. Araştırma, tarama modeli temel alınarak gerçekleştirilmiş ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma çerçevesinde 1998

ve 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programları; ders saati/kredisi, ders sayısı, ders türleri, seçmeli dersler ve ders kategorileri boyutlarıyla karşılaştırmalı bir şekilde incelenerek farkları ortaya konulmaya çalışılmıştır (Çoban, 2010).

Özav (2001) tarafından gerçekleştirilen ‘Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Düşünceler’ isimli çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanan 1998 programı farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında Türkçe yan alan uygulamasının başlatılması, programda uygulamalı derslere ayrılan yerin artırılması ve standart program uygulamasına geçilmiş olması olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte çalışmada programın geliştirilmesi için şu öneriler sunulmaktadır: Tarih ve Coğrafya derslerinin çeşitlendirilmesi, seminer derslerine ağırlık verilmesi, okul deneyimi dersinin ileri yarıyllara taşınması, öğretim elemanı sayısının artırılması ve öğretmen adaylarının Türkçe derslerinde de deneyim kazanmalarının sağlanması. Bu düzenlemelerle programın daha verimli hale getirilmesi ve nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Özav, 2001).

Deniz Tonga tarafından 2012 yılında yayınlanan ‘Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi’ başlıklı makalede; 2006 yılında YÖK tarafından hazırlanarak 2006 yılından itibaren uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı farklı değişkenler açısından analiz edilmiştir. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı araştırma sonucunda 2006 programında sosyal bilgiler alanını oluşturan sosyal bilim disiplinlerine daha fazla ağırlık verildi, teorik ders sayısının uygulamalı derslerden belirgin şekilde fazla olduğu ve bu durumun uygulama derslerinin yetersizliğine yol açtığı gibi sonuçlara ulaşmıştır. Araştırma sonucunda kavram, beceri ve değer öğretimine yönelik doğrudan derslerin bulunmaması da 2006 programının zayıf yönünü oluşturduğu vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda uygulamalı ders saatlerinin artırılması, programda yer alan derslerin ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıyla ilişkilendirilmesi, kavram, beceri ve değer öğretimine yönelik derslerin lisans programına dâhil edilmesi ve Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin hem dönem sayılarının artırılması hem de uygulama niteliğinin geliştirilmesi gibi önerilere yer verilmiştir (Tonga, 2012).

Derya Atik Kara ve Mustafa Sağlam tarafından gerçekleştirilen ‘Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine Yönelik Yeterlikleri Kazandırması Yönünden

Değerlendirilmesi’ başlıklı araştırmada, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğretmen adaylarına öğrenme-öğretme sürecinin (planlama, uygulama, değerlendirme) gerektirdiği yeterlikleri kazandırma düzeyi incelenmiştir. Durum çalışması deseninde gerçekleştirilen araştırmada verilerin analizinde tümevarım ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ilgili performans göstergelerini karşıladığı tespit edilmiştir (Atik Kara ve Sağlam, 2014).

Evrin Solmaz Decker tarafından hazırlanan “Eğitim Enstitülerinin Tarih Eğitimindeki Yeri” başlıklı yüksek lisans tezinde ilk açıldıkları tarihten başlayarak kapandıkları 1980 yılına kadar tarih ve sosyal bilgiler öğretmenleri yetiştiren bir yükseköğretim kurumu olarak eğitim enstitülerinin program yapıları incelenmiştir. Çalışmada eğitim enstitülerinin program yapıları özellikle tarih öğretmeni yetiştiren bölümler temelinde incelenmiş ve tarihsel süreç içerisinde bu bölümlerde okutulan dersler ile bu derslerin içerikleri ve bu derslerin öğretiminde kullanılan araç-gereç ve materyallerde meydana gelen değişim ortaya konulmuştur (Solmaz Decker, 2014).

Nadire Emel Akhan tarafından gerçekleştirilen ‘Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Lisans Programı Üzerine Düşünceler’ başlıklı araştırmada sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarından yeni mezun olan öğretmen adaylarının sosyal bilgiler programına ilişkin görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim-öğretim yılının son iki haftasında, Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen yedi farklı üniversiteden mezuniyet aşamasında bulunan 154 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmen adaylarının üniversitede aldıkları eğitimi mesleki yeterlilikleri açısından yeterli bulmadıkları, programdaki derslerin uygulama ağırlıklı olmasını, ders içeriklerinin uygulama alanlarına uygun şekilde düzenlenmesini, öğretim elemanlarının daha fazla örnek sunarak kendilerini mesleğe her yönden hazırlamalarını ve ders işleme ile değerlendirme sistemlerinin daha işlevsel hale getirilmesini istedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Akhan, 2015).

İhsan Ünlü, Erol Koçoğlu ve Alpaslan Ay ‘Sosyal Bilgiler Lisans Programındaki Uygulamalı Derslere Yönelik Öğretmen Adayı Görüşlerinin İncelenmesi’ başlıklı çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında yer alan uygulamalı derslerde karşılaşılan sorunların belirlenmesini ve bu sorunların mesleki yeterlilik

üzerindeki etkilerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Durum çalışması desenin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında öğrenim gören 10 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Verilerin odak grup görüşmesi tekniği aracılığıyla toplandığı çalışma sonucunda öğretmen adaylarının uygulamalı derslerle ilgili olarak kredi uyumsuzluğu, ders içerikleri, program yapısı ve öğretim üyelerinden kaynaklanan çeşitli sorunlar yaşadıklarını tespit edilmiş ve söz konusu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir (Ünlü vd., 2015)

Deniz Tonga tarafından gerçekleştirilen ‘Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme’ başlıklı çalışmada Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yaşanan sorunlar incelenmiştir. Sosyal bilgiler eğitiminin istenilen düzeyde sağlanabilmesinin ancak nitelikli öğretmenlerle mümkün olacağının vurgulandığı çalışmada nitelikli öğretmen yetiştirilmesinin önündeki en önemli engellerin hali hazırda mevcut sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarındaki teorik derslerin ağırlıklı olması, uygulamalı derslerin sınırlı tutulması, duyuşsal ve davranışsal boyutları destekleyecek yeterli içeriğin bulunmayışı olarak gösterilmektedir. Araştırma sonucunda nitelikli sosyal bilgiler öğretmenleri yetiştirebilmek için lisans eğitimi sonrası yüksek lisans eğitimi şartı getirilmesi önerilmektedir. Öğretmenlerin genel olarak motivasyonlarını olumsuz etkileyen iki önemli unsurun öğretmen adayların üniversiteye yeterli hazır bulunuşluk düzeyinde başlamamaları ve lisans eğitiminin büyük ölçüde teorik olması olarak gösterilmektedir. Öğrencilerin psikolojik sorunlarına yönelik destek mekanizmalarının yetersizliği ise bir diğer önemli problem olarak öne çıkmaktadır. Bu sorunun çözümü için eğitim fakültelerinde psikolog ve kariyer danışmanlarının istihdam edilmesi önerilmektedir. Araştırma sonucunda ayrıca öğretmenlere yönelik uygun şartlarda, ihtiyaç odaklı ve katılımcı bir yaklaşımla düzenlenen hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi, sosyal bilgiler öğretim programının güncellenmesi, müfredat geliştirme süreçlerinde sosyal bilgiler öğretmenleri, akademisyenler ve ilgili disiplinlerden uzmanların da görüşlerinin alınması gibi önerilere yer verilmiştir (Tonga, 2017)

Refik Turan tarafından gerçekleştirilen “Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2018 Yılında Gerçekleştirilen Güncelleme Üzerine Genel Bir Değerlendirme” başlıklı sempozyum bildirisinde 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında gerçekleştirilen düzenleme farklı boyutlarıyla incelenmiştir (Turan, 2018).

Mustafa Sağdıç tarafından gerçekleştirilen ‘Türkiye’de 2018 Yılında Uygulamaya Konulan Sosyal Bilgiler Lisans Programının 2006 Lisans Programı ile Karşılaştırılması’ başlıklı çalışmada 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı farklı boyutlarıyla analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında yeni programla getirilen yenilikler ortaya konulmuş ve gerek inceleme sonucu elde edilen bulgular, gerekse literatüre dayalı olarak çağdaş öğretmen yetiştirme yaklaşımları doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir (Sağdıç, 2018).

Tayfun Köse tarafından hazırlanan ‘Türkiye’de Sosyal Bilgiler Tarihi Gelişimi’ başlıklı yüksek lisans tezinde tarama modeli ve tarihsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada tarihsel yöntem kullanıldığı için öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada geçmişten günümüze kadar sosyal bilgiler dersinin gelişimini inceleyen kaynakların yanı sıra 1930 yılından itibaren yayımlanan ilkökul ve ortaokul programları detaylı olarak incelenmiş; YÖK Tez Arşivi’nden sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili lisansüstü tezler taranmıştır. Bunun yanında, kütüphane ve internet kaynaklarından daha önce yapılmış araştırma ve makaleler de değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır. Tanzimat döneminden itibaren eğitim alanında gerçekleştirilen reformlar, sosyal bilgiler derslerinin gelişiminde dönüm noktası olmuş ve Cumhuriyet dönemine temel oluşturmuştur. Cumhuriyet’in ilanıyla eğitimde ilerleme kaydedilmiş, Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmış ve John Dewey gibi önemli isimler Türkiye’ye davet edilerek eğitimin modernleşmesi sağlanmıştır. Dewey’in raporları, özellikle tarih ve coğrafya derslerinin bütünleşik bir yapıya kavuşması ve ezberci yaklaşımdan uzaklaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak, bu öneriler uzun yıllar tam anlamıyla uygulanamamıştır. 1968 ilkökul programında “sosyal bilgiler” terimi resmen kullanılmaya başlanmış, ancak programlar öğretmen merkezli olmaya devam etmiştir. 2005 yılında, yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan program, öğrenci merkezli öğrenmeyi teşvik etmiştir. 2015 ve 2018’de yapılan revizyonlarla program güncel gelişmelere uyarlanmış; ancak 2018 programı, aşırı standartlaştırma ve yetersiz disiplinler arası vurgular nedeniyle eleştirilmiştir. Türkiye’de eğitim reformlarının genellikle zorunluluk sonucu gerçekleştirildiği, çağın gerekliliklerine yönelik proaktif bir yaklaşım sergilenmediği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin ideolojik araç olarak kullanıldığı ve bilimsel yöntemlerin ihmal edildiği ifade edilebilir. Eğitimde sürdürülebilir reformların, geniş perspektifle planlanması ve tüm paydaşların katılımıyla gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Köse, 2019).

Halil Tokcan ve Zafer Tangülü tarafından gerçekleştirilen ‘2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz Çalışması’ başlıklı çalışmada 2018 yılında uygulamaya sokulan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yapılan değişikliklerin 2006 programıyla karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Doküman analizinin kullanıldığı çalışmanın sonucunda, 2018 programında ders saatleri ve AKTS oranlarında azalmaya gidildiği; meslek bilgisi ve seçmeli derslerin oranlarının artırıldığı, ancak genel kültür, sosyal bilimler/sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya derslerinin oranlarının düşürüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, güncellenen programda bazı derslerin isimlerinde değişiklik yapılmış, bazı derslerin ise saatlerinde azalma meydana gelmiştir. Özellikle sosyal bilgiler disiplininin temelini oluşturan psikoloji, sosyoloji, arkeoloji, felsefe, ekonomi, antropoloji, temel hukuk ve insan ilişkileri gibi derslerin programdan çıkarılmasının, sosyal bilgilerin disiplinler arası yapısına zarar verdiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, yeni eklenen alan eğitimi derslerinden bazılarının içeriklerinin birbirine benzerlik göstermesi nedeniyle karmaşa yaratabileceği ifade edilmiştir. Olumlu bir gelişme olarak, seçmeli derslere getirilen model sayesinde üniversiteler arasındaki seçmeli ders farklılıklarının azalmasının yanı sıra, öğrencilerin daha geniş bir seçim yapma imkânına kavuştuğu vurgulanmıştır (Tokcan ve Tangülü, 2019).

Erhan Yaylak tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Yükseköğretimdeki Durumu başlıklı araştırmada Türkiye’deki üniversitelerin Eğitim Fakülteleri bünyesinde yer alan Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dallarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırma çerçevesinde Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenliği lisans, yüksek lisans ve doktora programı sayıları, bu anabilim dallarında görev yapan öğretim üyelerinin sayısı ve nitelikleri gibi konular farklı boyutlarıyla incelenmiş ve analiz edilmiştir (Yaylak, 2019).

Deniz Tonga tarafından gerçekleştirilen “Son Yirmi Yılda Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları” başlıklı çalışmanın amacı, son yirmi yılda üç kez yenilenen sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programını farklı boyutlarıyla incelemektir. Araştırmada doküman analizi kullanılmış ve bu çerçevede 1998, 2006 ve 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 1998 programında yer alan uygulaması ve Türkçe derslerinin sayıca fazla olması dikkat çektiği, 2006 programında sosyal bilgilerin temelini oluşturan sosyal bilim disiplinlerine geniş ölçüde yer verildiği, 2018 programında ise meslek bilgisi derslerinin ön plana çıkarıldığı ve ağırlık

verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Teorik ve uygulamalı dersler açısından değerlendirildiğinde, 1998 Programı'nda 32 saat olan uygulamalı ders süresinin, 2006 Programı'nda 28 saate, 2018 Programı'nda ise 14 saate düştüğü görülmüştür. Ayrıca, 1998 Programı'nda 3 olan seçmeli ders sayısının, 2018 Programı'nda 16'ya yükseldiği belirlenmiştir. Önemli bir diğer bulgu ise ders sayısının artmasına rağmen toplam ders saatlerinin azalmasıdır. 1998 Programı'nda 57 ders ve toplam 163 saat yer alırken, 2018 Programı'nda ders sayısı 68'e çıkmış, ancak toplam saat sayısı 154'e düşmüştür. Ayrıca, programlarda zamanla bazı derslerin isimlerinin değiştiği, bazılarının ise 2018 Programı'nda yer almadığı tespit edilmiştir (Tonga, 2020).

Esengül Şahin tarafından hazırlanan “2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Analizi ve Akademisyen Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tezinde 2018 yılında yürürlüğe giren sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı, 2006 sosyal bilgiler öğretmenliği programı ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş, değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın birinci aşamasında, 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı, 2006 yılı programı ile karşılaştırılmıştır. İkinci aşamada ise beş farklı üniversitenin sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalında görev yapan 15 akademisyen ile 2018 yılı programı hakkında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular; programın yenilenme sürecinde yeterli sayıda akademisyenin görüşüne başvurulmadığını ve akademisyenlerin bilgilendirilmesinin program kesinleştikten sonra yapıldığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, akademisyenlerin büyük bir kısmı, 2018 programını aktarma konusunda kendilerini yeterli görmüştür. Alan bilgisi derslerine ilişkin yapılan düzenlemeler, ders saatlerinin ve uygulama sürelerinin azaltılması ise olumsuz karşılanmıştır. Öte yandan, programda eğitim vurgusunun ön plana çıkarılması ve meslek bilgisi derslerinin düzenlenmesi, akademisyenler tarafından olumlu değerlendirilmiştir. Seçmeli derslere yönelik yapılan düzenlemeler, üniversiteler arasında bir birlik sağladığı için olumlu bulunmuş; ancak üniversiteler arasındaki fiziksel farklılıklar nedeniyle bu düzenlemeler eleştirilmiştir. Öğretmenlik uygulaması dersinin dönem ve saat artışı olumlu karşılanmış, ancak bu dersin sadece dördüncü sınıfta yer almaması, diğer sınıf düzeylerinde de bulunmasının daha uygun olacağı özellikle vurgulanmıştır (Şahin, 2020).

Arcan Aydemir ve Aydan Ustaoglu Çelik tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarına Yerleşenlerin Yükseköğretim Girdi

Göstergelerinin İncelenmesi” adlı araştırmada, Yükseköğretim Program Atlasında (YÖK Atlas) yer alan veriler temel alınarak, 2019 ve 2020 yıllarında Türkiye’deki devlet üniversitelerindeki sosyal bilgiler öğretmenliği programları ve bu programlara yerleşen bireylerin çeşitli özellikleri incelenmiştir. Betimsel analiz yönteminin kullanıldığı araştırmada Türkiye’deki 62 devlet üniversitesinde yer alan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarına ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 2019 ve 2020 yıllarında sosyal bilgiler öğretmenliği programlarına yerleşen öğrencilerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmuştur. Ayrıca, 2020 yılında Temel Yeterlilik Testi (TYT) toplam net ortalamalarında 2019 yılına kıyasla artış gözlenirken, Alan Yeterlilik Testi (AYT) toplam net ortalamalarında ise bir düşüş olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, her iki yılda da toplam soru sayısına göre en yüksek net oranının TYT kapsamında Sosyal Bilimler Testinde olduğu; AYT’de ise 2019 yılında en yüksek net oranının Coğrafya-1 testinden, 2020 yılında ise Coğrafya-2 testinden elde edildiği belirlenmiştir. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenliği programına yerleşen öğrencilerin, bu program dışında en çok Türkçe öğretmenliği programını tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aydemir ve Ustaoglu Çelik, 2021).

Nurcan Deniz Kınacı tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programları ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Programının İçerik Bakımından Karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezinde 1998, 2006 ve 2018 yıllarına ait sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları incelenmiştir. Programlarda yer alan dersler içeriklerine göre sınıflandırılmış, karşılaştırılmalı olarak incelenmiş, benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda; 1998 yılında yayınlanan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı toplam 147 kredilik 57 ders, 2006 yılında yayınlanan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı toplam 156 krediden oluşan 66 ders, 2018 yılında yayınlanan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı toplam 147 kredilik 68 ders içerdiği tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında ayrıca sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programları ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğrenim programları karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir (Kınacı, 2021).

Orhan Ünal ve Nurbanu Şeren tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Akademik Yapısının İncelenmesi” başlıklı çalışmada Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının akademik yapısının çeşitli değişkenler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında

görev yapan akademisyenlerin cinsiyetleri, akademik unvanları, doktora mezuniyet yılları, görev yaptıkları ve doktora yaptıkları üniversiteler, doktora alanları ve programların içsel beslenme oranları değerlendirilmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni doğrultusunda tasarlanmış olup, veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye genelinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarına öğrenci kabul eden 64 üniversitede görev yapan toplam 377 öğretim üyesi oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında YÖK Lisans Program Atlası ve YÖK Akademik veri tabanlarından faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programlarında görevli öğretim üyelerinin cinsiyet dağılımında erkek akademisyenlerin çoğunlukta olduğu; unvan dağılımında ise doktor öğretim üyelerinin, profesör ve doçent unvanına sahip akademisyenlere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır (Ünal ve Şeren, 2022).

Gülten Yıldırım ve Çiğdem Baki Pala tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Yükseköğretim Kurulu’nun Yetki Devri Öncesindeki Durumu” başlıklı makalenin amacı yetki devri öncesinde üniversitelerin YÖK tarafından tanınan sınırlı serbestlik çerçevesinde programlarını nasıl yapılandığını ve sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının içerik yönünden nasıl şekillendirildiğini ortaya koymaktır. Doküman analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada farklı üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği programları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 19 üniversite YÖK’ün çerçeve programındaki zorunlu dersleri olduğu gibi uygularken, AKTS kredilerinde önemli farklılıklar gözlemlenmiştir. Üniversitelerin seçmeli ders sayıları 7 ile 57 arasında değişirken, en çok tarih ve coğrafya gibi sosyal bilimler alanındaki dersler tercih edilmiştir. Programlarda, derslerin yanlış dönemlerde sunulması, içerik tekrarı ve zorunlu seçmeli ders uygulamaları gibi çeşitli sorunlar da tespit edilmiştir (Yıldırım ve Baki Pala, 2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. “Nitel araştırma kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla, sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 19). Nitel araştırmada araştırmacı elde ettiği veriler doğrultusunda araştırma sürecini yeniden biçimlendireceği için esnek bir yaklaşım içerisinde olmalıdır. Nitel araştırma, yorumlamacı (hermeneutik) ve post modern bilim felsefelerini temel alır. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre bilgi sürekli yeniden yapılandırılır ve yaşam, kişi nesne sürekli değişim halinde olduğundan elde edilen bilgiler eğreti ve görelidir. Bu nedenle de olgular arasında değişmez ve evrensel ilişkilerin varlığından söz etmek mümkün değildir (Sönmez ve Alacapınar, 2011, s. 71). Nitel araştırmaların amacı anlamak, araştırma sürecinin sonucunda gerçekliği olduğu gibi ortaya koymak olduğundan bu araştırmalarda niçin sorusundan çok ne ve nasıl sorularının yanıtlarına odaklanılır (Kümbetoğlu, 2005, s. 34). Nitel araştırmada yaygın olarak üç tür veri toplama yöntemi bulunmaktadır. Bunlar görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Nitel araştırmalarda en fazla kullanılan veri toplama yöntemi görüşme olup bunu gözlem yöntemi izlemektedir. Nitel veri toplama yöntemlerinin üçüncüsü yazılı doküman ve belgelerin analizi anlamına gelen doküman incelemesidir. Doküman incelemesi “araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Dokümanlar araştırmanın özelliğine göre nitel araştırma modellerinde etkili bir şekilde yararlanılabilecek önemli veri kaynaklarını oluştururlar. Doküman incelemesinde araştırmacının izlemesi gereken beş aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar; araştırma için ihtiyaç duyulan dokümana ulaşılması, dokümanların orijinalliklerinin test edilmesi, dokümanların anlaşılması, dokümanlardan elde edilen verilerin analiz edilmesi ve son olarak da elde edilen verilerin araştırmanın amaçları doğrultusunda kullanılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003, 146).

Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında meydana gelen değişimi karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlayan bu araştırmada da araştırma süreci YÖK tarafından hazırlanan eğitim fakülteleri lisans programları (ders çizelgeleri ve ders içerikleri) üzerinde gerçekleştirildiğinden nitel veri toplama yöntemlerinden olan doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır.

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırma için ihtiyaç duyulan YÖK tarafından eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanmak üzere hazırlanan ve 1998-1999, 2006-2007 ve 2018-2019 eğitim öğretim yıllarından itibaren uygulanmaya başlanan ders çizelgeleri ve ders içeriklerinin yer aldığı program kitapçıklarına YÖK'ün kurumsal web sitesinden erişilmiştir.

3.3. Temel Araştırma Materyalleri

Araştırmanın temel materyallerini YÖK tarafından hazırlanan ve kurumsal web sitesinde yayınlanan 1998, 2006 ve 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları oluşturmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel araştırma veri analiz tekniklerinden olan içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizinde dokümanın içeriği irdelenerek elde edilen veriler kategorilere ve temalara ayrılır. İçerik analizinde esas olarak yapılan şey birbirine benzeyen verileri belirlenen kategori ve temalar altında toplamak ve bunları okuyucuların anlayabileceği sistematik bir yapı içerisinde organize etmek ve yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 162). Bu araştırmada da eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının açılmasından sonra bu programlarda uygulanmak üzere YÖK tarafından hazırlanan 1998, 2006 ve 2018 programları içerik analizine tâbi tutularak elde edilen veriler araştırmanın alt problemleri doğrultusunda oluşturulan kategori ve temalar altında bir araya getirilmiş, organize edilerek yorumlanmıştır.

3.5. Araştırmanın Sınırlılığı

Bu araştırma eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ve bu programlarda uygulanmak üzere YÖK tarafından 1998, 2006 ve 2018 yıllarında hazırlanarak uygulanmaya başlanan programlar ile sınırlıdır.

3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Geçerlilik, bir araştırmanın sonuçlarının doğruluk derecesi ile ilgili bir kavramdır. Dış geçerlilik ve iç geçerlilik olmak üzere iki türlü geçerlilikten bahsedilebilir. Dış geçerlilik kullanılan veri toplama aracının benzer gruplarda benzer sonuçlar doğurup doğurmayacağı; iç geçerlilik ise araştırmacının ölçmek istediği veriyi kullandığı araç ya da yöntemle gerçekten ölçüp ölçemeyeceği anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 76).

Araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliğine ilişkin bir kavram olan güvenirlilik de dış güvenirlilik ve iç güvenirlilik olmak üzere ikiye ayrılır. Dış güvenirlilik, araştırma sonuçlarına benzer şartlar altında ulaşıp ulaşılamayacağı; iç güvenirlilik ise başka araştırmacıların aynı verilerin kullanılarak aynı sonuçların elde edilip edilemeyeceği anlamına gelmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 76).

Nitel araştırmalarda toplanan veriler o araştırmaya ve o ana özel olduğundan ölçme araçlarının geçerliliğinden ve güvenirliliğinden söz edilemez. Nitel araştırmalarda bu kavramlardan güvenirliliğin yerine tutarlılık ile evetlenebilirlik ve teyit edilebilirlikten; geçerlilik kavramının yerine ise “inandırıcılık, kabullenirlik ve ikna” ve “aktarılabirlik, transfer edilebilirlik” kavramlarından söz edilebilir. Tutarlılık, bir nitel araştırmanın kendi içinde kurallara uygun olarak yapılıp yapılmadığının, yöntemin uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi anlamına gelir. Evetlenebilirlik ve teyit edilebilirlik ise elde edilen verilerin, ulaşılan sonuçların evet bu çerçevede böyle olabilir; böyle kabul edilebilir, bu olgularla bu sonuçlar, yorumlar, araştırmacının topladığı verilerden elde edilebilir anlamını taşır (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 73). Tutarlılık nicel araştırmalardaki iç güvenirliliğin karşılığı iken, teyit edilebilirlik dış güvenirliliğin karşılığıdır. Benzer şekilde nicel araştırmalardaki iç geçerliliğin nitel araştırmalardaki karşılığının “inandırıcılık, kabullenirlik” dış geçerliliğin karşılığının ise aktarılabirlik (transfer edilebilirlik)” olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada araştırmanın tutarlılığını ve inandırıcılığını artırmak ve böylece yansızlığını sağlamak amacıyla öğretmenlik lisans programları iki araştırmacı tarafından özenle incelenerek alt problemler çerçevesinde önceden belirlenen kategori ve temalar çerçevesinde veriler elde edilmiş; daha sonra araştırmacıların elde ettikleri veriler karşılaştırılarak tutarlılık kontrolü sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Eğitim Fakültelerinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının Açılması

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi ilkokul ders çizelgelerinde ilk defa 1968-1969; ortaokul ders çizelgelerinde ise 1974-1975 öğretim yılında yer almaya başlamıştır. Bu dersler büyük ölçüde Sosyal Bilgiler dersinden önce okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin içeriklerinin birleştirilmesiyle oluşturulduğu için uzunca süre bu dersi okutmak üzere ayrı bir öğretmenlik programı açılmamış; önceden olduğu gibi eğitim enstitülerinin tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin yetiştirildiği bölüm mezunları bu dersi de okutmuştur. Eğitim enstitülerinin yüksek öğretmen okullarına dönüştürülmesinden sonra da bu okullarda Sosyal Bilgiler bölümü açılmamış, açılan Tarih-Coğrafya ve Coğrafya-Tarih bölümlerinden mezun olanların bu dersi okutabileceği düşünülmüştür. 1982 yılında öğretmen yetiştirme misyonunun üniversitelere devredilmesinden sonra da kurulan eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler adıyla ayrı bir bölüm ve öğretmenlik programı açılmamış; bu dersi okutacak öğretmenler eğitim fakültelerinin bünyesinde açılan Tarih Öğretmenliği ve Coğrafya Öğretmenliği mezunları arasından atanmıştır.

Türkiye’de eğitim fakülteleri bünyesinde ilk sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı 1993 yılında Gazi Üniversitesi’ne bağlı Kastamonu Eğitim Fakültesi bünyesinde açılmıştır. Bu lisans programı 43 öğrenci kontenjanıyla 1993-1994 eğitim öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetine başlamıştır. Bu programı ertesi yıl Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1996 yılında ise Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi izlemiştir. Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi 50 öğrenci kontenjanıyla 1994-1995; Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ise 1996-1997 öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır (Turan, 2023b, s. 2988).

Eğitim fakültelerinin bünyesinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının açılmasında 1998 yılı önemli bir dönüm noktası olma özelliği taşımaktadır. YÖK 1996 yılından itibaren eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması için çalışmalar başlatmış, bu çalışmalar kapsamında Türkiye’de 1997 yılında zorunlu temel eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılmasıyla da bağlantılı olarak, o zamana kadar göz ardı edilen ortaokullara branş öğretmeni yetiştirme işini de kapsayacak şekilde 1998 yılında eğitim fakültelerinin bölüm ve program yapılanmasını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenlemeler kapsamında eğitim fakültelerinde İlköğretim Bölümü, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Eğitim Bilimleri bölümleri oluşturulmuş. Bu bölümlerden İlköğretim Bölümüne bağlı olarak ilköğretim okullarının ikinci kademelerinde okutulan dersleri okutacak öğretmenleri yetiştirecek Türkçe Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği vb. lisans programlarının açılmasına karar verilmiştir (Kavak vd., 2007, s. 54). Bu kararın alındığı yıl olan 1998 yılında 25 eğitim fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı daha açılarak program sayısı 28 olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının sayısı yıllar içinde sürekli bir artış göstererek 2021 yılında 64’e ulaşmıştır.

4.1.1. Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Programlarında Yer Verilen Ders Kategorileri

Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının temel amacı öğretmen adaylarının mesleklerini sürdürürken ihtiyaç duyacakları temel öğretim yeterliliklerini kazandırmak olmalıdır (Mayne, 2019). Bu nedenle öğretmen yetiştirme programlarının göreve yeni başlayacak öğretmenlerin bilmesi gereken bilgiler ile öğretme becerilerini kazandıracak şekilde düzenlenmesi gerekir (Reynolds, 1992, s. 42). Öğretmenlerin sahip olmaları gereken nitelikler ile hizmet öncesi öğretmen yetiştiren kurumların program yapıları arasında organik bir bağ vardır. Hizmet öncesi öğretmen yetiştiren kurumlar öğretmen adaylarına eğitim-öğretim sürecini etkili ve verimli bir şekilde yürütebilmeleri için ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri eksiksiz bir şekilde kazandırmayı hedeflediğinden, programlarını şekillendirebilmek için bu okullarla sıkı bir ilişki içerisinde bulunması ve izlemesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğretmen adaylarının mesleklerini sürdürürken ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerilerin neler olduğunu tespit edebilir ve elde ettiği veriler

doğrultusunda programlarını sahanın ihtiyaçları doğrultusunda sürekli olarak güncelleyebilirler (Turan, 2023c, s. 312).

Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarına hangi bilgi, beceri ve anlayışların hangi yöntemlerle kazandırılması gerektiğine ilişkin yaklaşımlar geçmişten günümüze doğru sürekli değişime uğramaktadır. Öğretmen yetiştirmede “bilen öğretir” şeklindeki geleneksel yaklaşımdan hareketle uzunca bir süre öğretmenlerin sadece alan bilgisine sahip olmaları yeterli görülmuş, daha sonraki süreçte alan bilgisine genel pedagoji bilgisi eklenmiştir. Geleneksel yaklaşımda göre hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında alan bilgisi, genel pedagoji bilgisi ve belirli bir düzeyde genel kültür kazandırmaya yönelik derslere yer verilmesi yeterli görülmektedir (Küçükahmet, 2007, s. 207). Ancak bu bilgi kategorilerinden özellikle genel pedagoji bilgisi 1980’li yılların başlarından itibaren sorgulanmaya başlanmıştır. Shulman (1986) öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarının öğretme becerilerini geliştirmeye yönelik bilgi tabanının bulunmamasının bir eksiklik olduğunu belirtmiş ve alan bilgisi ile genel pedagojik bilgi tabanlarının birleştirilmesiyle alana özgü bir pedagojik yaklaşım olarak pedagojik alan bilgisi (PAB) bilgi tabanını önermiştir. Shulman, pedagojik alan bilgisini, konuyu başkaları için anlaşılır kılan temsil ve formüle etme yolları olarak tanımlamıştır (Shulman, 1986). Pedagojik alan bilgisi öğrencinin bilgiyi kişisel olarak anlamlı bir şekilde öğrenmesine yardımcı olan öğretmenlik bilgi ve becerilerinden oluşan özel nitelikler olup, belirli konu veya problemlerin düzenlenme ve sunulma şekli ile bunların öğrencilerin farklı ilgi ve yeteneklerine uyarlanarak sunulması faaliyetlerini kapsamaktadır. Dolayısıyla da pedagoji alan bilgisi öğretim için en iyi bilgi tabanını oluşturmaktadır (Shulman, 1987, s. 8). Pedagojik alan bilgisi öğretmenlerin neleri bilmeleri ve neleri yapabilmeleri üzerine yoğunlaşmakta ve genel pedagojik bilgiden bağımsız olarak öğretmenlik bilgisi kategorisini kavramsallaştırmıştır. Bunun öğretmen eğitimine etkisi o zamana kadar yaygın bir şekilde kullanılan “anlatarak öğretmek” ve “dinleyerek öğrenmek” gibi basit uygulamaların ötesine geçilmesi olmuştur (Loughran, 2013, s. 123).

Pedagojik alan bilgisi daha sonraki yıllarda daha da geliştirilmiştir. Örneğin Cochran vd. (1993) yapılandırmacı bir yaklaşımla alan bilgisi, pedagoji bilgisi, öğrenci bilgisi ve çevresel bağlam bilgisini bütünleştirmek suretiyle Pedagogical Content Knowing (PCKg) kavramını geliştirmişlerdir. Benzer şekilde dijital teknolojinin gittikçe öğretime daha fazla entegre olmasının etkisiyle Mishra ve Koehler (2006) pedagojik alan bilgisi formülasyonu üzerine

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi olarak adlandırdıkları farklı bir pedagojik alan bilgisi geliştirmişlerdir.

Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında hangi bilgi tabanlarına yer verilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımları daha da artırmak mümkündür. Farklı araştırmacılar öğretmenlerin sahip olmaları gereken bilgi temelleri konusunda farklı görüşler ileri sürseler de günümüzde alan bilgisi, genel pedagojik bilgi, eğitime ve okula ilişkin bağlam bilgisi ve pedagojik alan bilgisi bilgi temelleri konusunda ortak bir anlayışın oluştuğu söylenebilir. Türkiye’de hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında genel olarak alan bilgisi, genel pedagoji bilgisi ve genel kültür kategorisindeki derslere yer verilmekle beraber belli ölçülerde pedagojik alan bilgisi kategorisinde değerlendirilebilecek derslere de yer verilmektedir. Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında okutulan dersler alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür ders kategorileri temelinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Pedagojik alan bilgisi derslerine yer verilme durumu öğretmenlik meslek bilgisi dersleri kategorisi kapsamında değerlendirilmiştir.

4.2. Eğitim Fakülteleri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1998 Yılı Programı

YÖK, 1996 yılında ülke genelinde ihtiyaç duyulan nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesine yönelik olarak eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarını yeniden düzenlemek için bir çalışma başlatmıştır. Bu düzenleme ile 16.8.1997 tarih ve 4306 sayılı kanunla yürürlüğe giren ve 1997-1998 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan sekiz yıllık zorunlu ilköğretime geçişin yaratacağı sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra bu düzenlemeler kapsamında ortaöğretim öğretmenliği lisansüstü düzeye çıkarılmış gerek lisans gerekse lisansüstü öğretmenlik programlarının ders çizelgeleri ve içerikleri yeniden, düzenlenmiştir.

1994 yılında YÖK’ün Dünya Bankası’nın finansmanı ile başlattığı dört yıl süreli YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesinin kaynakları da bu amaca yönlendirilerek eğitim fakültelerinin hem fiziki kapasitelerinin artırılmasına hem de program yapılarının geliştirilmesine çalışılmıştır. Bu amaçla proje kapsamında özetle şu çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

- Çeşitli konu alanlarıyla ilgili olarak program geliştirme çalışmaları gerçekleştirilmiş, bu çalışmalar sonucunda üretilen kaynak materyaller derslerde yararlanılması için eğitim fakültelerine gönderilmiştir.
- Eğitim fakültelerinin nitelikli öğretim elemanı ihtiyacını karşılamaya katkı sağlamak amacıyla yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası çalışmalar yapmak üzere eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanları yurt dışına gönderilmiştir.
- Eğitim fakültelerine genel kullanım ve konu alanlarına ilişkin olmak üzere çeşitli araç ve gereçler satın alınmak suretiyle bu altyapılarının güçlendirilmesine çalışılmıştır.
- Eğitim fakülteleri ile uygulama okulları arasında işbirliği ve koordinasyon oluşturmak üzere Eğitim Fakültesi-Uygulama Okulu İşbirliği Programı başlatılmış ve bu çerçevede eğitim fakültelerinin öğretim elemanları ile okullarda görev yapan uygulama öğretmenlerine yönelik olarak seminerler düzenlenmiştir.
- Eğitim fakültelerinde uygulanan programları denetlemek, değerlendirmek ve geliştirmekle görevli bir Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi kurulmuştur (YÖK, 1998a, s.3-4).

YÖK tarafından 1996 yılında başlatılan eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştiren programlarında düzenleme çalışmaları çerçevesinde yapılan çalışmalardan birisi de eğitim fakülteleri bünyesinde o zamana kadar ayrı öğretmen yetiştirme programları bulunmayan ilköğretim ikinci kademe branş öğretmenlikleri için lisans programlarının açılmasına karar verilmesi olmuştur. Bu karar üzerine 1998-1999 öğretim yılından itibaren eğitim fakülteleri bünyesinde çok sayıda sosyal bilgiler öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği lisans programları açılmıştır.

YÖK'ün gerçekleştirdiği bu düzenlemelerin önemli bir ayağını da eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştiren lisans ve lisansüstü programlarında okutulacak derslerin yeniden belirlenmesi oluşturmuştur. Bu düzenlemeler kapsamında eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulacak dersler de yeniden belirlenmiş ve bu yeni ders çizelgesi 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Program kitapçığında programın hazırlanmasında göz önünde tutulan hususlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Programın hazırlanmasında ilgili dersin öğretim programları göz önünde bulundurulmuştur. Başka bir ifade ile sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında

okutulacak dersler ve bu derslerin içerikleri belirlenirken ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitapları göz önünde bulundurularak alan ile öğretmenlik programı arasında paralellik kurulmaya çalışılmıştır.

- Programda o zamana kadar öğretmen yetiştirme programlarında yer alan teorik ve genel bilgi ve anlayış kazandırmaya yönelik meslek bilgisi derslerin yerine daha ziyade öğretmen adaylarının ileride mesleklerini sürdürürken ihtiyaç duyacakları pratik öğretmenlik bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik derslere yer verilmiştir. Ayrıca programda bu derslerin sayı ve kredi miktarları artırılmış, pedagojik alan bilgisi olarak nitelendirilen ve alan bilgisini öğrencilere aktarmaya yönelik öğretmenlik becerilerini geliştirmeyi amaçlayan derslere yer verilmiş, uygulamalı ders saatlerine yer verilmiş, okul uygulaması II. yarıyıl gibi erken bir dönemde başlatılarak öğretmen adaylarının okul ve meslekleri ile erken bir dönemde tanışmaları amaçlanmış, öğretmenlik meslek bilgisi derslerine uygulama saatleri eklenmiş ve öğretimin planlanması ve sınıf yönetimine ilişkin derslere yer verilmiştir.
- Bu düzenlemeyle ilköğretim öğretmenliği lisans programlarında yan alan uygulamasına yer verilmiştir. Bu çerçevede ilköğretim Türkçe öğretmenliği lisans programı için sosyal bilgiler; sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı için ise Türkçe yan alan olarak kabul edilmiş ve bu programların ders çizelgelerinde yan alan olarak kabul edilen branşa ilişkin derslere de yer verilmiştir. Öğretmen ihtiyacını gidermeye yönelik bir tedbir olarak düşünülen bu uygulamayla bu iki programın birinden mezun olan bir öğretmenlerin özellikle kırsal bölgelerde bulunan az öğrencili ve ders saati az olan okullarda her iki dersi de okutabilmesine imkân sağlanmıştır.
- Programda belli ölçüde seçmeli derslere yer verilmiştir. Ayrıca zorunlu bir ders olarak Bilgisayar dersine yer verilmek suretiyle öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini kullanma becerilerini kazanmaları amaçlanmıştır (YÖK, 1998a).

YÖK tarafından hazırlanan ve 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanma başlanan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders çizelgesi aşağıda tablo halinde (Tablo 1) gösterilmiştir.

Tablo 1. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları Haftalık Ders Çizelgesi (1998-1999)

BİRİNCİ YIL								
I. YARIYIL				II. YARIYIL				
Dersin Adı	T	U	K	Dersin adı	T	U	K	
Sosyal Bilimlere Giriş	2	0	2	Felsefeye Giriş	2	0	2	
İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı	3	0	3	Ortaçağ Tarihi ve Uygarlığı	4	0	4	
Genel ve Fiziki Coğrafya	4	0	4	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	4	0	4	
Türkçe I: yazılı Anlatım	2	0	2	Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	0	2	
Yabancı Dil I	3	0	3	Yabancı Dil II	3	0	3	
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	2	0	2	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	2	0	2	
Öğretmenlik Mesleğine Giriş	3	0	3	Okul Deneyimi I	1	4	3	
TOPLAM	19	0	19	TOPLAM	18	4	20	
İKİNCİ YIL								
III. YARIYIL				IV. YARIYIL				
İslam Öncesi Türk tarihi ve Kültürü	2	0	2	Osmanlı Tarihi	4	0	4	
Ülkeler Coğrafyası	2	0	2	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	2	0	2	
Sosyolojiye Giriş	2	0	2	Psikolojiye Giriş	2	0	2	
Türk Ed. I: Eski Türk ve Türk Halk Ed.	2	0	2	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri	2	0	2	
Edebiyat Bilgi ve Teorileri	2	0	2	Türk Edebiyatı II: Yeni Türk Edebiyatı	2	0	2	
Türk Dili I: Ses ve Şekil Bilgisi	3	0	3	Türk Dili II: Cümle ve Metin Bilgisi	3	0	3	
Bilgisayar	2	2	3	Konuşma ve Yazma Eğitimi	2	2	3	
Gelişim ve Öğrenme	3	0	3	Öğretimde Planlama ve Değerlendirme	3	2	4	
TOPLAM	18	2	19	TOPLAM	20	4	22	
ÜÇÜNCÜ YIL								
V. YARIYIL				VI. YARIYIL				
Cumhuriyet Tarihi	2	0	2	Çağdaş Dünya Tarihi	3	0	3	
Türkiye Fiziki Coğrafyası	2	0	2	Siyasi Coğrafya	2	0	2	
Siyasal Düşünce Tarihi	2	0	2	Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri	2	0	2	
Ekonomiye Giriş	2	0	2	Vatandaşlık Bilgisi II	2	0	2	
Vatandaşlık Bilgisi I	2	0	2	Türkçe Öğretimi	2	2	3	
Arkeoloji ve Sanat Tarihi	2	0	2	Sınıf Yönetimi	2	2	3	
Çocuk Edebiyatı	3	0	3	Özel Öğretim Yöntemleri I	2	2	3	
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme	2	2	4	Seçmeli I	2	0	2	
TOPLAM	17	2	18	TOPLAM	17	6	20	
DÖRDÜNCÜ YIL								
VII. YARIYIL				VIII. YARIYIL				
Vatandaşlık Eğitimi Semineri	2	0	2	Günümüz Dünya Sorunları	2	0	2	
Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi	2	2	3	İnsan İlişkileri ve İletişim	2	0	2	
Çevre Sorunları Coğrafyası	2	0	2	Rehberlik	3	0	3	
Özel Öğretim Yöntemleri II	2	2	3	Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5	
Okul Deneyimi II	1	4	3	Seçmeli III	2	0	2	
Seçmeli II	2	0	2					
KREDİ	11	8	15	KREDİ	11	6	14	

Kaynak: YÖK, 1998a

Tablo 1’de de görüldüğü gibi 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ilk sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders çizelgesine göre bu programlarda sekiz yarıyıl da 57 farklı ders okutulmaktadır. Bu dersler için ayrılan toplam ders saati ise 131’i

teorik, 34'ü ise uygulamalı olmak üzere 165 ders saatidir. Bu dersler alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür ders kategorilerinin yanı sıra sosyal bilgiler öğretmenliği için yan dal olarak belirlenen Türkçe öğretimi ile ilgili derslerden oluşmaktadır. Program içerisinde ders kategorilerinin ağırlıkları şu şekildedir: Programda alan bilgisi kategorisinde 28 derse yer verilmiştir. Bu dersler için 68'i teorik, 2'si uygulama olmak üzere 70 ders saati ayrılmıştır. Buna göre alan bilgisi kategorisindeki derslerin program içindeki oransal ağırlığı yaklaşık %42 düzeyindedir. Meslek bilgisi kategorisinde 11 farklı derse yer verilmiş olup bu dersler için 24 teorik, 24 uygulama olmak üzere 48 ders saati ayrılmıştır. Bu kategorideki derslerin program içindeki ağırlığı yaklaşık %29'dur. Genel kültür kategorisinde 10 ders yer almakta olup bu dersler için 22 teorik 2 uygulama olmak üzere 24 ders saati ayrılmıştır. Bu derslerin program içindeki ağırlığı yaklaşık %15 düzeyindedir. Son olarak programda Türkçe yan alan dersleri için 8 derse yer verilmiş olup bu derslere 19'u teorik, 4'ü uygulama olmak üzere 23 ders saati ayrılmıştır. Yan alan ders kategorisinin program içindeki oransal ağırlığı ise yaklaşık %14 düzeyindedir.

Bu ders kategorileri kapsamında okutulan dersler ile ilgili ayrıntılı bilgilere aşağıda ilgili başlıklar altında yer verilerek açıklanmıştır.

4.2.1. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Alan Bilgisi Dersleri

Alan bilgisi, öğretmenlerin öğrettikleri konu alanı ile ilgili bilgileri içeren derslerden oluşmaktadır. Disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgiler dersi çok sayıda ve farklı sosyal bilim disiplinlerinden aldığı konuları bünyesinde bütünleştirdiği için geniş bir konu alanına sahiptir. Bu durum da sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında Sosyal Bilgiler dersinin doğasına uygun olarak başta tarih ve coğrafya olmak üzere sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, ekonomi, antropoloji vb. farklı sosyal bilim dallarıyla ilgili temel düzeyde de olsa bilgi kazandırmaya yönelik derslerin okutulmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum ders çizelgelerinde de kendisini göstermektedir.

Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ders çizelgesine göre bu programlarda alan bilgisi kategorisinde sekiz yarıylda 28 farklı ders okutulmaktadır. Bu dersler şunlardır: Sosyal Bilimlere Giriş, İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı, Genel ve Fiziki Coğrafya, Felsefeye Giriş, Ortaçağ Tarihi ve Uygarlığı, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, İslam Öncesi Türk tarihi

ve Kültürü,  lkeler CoğraFYası, Sosyolojiye Giriş, Osmanlı Tarihi, Türkiye Beşeri ve Ekonomik CoğraFYası, Psikolojiye Giriş, Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri, Cumhuriyet Tarihi, Türkiye Fiziki CoğraFYası, Siyasal Düşünce Tarihi, Ekonomiye Giriş, Vatandaşlık Bilgisi I-II, Arkeoloji ve Sanat Tarihi,  ağdaş Dünya Tarihi, Siyasi CoğraFYa, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Vatandaşlık Eğitimi Semineri, Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi,  evre Sorunları CoğraFYası, Günümüz Dünya Sorunları ve İnsan İlişkileri ve İletişim.

Bu derslerden İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı ile  ağdaş Dünya Tarihi derslerine haftada 3; Genel ve Fiziki CoğraFYa, Ortaçağ Tarihi ve Uygarlığı, Genel Beşeri ve Ekonomik CoğraFYa, Osmanlı Tarihi, Türkiye Beşeri ve Ekonomik CoğraFYası, Vatandaşlık Eğitimi Semineri ve Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi derslerine 4, diğ r derslere ise 2 saat ayrılmıştır. Programda alan bilgisi kategorisindeki derslere ayrılan toplam ders saati miktarı 68'i teorik, 2'si ise uygulamalı olmak üzere 70 saattir. Programda Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi isimli dersin 4 saatinden 2'si uygulama saati olarak gösterilmiştir.

Alan bilgisi derslerinin disiplin dağılımına bakıldığında ise en ağırlıklı yeri Tarih ve CoğraFYa disiplinlerinin tuttuğ ; bu disiplinlerin her biriyle ilgili 7 farklı derse yer verildiğ  ve bu derler için 20'şer ders saati ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında programda Arkeoloji, Sanat Tarihi, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, İletişim, Ekonomi, Felsefe disiplinleri ile ilgili derslere de yer verilmiştir.

4.2.2. 1998 Sosyal Bilgiler  ğretmenliğı Lisans Programında Yer Verilen  ğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

Öğretmenlik meslek bilgisi dersleri  ğretmen adaylarına konu alanının öğrencilere aktarılmasında ihtiyaç duydukları öğretmenlik becerilerini kazandırmaya yönelik derslerden oluşmaktadır.

Eğitim Fakültelerinin sosyal bilgiler  ğretmenliğı lisans programlarında 1998 yılından itibaren uygulanmaya başlanan ders çizelgesinde öğretmenlik meslek bilgisi dersi “ ğretmenlik formasyonu dersi” şeklinde adlandırılmıştır. Programa göre e göre bu programlarda okutulan öğretmenlik meslek dersleri birinci yarıylda başlamakta ve üst sınıflara çıkıldıkça ders çeşidi ve saat miktarı artmaktadır. Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde 11 farklı ders okutulmaktadır. Bu kategoride yer alan dersler  ğretmenlik

Mesleğine Giriş, Okul Deneyimi I, Gelişim ve Öğrenme, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Sınıf Yönetimi, Özel Öğretim Yöntemleri I, Özel Öğretim Yöntemleri II, Okul Deneyimi II, Rehberlik ve Öğretmenlik Uygulamasıdır. Programda öğretmenlik meslek kategorisindeki derslere 24'ü teorik, 24'ü ise uygulamalı olmak üzere toplam 48 ders saati ayrılmıştır. İlk beş yarıylda bu kategoride birer ders bulunmaktayken VI, VII ve VIII. yarıyılarda ikişer derse yer verilmiştir. Okul Deneyimi isimli iki dersin birine II. yarıyıda, ikincisine ise VII. yarıyıda yer verilmiştir. Bu derse eğitim fakültelerinin II. yarıyılnda yer verilmesi öğretmen adaylarının daha öğrenciliklerinin ilk yılından itibaren ileride görev yapacakları okulla tanışmalarını ve mesleği benimsemelerini sağlayacağı için oldukça olumlu ve yerinde bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Programda bu kategoride yer verilen toplam on bir dersin sekizinin uygulama saati bulunmaktadır. Programda ayrıca öğretmen adaylarına alanlarıyla ilgili öğretme bilgi ve becerileri, başka bir ifadeyle pedagojik alan bilgisi kazandırmaya yönelik Özel Öğretim Yöntemleri ve Öğretim teknolojileri ve Materyal Tasarımı derslerine de yer verilmiştir. Programda öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin genel teorik eğitimbilim derslerinden çok öğretmenlik mesleğini temele alan uygulamaya dönük pedagojik alan bilgisi kazandırmaya yönelik derslerden oluşturulmuş olması bu programın kendisinden önceki programlardan farklı bir bakış açısıyla hazırlandığını ve öğretmenlik mesleğini merkeze aldığını ortaya koymaktadır.

4.2.3. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Genel Kültür Dersleri

Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanan ders çizelgesine genel kültür dersleri kategorisinde 3'ü seçmeli olmak üzere 10 farklı genel derse yer verilmiştir. Bu dersler aynı zamanda zorunlu ortak dersler niteliğindeki ve her biri tek yarıyı okutulan Türkçe I: Yazılı Anlatım (2 saat), Türkçe II: Sözlü Anlatım (2 saat), Yabancı Dil I (3 saat), Yabancı Dil II (3 saat), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I (2 saat) ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II (2 saat), Bilgisayar (4 saat) dersleri ile 2'şer ders saati ayrılan üç seçmeli dersten oluşmaktadır. Bu derslere 22'si teorik, 2'si ise uygulamalı olmak üzere toplam 24 ders saati ayrılmıştır.

Bu programda genel kültür ders kategorisinde 3 seçmeli derse yer verilmiştir. Program kitapçığında bu yolla öğretmen adaylarının sınırlı da olsa kendi belirleyecekleri alanlarda

bilgi sahibi olmalarının sağlanmasının ve modern üniversite anlayışında önemli bir yer tutan genel kültürün öğretmen adaylarında oluşturulmasının amaçlandığı belirtilmiştir (YÖK, 1998a, s.9).

4.2.4. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Yan Dal (Türkçe Öğretmenliği) Dersleri

1998-1999 öğretim yılından itibaren açılan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında yan alan uygulamasına yer verilmiştir. Bu çerçevede sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için Türkçe öğretmenliği; Türkçe öğretmenliği lisans programları için ise sosyal bilgiler öğretmenliği yan dal olarak kabul edilmiştir. Bu uygulamayla öğretmen adaylarının kendi ana branşlarının yanında ikinci bir branşta da yetiştirilmeleri öngörülmüştür. Böylece ihtiyaç olması halinde bu öğretmenler her iki dersi de okutabileceklerdir. Bu uygulama ile özellikle kırsal bölgelerde ve küçük yerleşim birimlerinde bulunan öğrenci sayısı az olan ilköğretim okullarına atanacak branş öğretmenlerinin her iki dersi de okutmaları sağlanarak öğretmen ihtiyacının daha kolay bir şekilde karşılanması amaçlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında Türkçe yan dal dersleri III. Yarıyıl ile VI. yarıyılar arasına yerleştirilmiştir. III. yarıyıda Türk Edebiyatı I: Eski Türk ve Türk Halk Edebiyatı (2 saat), Edebiyat Bilgi ve Teorileri (2 saat) ve Türk Dili I: Ses ve Şekil Bilgisi (3 saat); IV. yarıyıda Türk Edebiyatı II: Yeni Türk Edebiyatı (2 saat), Türk Dili II: Cümle ve Metin Bilgisi (3 saat), Konuşma ve Yazma Eğitimi (4 saat); V. yarıyıda Çocuk edebiyatı (3 saat) ve VI. yarıyıda ise Türkçe Öğretimi (4 saat) derslerine yer verilmiştir.

Programda yer verilen sekiz yan alan dersleri için 19'u teorik, 4'ü uygulamalı olmak üzere toplam 23 ders saati ayrılmıştır.

4.2.5. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Seçmeli Dersler

Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ders çizelgesinde 3 adet 2'şer saatlik seçmeli derse yer verilmiştir. Dolayısıyla seçmeli derslere 6 ders saati ayrılmıştır. Program kitapçığında bu derslerin öğrencinin kendi alanı dışındaki derslerden seçilmesine; ancak zorunlu

durumlarda bu derslerin en çok iki tanesinin kendi bölümündeki derslerden seçilebilmesine vurgu yapılmaktadır (YÖK, 1998a, s. 11).

4.2.6. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Uygulamalı Dersler

Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde uygulamalı dersler büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin mesleğe mümkün olduğunca hazır olarak başlayabilmeleri ancak hizmet öncesi öğretmen yetiştiren kurumların programlarının onların ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri eksiksiz bir şekilde kazandırabilecek şekilde tasarlanmasıyla mümkün olabilir. Bu tasarım içerisinde öğretmenlerin öğretmenlik deneyimlerini edinebilecekleri pedagojik alan bilgisi dersleri ve bu derslere ayrılacak yeterli uygulama saatleri önemli yer tutmaktadır. Öğretmen adaylarının öğrendikleri bilgileri uygulamalarına yön verecek anlamlı bir bağlamda geliştirebilmeleri ancak deneyimleriyle içeriği bütünleştirme yollarına sahip olması halinde mümkün olabilir. Uygulamaya hem başta pedagojik alan bilgisi kazandırmaya yönelik dersler başta olmak üzere öğretmenlik meslek bilgisi derslerine uygulama saatleri verilmek suretiyle öğrenilen bilgilerin sınıf ortamında uygulanmasına fırsat tanınması hem de gerçek öğrenme ortamları sunan uygulama okullarında olmak üzere iki boyutta yer verilmelidir. Nitekim YÖK tarafından hazırlanan 1998 program kitapçığında programın hazırlanmasında uygulamaya özel önem verildiği vurgulanmaktadır (YÖK, 1998a, s.6).

1998 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında büyük çoğunluğu öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki dersler olmak üzere 12 derse uygulamalı ders saati verilmiştir. Bu dersler şunlardır (Teorik ve uygulama saatleri ders isminin yanında parantez içinde gösterilmiştir): Okul Deneyimi I (1+4), Okul Deneyimi II (1+4), Bilgisayar (2+2), Konuşma ve Yazma Eğitimi (2+2), Öğretimde Planlama ve Değerlendirme (3+2), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (2+2), Türkçe Öğretimi (2+2), Sınıf Yönetimi (2+2), Özel Öğretim Yöntemleri I (2+2), Özel Öğretim Yöntemleri II (2+2), Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi (2+2) ve Öğretmenlik Uygulaması (2+6) dersleridir. Bu dersler için ayrılan toplam 55 ders saatinin 32 saati uygulamaya ayrılmıştır. Uygulama ders saati miktarının program içerisindeki oransal ağırlığı yaklaşık %20 düzeylerindedir. Bu derslerden Bilgisayar dersi genel kültür kategorisinde, Türkçe Öğretimi ve Konuşma ve Yazma Eğitimi dersleri ise Türkçe yan alan dersleri kategorisinde yer almaktadır.

Dolayısıyla uygulamalı ders saatlerinin uygulama okullarında gerçekleştirilecek deneyim ve uygulama faaliyetlerinin yanı sıra öğretimi planlama, sınıf yönetimi, alanla ilgili ders kitabı inceleme, alana özgü öğretim yöntemleri ve materyal tasarlamaya ilişkin öğretmenlik becerileri kazandırmaya yönelik dersler için ayrıldığı söylenebilir.

4.2.7. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Öğretmenlik Uygulaması

Öğretmen eğitiminin ilk basamağını oluşturan hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarına mesleklerini sürdürürken ihtiyaç duyacakları teorik bilgilerin yanı sıra bu bilgileri uygulama imkanı sağlayan öğretmenlik uygulaması derslerine de yer verilir. Öğretmenlik uygulaması, öğretmen adaylarına kendi alanlarıyla ilgili olarak yönetim ve ders dışı etkinliklerle birlikte bizzat gerçek sınıf ortamında öğretmenlik becerisi kazandırmayı amaçlayan ve belirli bir dersi veya dersleri planlı bir şekilde öğretmesini sağlayan, uygulama etkinliklerinin tartışıldığı ve değerlendirildiği derstir (Zeybek ve Karataş, 2022, s. 974). 1998 Programında uygulama okullarında gerçekleştirilecek her biri bir yarıyıl süreli olan üç derse yer verilmiştir. Bu derslerden ilki Okul Deneyimi I dersi olup birinci sınıfın ikinci yarıyılında yer almaktadır. Programda bu derse birinci sınıfta yer verilmesinin gerekçesi olarak öğretmen adaylarının erken bir dönemde okul ve sınıf ortamlarına alışmalarını ve öğretmenlik mesleğini yakından tanımalarını sağlamak olduğu belirtilmiştir (YÖK, 1998a, s.7). Diğer dersler ise VII. yarıyılta yer alan Okul Deneyimi II ve VIII. yarıyılta yer alan Öğretmenlik Uygulaması dersleridir. Bu dersler için 4 saati teorik, 14 saati ise okullarda gerçekleştirilecek uygulama olmak üzere 18 saat ayrılmıştır. Bu derslerden Okul Deneyimi I dersinde uygulama öğretmeni gözetiminde öğretmen adaylarına okulu, öğrencileri ve öğretmenlik mesleğini çeşitli boyutlarıyla tanıtılması amaçlanmıştır. Bu ders kapsamında ayrıca öğretmen adaylarına okulun örgütünün ve yönetiminin tanıtılması, okulun günlük işleyişi, zümreler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler, öğrenci ve öğretmenlerin okuldaki günlük yaşantıları, okul-aile işbirliği, ders gözlemleri okulda yaşanan sorunlar ve öğretmenlik mesleğinin farklı yönleri ile ilgili fikir ve anlayış kazandırılması amaçlanmıştır.

Okul Deneyimi II dersinde uygulama öğretmenin gözetimine öğretmen adaylarına öğretimde soru sorma, ders yönetimi, sınıf kontrolü, dersi planlama, öğrencileri değerlendirme vb. konularda gözlem ve uygulamalar yaptırılması amaçlanmıştır.

Öğretmenlik Uygulaması dersi kapsamında öğretmen adaylarının en az 12 hafta süreyle haftada bir tam gün veya iki yarım gün uygulama okulunda bulunmaları; bu süreçte bizzat derslere katılmak suretiyle öğretmenlik becerisi kazanmaları ve belirli bir dersi ya da dersleri planlı bir biçimde öğretmesi öngörülmüştür.

YÖK tarafından öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması dersleri kapsamında gerçekleştirecekleri okul uygulamalarıyla ilgili esasların belirlendiği Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu hazırlanmıştır. Öğretmen yetiştirme programlarının uygulama boyutunda gerçekleştirilen yeni yapılanmanın uygulama esaslarının belirtildiği kılavuz yedi bölüm halinde hazırlanmıştır. Kılavuzda genel olarak fakülte-okul işbirliğinin amacı, yapısı ve dayanağı, programda yer alan tarafların görev ve sorumlulukları, öğretmenlerde bulunması gereken yeterlilikler ile Okul Deneyimi I ve Okul Deneyimi II derslerinin amaç, kapsam, işleyiş ve değerlendirme biçimlerine yer verilmiştir (YÖK, 1998b, s.1-2).

4.3. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2006 Yılı Düzenlemesi

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştiren lisans programlarında uygulanmakta olan ders çizelgelerinde 2006 yılında değişiklik gerçekleştirilmiş ve yeni çizelgeler 2006-2007 öğretim yılından itibaren kademeli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. YÖK tarafından hazırlanan program kitapçığının giriş bölümünde eğitim fakültelerinde uygulanmakta olan programların değiştirilmesinin nedenlerinin 1998 programının uygulanmaya başlanmasından 2006 yılına kadar geçen süreçte mevcut programın eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilere sahip öğretmen adaylarını yetiştirmede yetersiz kaldığının anlaşılması, 2003 yılından itibaren MEB tarafından ilköğretim okullarında okutulan derslerin öğretim programlarında gerçekleştirilen değişiklikler ve Türkiye'nin 2003 yılında dahil olduğu Avrupa Yükseköğretim Alanının gerektirdiği standartlara uyum sağlamak olduğu belirtilmektedir (YÖK, 2007, s. 7).

Programda gerçekleştirilen değişiklikler ana hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

- Yeni programlarda genel olarak alan bilgisi kategorisindeki derslere %50, öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslere %30, genel kültür kategorisindeki derslere ise %20'lik yer ayrılmıştır.

- 1998 yılında gerçekleştirilen düzenlemeler kapsamında uygulanmaya başlanan ilköğretim okullarına branş öğretmenini yetiştiren öğretmenlik lisans programlarında yan alan uygulanmasına bu düzenlemeyle Türkiye’de sadece iki fakültede bulunan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği programları hariç olmak üzere son verilmiştir. Program kitapçığında bunun nedeninin “ihtiyacın ortadan kalkması” olduğu belirtilmekte ve böylece öğretmen adaylarının kendi alanlarıyla ilgili daha fazla ders alarak bilgilerini derinleştirmelerine imkân yaratıldığına altı çizilmektedir.
- Bu düzenlemeyle getirilen bir başka yenilik fakülterlere toplam kredi miktarının %25’i oranında ders belirleme ve programa ekleme hakkının verilmiş olmasıdır. Bu düzenlemeyle aynı zamanda program içerisindeki seçmeli derslerin ağırlığı artırılmıştır.
- Eğitim fakültelerinin öğretmenlik lisans programlarının tamamına 1 saati teorik 2 saati uygulamalı olmak üzere 3 saatlik Topluma Hizmet Uygulamaları isimli bir ders eklenmiş ayrıca programlar içerisindeki genel kültür derslerinin ağırlığı da artırılmıştır. Bu çerçevede öğretmenlik lisans programlarına Bilim Tarihi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Felsefeye Giriş, Etkili İletişim ve Türk Eğitim Tarihi gibi dersler eklenmiştir (YÖK, 2007: 8-10).

Program kitapçığında eğitim fakültelerinin öğretmenlik lisans programlarında gerçekleştirilen bu düzenlemelerle öğretmen yetiştirme programlarının Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan programlarla önemli ölçüde uyumlu hale getirildiği; bu programlar ile kendisinden istenileni yapan teknisyen öğretmenler yerine problem çözen ve öğrenmeyi öğreten öğretmenlerin yetiştirilmesinin hedeflendiği ifade edilmiştir.

2006-2007 eğitim ve öğretim yılından itibaren 1. sınıflardan başlayarak kademeli bir şekilde uygulanmaya başlanan yeni programa göre eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında okutulan dersler aşağıda tablo halinde (Tablo 2) gösterilmiştir.

Tablo 2. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları Haftalık Ders Çizelgesi (2008-2009)

BİRİNCİ YIL									
I. YARIYIL					II. YARIYIL				
Kod	Dersin Adı	T	U	K	Kod	Dersin Adı	T	U	K
A	Sosyal Bilgilerin Temelleri	2	0	2	A	Genel Fiziki Coğrafya	4	0	4
A	Sosyal Psikoloji	2	0	2	A	Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı	2	0	2
A	Arkeoloji	2	0	2	A	Felsefe	2	0	2
A	Sosyoloji	2	0	2	A	Ekonomi	2	0	2
GK	Türkçe I: Yazılı Anlatım	2	0	2	GK	Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	0	2
GK	Bilgisayar I	2	2	3	GK	Bilgisayar II	2	2	3
GK	Yabancı Dil I	3	0	3	GK	Yabancı Dil II	3	0	3
GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	2	0	2	GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	2	0	2
MB	Eğitim Bilimine Giriş	3	0	3					
TOPLAM		20	2	21	TOPLAM		19	2	20
İKİNCİ YIL									
III. YARIYIL					IV. YARIYIL				
A	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	2	0	2	A	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	4	0	4
A	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	2	0	2	A	Antropoloji	2	0	2
A	Siyaset Bilimine Giriş	2	0	2	A	Ortaçağ Tarihi	4	0	4
A	Temel Hukuk	2	0	2	A	Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme	2	0	2
A	Sanat ve Estetik	2	0	2	A	Vatandaşlık Bilgisi	2	0	2
A	Seçmeli I	2	0	2	A	Seçmeli II	2	0	2
GK	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	2	0	2	GK	Türk Eğitim Tarihi	2	0	2
GK	Seçmeli I	2	0	2	MB	Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	0	3
MB	Eğitim Psikolojisi	3	0	3	MB	Seçmeli I	2	0	2
TOPLAM		19	0	19	TOPLAM		23	0	23
ÜÇÜNCÜ YIL									
V. YARIYIL					VI. YARIYIL				
A	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I	2	0	2	A	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II	2	0	2
A	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	2	0	2	A	Sos. Bil. Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri	2	0	2
A	Yeni ve Yakınçağ Tarihi	2	0	2	A	İnsan İlişkileri ve İletişim	2	0	2
A	İnsan Hakları ve Demokrasi	2	0	2	A	Çağdaş Dünya Tarihi	2	0	2
A	Ülkeler Coğrafyası	2	0	2	A	Siyasi Coğrafya	2	0	2
GK	Topluma Hizmet Uygulamaları	1	2	2	GK	Seçmeli III	2	0	2
GK	Seçmeli II	2	0	2	MB	Ölçme ve Değerlendirme	3	0	3
MB	Öğretim Teknolojileri ve Mat. Tas.	2	2	3	MB	Özel Öğretim Yöntemleri I	2	2	3
MB	Sınıf Yönetimi	2	0	2	MB	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2
TOPLAM		17	4	19	TOPLAM		19	2	20
DÖRDÜNCÜ YIL									
VII. YARIYIL					VIII. YARIYIL				
A	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I	2	0	2	A	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II	2	0	2
A	Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri	2	2	3	A	Sosyal Proje Geliştirme	1	2	2
A	Günümüz Dünya Sorunları	2	0	2	A	Drama	2	2	3
A	Özel Öğretim Yöntemleri II	2	2	3	MB	Rehberlik	3	0	3
MB	Program Geliştirme	2	0	2	MB	Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5
MB	Özel Eğitim	2	0	2	MB	Seçmeli II	2	0	2
MB	Okul Deneyimi	1	4	3					
TOPLAM		13	8	17	TOPLAM		12	10	17

Kaynak: YÖK, 2007, s. 71

Tablo 2’de de görüldüğü gibi 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ikinci sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders çizelgesine göre bu programlarda sekiz yarıyıl da 66 farklı ders okutulmaktadır. Bu dersler için ayrılan toplam ders saati ise 142’si teorik, 28’i ise uygulamalı olmak üzere 170 ders saatidir. Bu dersler alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür ders kategorilerinden oluşmaktadır. Derslerin kategorilere dağılımına bakıldığında; alan bilgisi derslerine 87 saat, meslek bilgisi derslerine 48 saat, genel kültür derslerine ise 35 saat ayrıldığı görülmektedir. Bu dağılıma göre alan bilgisi derslerinin program içindeki ağırlığı yaklaşık %51, meslek bilgisi derslerinin ağırlığı yaklaşık %28, genel kültür derslerinin ağırlığı ise yaklaşık %21 düzeyindedir.

1998 programıyla karşılaştırıldığında sekiz yarıyıl da okutulan ders sayısının 57’den 65’e, toplam ders saati miktarının ise 165’ten 170’e çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Ders kategorileri boyutuyla karşılaştırıldığında önceki programda alan bilgisi kategorisinde 28 farklı ders bulunurken bu programda 34’e çıkarılırken bu derslere ayrılan ders saati miktarı da 70’den 87’e çıkarılmıştır. Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde yer alan derslere 1998 programında 11 derse yer verilmişken 2006 programında 15 derse yer verilmiş; bu derslere ayrılan toplam ders saati miktarı değişmeden 48 olarak kalmıştır. Genel kültür kategorisindeki ders sayısı 10’dan 14’e çıkarılırken bu derslere ayrılan toplam ders saati miktarı da 24’ten 35’e çıkmıştır. 2006 programındaki ders sayısı ve ders saati miktarlarındaki artış önemli ölçüde yan alan uygulamasının kaldırılması ile bu derslere ayrılan ders saati miktarlarının diğer ders kategorilerine ayrılması ile sağlanmıştır.

1998 ve 2006 programları teorik-uygulamalı ders saatleri boyutuyla karşılaştırıldığında ise 1998 programında yer alan toplam 165 ders saatinin 34’ünün uygulamalı ders saatine ayrıldığı ve uygulamalı ders saatlerinin program içindeki ağırlığı yaklaşık %20 iken 2006 programında uygulamalı ders saati miktarı 28 olup program içindeki ağırlığı yaklaşık %17 düzeyindedir. Dolayısıyla 2006 programında uygulama boyutunun 1998 programına oranla daha da zayıflatıldığı söylenebilir.

1998 ve 2006 programlarını seçmeli ders boyutuyla karşılaştırıldığında ise 1998 programında sadece genel kültür kategorisinde yer alan üç derse toplam 6 saat yer ayrılmışken 2006 programında her üç kategoriden 2’şer ders olmak üzere toplam 6 seçmeli derse yer verildiği ve bu derslere 12 ders saati ayrıldığı görülmektedir. Dolayısıyla 2006 programında önceki programa oranla seçmeli ders ve ders saati miktarlarındaki artış %100 düzeyinde olmuştur.

Aşağıda programda yer verilen dersler ders kategorileri, teorik-uygulamalı, zorunlu-seçmeli ve öğretmenlik uygulaması gibi farklı boyutlarıyla ayrı başlıklar altında ele alınarak incelenmiştir.

4.3.1. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Alan Bilgisi Dersleri

Alan bilgisi, öğretmenlerin öğrettikleri konu alanı ile ilgili bilgileri içeren derslerden oluşmaktadır. Disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgiler dersi çok sayıda ve farklı sosyal bilim disiplinlerinden aldığı konuları bünyesinde bütünleştirdiği için geniş bir konu alanına sahiptir. Bu durum da sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında sosyal bilgiler dersinin doğasına uygun olarak başta tarih ve coğrafya olmak üzere sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, ekonomi, antropoloji vb. farklı sosyal bilim dallarıyla ilgili temel düzeyde de olsa bilgi kazandırmaya yönelik derslerin okutulmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum ders çizelgelerinde de kendisini göstermektedir.

Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ders çizelgesine göre bu programlarda alan bilgisi kategorisinde sekiz yarıyıl da toplam 34 farklı ders yer almakta olup şunlardır: Sosyal Bilgilerin Temelleri, Sosyal Psikoloji, Arkeoloji, Sosyoloji, Genel Fiziki Coğrafya, Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, Felsefe, Ekonomi, Türkiye Fiziki Coğrafyası, İslam Öncesi Türk Tarihi Kültürü, Siyaset Bilimine Giriş, Temel Hukuk, Sanat ve Estetik, Seçmeli I ,Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya ,Antropoloji, Orta Çağ Tarihi, Bilim Teknoloji ve Sosyal Değişme, Vatandaşlık Bilgisi, Seçmeli II, Osmanlı Tarihi Uygarlığı I, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Yeni ve Yakınçağ Tarihi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Ülkeler Coğrafyası ,Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı, Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı ve Edebiyat İncelemesi, İnsan İlişkileri ve İletişim, Çağdaş Dünya Tarihi, Siyasi Coğrafya ,Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri, Günümüz Dünya Sorunları, Özel Öğretim Yöntemleri II ,Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Sosyal Proje Geliştirme ve Drama. Bu derslerden Genel Fiziki Coğrafya, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Orta Çağ Tarihi haftada 4; Sosyal Proje Geliştirme 1, diğer derslere ise 2’şer ders saati ayrılmıştır. Programda alan bilgisi kategorisindeki derslere ayrılan toplam ders saati miktarı 79’u teorik, 8’i ise uygulamalı olmak üzere 87 saattir. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri, Özel Öğretim Yöntemleri II, Sosyal Proje Geliştirme, Drama derslerinin her birine 2’şer uygulama saati

verilmiştir. Alan bilgisi derslerinin disiplinlere dağılımına bakıldığında ise en ağırlıklı yeri tarih ve coğrafya disiplinlerinin tuttuğu; bu disiplinlerin her biriyle ilgili 12 derse verildiği ve bu derler için 34'er ders saati ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bu iki disiplinin dışında programda Arkeoloji, Sanat Tarihi, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, İletişim, Ekonomi, Felsefe, Sosyal Bilgilerin Temelleri, Sosyal Psikoloji, Hukuk, Sanat Estetik, Antropoloji, disiplinleri ile ilgili derslere de yer verilmiştir. 1998 programında yer alan Psikolojiye Giriş isimli derse bu programda yer verilmezken bu dersle ilişkili olarak değerlendirilebilecek Sosyal Psikoloji isimli bir derse yer verilmiştir. Benzer şekilde 1998 programında yer verilen Siyasal Düşünce Tarihi isimli dersin yerine Siyaset Bilimine Giriş isimli bir derse yer verilmiştir. Programda yine 1998 programında bulunmayan Temel Hukuk, Sanat ve Estetik, Yeni ve Yakınçağ Tarihi, Antropoloji ve İnsan Hakları ve Demokrasi derslerine yer verilmek suretiyle Sosyal Bilgiler dersinin doğasına uygun bir şekilde programın disiplinlerarası yapısı daha da zenginleştirilmiştir. 2006 programında 1998 programında bulunan derslerin bazılarının okutulduğu yarıyılar ile haftalık ders saatleri azaltılmıştır. Bu çerçevede İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı (Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı isimli yeni derste) ve Çağdaş Dünya Tarihi derslerinin haftalık ders saati miktarı 3'ten 2'ye indirilmiştir. Vatandaşlık Bilgisi I ve Vatandaşlık Bilgisi II olmak üzere iki yarıyıl okutulan ders ise 2006 programında tek 2 saatlik tek ders haline getirilmiştir. Ayrıca 1998 programında yer verilen ve haftada 2 ders saati ayrılan Vatandaşlık Eğitimi Semineri isimli ders programdan tamamen çıkarılmıştır. Bunun yanında 2006 programında bazı derslere ayrılan yer de artırılmıştır. Bu çerçevede 1998 programında tek yarıyıl haftada 2 saat okutulan Cumhuriyet Tarihi dersi 2006 programında iki yarıyılılık ve 2'şer saatlik Türkiye Cumhuriyet Tarihi I ve Türkiye Cumhuriyet Tarihi II isimli iki ders haline getirilmiştir.

Bu programda, 1998 programında alan bilgisi kategorisinde yer verilen bazı derslerin isimleri ve içeriklerinde bazı değişiklikler gerçekleştirilerek yer verilmiştir.

4.3.2. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

2006 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde 15 farklı derse yer verilmiştir. Bu kategoride yer alan dersler; Eğitim Bilimine Giriş (3 saat), Eğitim Psikolojisi (3 saat), Öğretim İlke ve Yöntemleri (3 saat), Seçmeli I (2 saat), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (4 saat), Sınıf Yönetimi (2 saat), Ölçme

ve Değerlendirme (3 saat), Özel Öğretim Yöntemleri I, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi (2 saat), Program Geliştirme (2 saat), Özel Eğitim (2 saat), Okul Deneyimi (2+4 saat), Rehberlik (3 saat), Öğretmenlik Uygulaması (2+6 saat), Seçmeli II (2 saat) dersleridir. Programda öğretmenlik meslek kategorisindeki derslere 34'ü teorik, 14'ü ise uygulamalı olmak üzere toplam 48 ders saati ayrılmıştır.

1998 programında bu 11 farklı ders bulunmaktayken bu programda ders ayısı 15'e çıkarılmıştır. Buna karşılık her iki programda da bu kategorideki derslere ayrılan ders saati miktarı 48'dir. 2006 programında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde yer alan derslerdeki asıl değişiklik bu derslerin niteliğinde gerçekleştirilmiştir. 1998 programı daha ziyade öğretmenlik bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik derslerden oluşmaktayken 2006 programında bu dersler çıkarılarak programa 1998 yılı öncesinde olduğu genel ve teorik eğitimbilim dersleri eklenmiştir. Bu durumu en iyi bir şekilde yansıtan örnek 1998 programında yer verilen Öğretmenlik Mesleğine Giriş dersinin kaldırılarak yerine Eğitim Bilimine Giriş isimli dersin eklenmiş olmasıdır. Benzer şekilde 1998 programındaki Gelişim ve Öğrenme ve Öğretimde Planlama ve Değerlendirme derslerinin yerine Öğretim İlke ve Yöntemleri ve Ölçme ve Değerlendirme gibi daha teorik ve genel nitelikli dersler eklenmiştir. Sınıf Yönetimi dersinin 2 saatlik uygulama kısmı kaldırılarak haftalık ders saati miktarı 4'ten 2'ye düşürülmüştür. 1998 programında iki yarıyıl okutulacak şekilde yer verilen Okul Deneyimi dersine 1998 programında tek yarıyıllık bir ders olarak yer verilmiştir. Bu tamamen kaldırılan, yarıyıl ve haftalık ders saati miktarı azaltılan derslerin yanında 2006 programına bazı yeni dersler de eklenmiştir. Bu dersler Program Geliştirme, Özel Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi dersleridir. Bu derslerin her birisine 2'şer ders saati ayrılmıştır. Ayrıca 1998 programında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde seçmeli derse yer verilmemişken 2006 programında 2'şer saatlik 2 seçmeli derse yer verilmiştir.

4.3.3. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Genel Kültür Dersleri

2006 programında eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 3'ü seçmeli olmak üzere 14 farklı derse yer verilmiştir. Bu derslere 29'u teorik, 6'sı ise uygulama olmak üzere 35 ders saati ayrılmıştır. Bu dersler Türkçe I: Yazılı Anlatım (2 saat), Bilgisayar I (2+2 saat), Yabancı Dil I (3 saat), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I (2 saat),

Türkçe II: Sözlü Anlatım (2 saat), Bilgisayar II (2+2 saat), Yabancı Dil II (3 saat), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II (2 saat), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (2 saat), Türk Eğitim Tarihi (2 saat), Topluma Hizmet Uygulamaları (1+3 saat) ile her biri 2'şer saatlik üç adet seçmeli dersten ibarettir. Bu derslerin 11'i teorik, 3'ü uygulamalı olmak üzere toplam 32 ders saati ayrılmıştır. Çoğunlukla ortak zorunlu ders niteliğinde olan seçmeli derslerin yarıyıllara dağılımına bakıldığında derslerin ağırlıklı olarak I. ve II. yarıyıllarda yoğunlaştığı ve bu yarıyıllarda 4'er derse yer verildiği; bunların dışında III. yarıyıda 2, IV. yarıyıda 1, V. yarıyıda 2 ve VI. yarıyıda ise 1 derse yer verilmiştir. Bu kategorideki üç seçmeli ders III., V. ve VI. yarıyıllara yerleştirilmiştir.

1998 programında genel kültür kategorisinde 3'ü seçmeli ders olmak üzere toplam 10 farklı derse yer verilmişken 2006 programında ders sayısı 14'e çıkarılmıştır. Bu artış Bilgisayar dersinin iki dönemlik bir ders haline getirilmesi ve programa daha önceki programda bulunmayan Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Türk Eğitim tarihi ve Topluma Hizmet Uygulamaları isimli üç yeni dersin eklenmesiyle sağlanmıştır. Zorunlu ortak ders niteliğindeki derslerin ise isim ve içeriklerinde kısmi değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

4.3.4. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Seçmeli Dersler

2006 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında toplam 7 seçmeli derse yer verilmiştir. Seçmeli derslerin her birine 2'şer ders saati ayrılmış olup toplamda seçmeli derslere ayrılan ders saati miktarı tamamı teorik olmak üzere 14 ders saatidir. Seçmeli derslerin ders kategorilerine dağılımına bakıldığında ise alan bilgisi ve meslek bilgisi kategorisindeki 2 seçmeli derse yer verilirken, genel kültür ders kategorisinde 3 seçmeli derse yer verildiği anlaşılmaktadır.

2006 programın 1998 programıyla seçmeli dersler boyutuyla karşılaştırıldığında 1998 programında sadece genel kültür kategorisinde 2'şer saatlik 3 ders bulunmaktayken 2006 programında alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi kategorilerinde 2'şer, genel kültür kategorisinde ise 3 seçmeli derse yer verildiği ve bu derslerin her birisine 2'şer saat ayrıldığı görülmektedir. Dolayısıyla programda yer alan seçmeli ders sayısı ve bu derslere ayrılan toplam ders saati miktarı iki katına çıkarılmış, aynı zamanda her üç ders kategorisinde de seçmeli derslere yer verilmiştir.

4.3.5. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Uygulamalı Dersler

2006 programına göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulan 11 dersin uygulamalı ders saati bulunmaktadır. Bu dersler ve uygulamalı ders saati miktarları şöyledir: Bilgisayar I (2 saat), Bilgisayar II (2 saat), Topluma Hizmet Uygulamaları (2 saat), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (2 saat), Özel Öğretim Yöntemleri I (2 saat), Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri (2 saat), Özel Öğretim Yöntemleri II (2 saat), Okul Deneyimi (4 saat), Sosyal Proje Geliştirme (2 saat), Drama (2 saat) ve Öğretmenlik Uygulaması (6 saat) dersleridir. Toplam bu dersler için ayrılmış olan 47 saatlik ders saati miktarının 28 saati uygulamalı derslere ayrılmıştır. Uygulamalı ders saatlerinin program içindeki oranı yaklaşık %17 düzeyindedir.

2006 programı uygulamalı derslere yer verilme bakımından 1998 programıyla karşılaştırıldığında 1998 programında 12 dersin uygulamalı ders saatini bulunduğu ve bu derslere toplam 32 uygulama saatinin ayrıldığı, buna karşılık 2006 programında 11 dersin uygulama ders saatinin bulunduğu ve bu derslerin 28 uygulama saati bulunduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 2006 programında uygulamalı ders saati verilen ders sayısında, hem de toplam uygulama saatinde azalma olmuştur. Başka bir ifadeyle 1998 programında uygulamalı ders saati bulunan ders sayısı 12'den 11'e, uygulama ders saati toplamı ise 32'den 28'e düşmüştür.

4.3.6. 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Öğretmenlik Uygulaması

2006 düzenlemesinden sonra sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması olmak üzere öğretmen adaylarının okullarda gerçek ortamlarda öğretmenlik bilgi ve becerilerini kazandırmaya yönelik iki derse yer verilmiştir. Bu derslerden Okul Deneyimi dersi VII. yarıyıl; Öğretmenlik Uygulaması dersi ise VIII. yarıyıl da yer almaktadır. Bu iki ders için 3 saati teorik, 10 saati ise okullarda gerçekleştirilecek uygulama olmak üzere haftalık toplam 13 ders saati ayrılmıştır.

2006 programının öğretmenlik uygulaması boyutuyla 1998 programından temel farkı 2006 programında 1998 programında yer alan ve II. ve VII. yarıyılarda uygulanması öngörülen Okul Deneyimi I ve Okul Deneyimi II derslerinin birinin kaldırılarak sadece VII. yarıyıl da uygulanacak tek ders haline getirilmiş olmasıdır. 2006 programında ikinci yarıyıl da

uygulanan Okul Deneyimi I dersine yer verilmemesi öğretmen adaylarının öğrenimlerinin ilk yıllarında okulla tanışmalarını sağlamaya yönelik düzenlemenin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.

4.4. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında 2018 Yılı Düzenlemesi

YÖK 2018 yılında eğitim fakültelerinin bölüm ve anabilim dalı teşkilat yapısını yeniden düzenlemiş; ayrıca öğretmenlik lisans programlarının ders çizelgeleri ile ders içeriklerinde değişiklikler gerçekleştirmiştir. Teşkilat düzenlemesiyle daha önceden ilköğretim, ortaöğretim gibi okul kademelerini temel alan bölüm yapılanması yerine Güzel Sanatlar Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi gibi disiplini temel alan bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu çerçevede Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı ve bu anabilim dalına bağlı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü bünyesine alınmıştır.

YÖK tarafından hazırlanan uygulama yönergesinde öğretmenlik lisans programlarında gerçekleştirilen değişikliklerin gerekçeleri şu şekilde sıralanmıştır: Öğretmenlik lisans programlarında son düzenleme olan 2006 programının uygulanmaya başlanmasından sonraki süreçte sonra alınan dönütlerden alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yeniden belirlenmesinin ve öğretmenlik uygulamasının daha yapılandırılmış ve uzun bir sürece yayılarak verilmesine ihtiyaç duyulduğunun anlaşılması, lisans programlarının MEB tarafından 2017 yılında yenilenen ilkokul, ortaokul ve lise öğretim programlarıyla paralelliğinin sağlanması, Bologna Sürecine ve bu kapsamda müfredatlarda %25 oranında seçmeli derse yer verilmesi şartının yanı sıra 2017 yılında yayınlanan Öğretmen Strateji Belgesi, 10. Kalkınma Planı (2014-2018), MEB Stratejik Planı (2015-2019), Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi ve Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Alan Yeterlikleri gibi belgelerde belirtilmiş hedef ve ilkelere uyumun sağlanması (YÖK, 2018a, s. 12).

Bu düzenlemeyle öğretmenlik lisans programlarındaki dersler, öğretmenlik meslek bilgisi, alan eğitimi ve genel kültür olmak üzere üç kategoriye ayrılmış olup bu kategorilerden öğretmenlik meslek bilgisi derslerine %30-35; genel kültür derslerine %15- 20 ve alan eğitimi derslerine ise %45-50 oranında yer ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında bu oranlar öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde %34, genel kültür

kategorisinde %18, alan eğitimi kategorisinde ise %48 düzeyindedir (YÖK, 2018, s. 16). Bu düzenlemelerde en dikkat çeken husus ders saati ve kredi miktarlarındaki azalma olup sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı özelinde 2006 programında 170 olan toplam ders saati miktarı bu programında 156'ya düşürülmüştür. Bu da 14 ders saatlik bu azalmaya karşılık gelir ki bu da programın toplam ders saatinde %16'lık bir oran azalma anlamına gelir. Buna paralel olarak programın toplam kredi miktarı da 156'dan 147'e düşürülerek yaklaşık %9'luk bir azalma gerçekleştirilmiştir.

2018 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yer verilen dersleri ile haftalık ders saati, kredi ve AKTS miktarları aşağıda tablo halinde (Tablo 3) gösterilmiştir.

Tablo 3. Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları Haftalık Ders Çizelgesi (2018-2019)

BİRİNCİ YIL							
I. YARIYIL				II. YARIYIL			
Kod	Dersin Adı	T	U	Kod	Dersin Adı	T	U
MB	Eğitime Giriş	2	0	MB	Eğitim Sosyolojisi	2	0
MB	Eğitim Psikolojisi	2	0	MB	Eğitim Felsefesi	2	0
GK	Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi 1	2	0	GK	Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi 2	2	0
	Yabancı Dil	2	0	GK	Yabancı Dil 2	2	0
GK	Türk Dili 1	3	0	GK	Türk Dili 2	3	0
GK	Bilişim Teknolojileri	3	0	AE	Siyaset Bilimi	2	0
AE	Sosyal Bilgilerin Temelleri	2	0	AE	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	2	0
AE	Genel Fiziki Coğrafya	2	0	AE	Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi	2	0
				AE	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	2	0
TOPLAM		18	0			19	0
İKİNCİ YIL							
III. YARIYIL				IV. YARIYIL			
MB	Türk Eğitim Tarihi	2	0	MB	Öğretim Teknolojileri	2	0
MB	Öğretim İlke ve Yöntemleri	2	0	MB	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	2	0
MB	Seçmeli 1	2	0	MB	Seçmeli 2	2	0
AE	Seçmeli 1	2	0	GK	Seçmeli 2	2	0
GK	Seçmeli 1	2	0	GK	Topluma Hizmet Uygulamal.	1	2
AE	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	2	0	AE	Seçmeli 2	2	0
AE	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	2	0	AE	Sosyal Bilgiler Öğretim Programları	2	0
AE	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi	2	0	AE	Bilim, Teknoloji ve Toplum	2	0
AE	Ortaçağ Tarihi	2	0	AE	Vatandaşlık Bilgisi	2	0
				AE	Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	2	0
TOPLAM		18	0			19	2
ÜÇÜNCÜ YIL							
V. YARIYIL				VI. YARIYIL			
MB	Türk Eğitim Siste. ve Okul Yönetimi	2	0	MB	Eğitimde Ahlak ve Etik	2	0
MB	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	2	0	MB	Sınıf Yönetimi	2	0
MB	Seçmeli 3	2	0	MB	Seçmeli 4	2	0
GK	Seçmeli 3	2	0	GK	Seçmeli 4	2	0
AE	Seçmeli 3	2	0	AE	Seçmeli 4	2	0
AE	Osmanlı tarihi 1	2	0	AE	Osmanlı Tarihi 2	2	0
AE	Yeni ve Yakınçağ Tarihi	2	0	AE	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat	2	0
AE	Sosyal Bilgiler Öğretimi 1	3	0	AE	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	2	0
				AE	Sosyal Bilgiler Öğretimi 2	3	0
TOPLAM		17	0	TOPLAM		19	0
DÖRDÜNCÜ YIL							
VII. YARIYIL				VIII. YARIYIL			
MB	Öğretmenlik Uygulaması 1	2	6	MB	Öğretmenlik Uygulaması 2	2	6
MB	Okullarda Rehberlik	2	0	MB	Özel Eğitim ve Kaynaştırma	2	0
MB	Seçmeli 5	2	0	MB	Seçmeli 6	2	0
AE	Seçmeli 5	2	0	AE	Seçmeli 6	2	0
AE	Afetler ve Afet Yönetimi	2	0	AE	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2	2	0
AE	Sanat ve Müze Eğitimi	2	0	AE	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi	2	0
AE	Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi	2	0	AE	Karakter ve Değer Eğitimi	2	0
AE	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1	2	0				
TOPLAM		16	6	TOPLAM		14	6

Kaynak: YÖK, 2018b, s. 2

Tablo 3'te de görüldüğü gibi 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında alan eğitimi kategorisinde 34, meslek bilgisi kategorisinde 22, genel kültür kategorisinde ise 4'ü seçmeli 12 ders yer almaktadır. Programda yer alan toplam ders sayısı 67'dir. Bu derslere ayrılan ders saati miktarına bakıldığında alan eğitimi derslerine tamamı teorik olmak üzere 70 ders saati, öğretmenlik meslek bilgisi derslerine 44'ü teorik, 12'si uygulamalı olmak üzere 56 ders saati, genel kültür derslerine ise 26'sı teorik, 2'si uygulamalı olmak üzere 28 ders saati ayrıldığı; programda yer alan dersler için toplam 154 ders saati ayrıldığı anlaşılmaktadır. Programda yer alan derslerin toplam kredisi 147, toplam AKTS miktarı ise 240'dır.

1998, 2006 ve 2018 programları karşılaştırmalı bir şekilde incelendiğinde 1998 programında 57 farklı derse yer verilmişken 2006 programında ders çeşidinin 66'ya, 2018 programında ise 67'ye çıkarıldığı görülmektedir. Alan bilgisi kategorisindeki ders sayısı 1998 programında 28 iken, 2006 ve 2018 programlarının her ikisinde de 34'e çıkarılmıştır. Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki ders sayısı 1998 yılında 11 iken 2006 programında 15'e 2018 programında ise 22'ye çıkarılmıştır. Bu derslere ayrılan ders saati miktarlarına bakıldığında ise 1998 programında alan bilgisi derslerine 72 saat ayrılmışken 2006 programında 87 saate çıkarıldığı, 2018 programında ise 70 saate indirildiği görülmektedir. Alan kategorisindeki ders sayısı aynı iken bu derslere ayrılan ders saati miktarının azaltılması derslerin haftalık ders saatlerinin azaltılmasıyla sağlanmıştır. Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslere 1998 ve 2006 programlarında 48'er ders saati ayrılmıştır. 2018 programında ise bu kategoriye ayrılan ders saati miktarı 56'dır. Başka bir deyişle 2018 programında ders saati miktarındaki genel azalmaya rağmen öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılan ders saati 8 saat artırılmıştır ki bu da bu kategorideki derslerin program içerisindeki, genel ağırlığının artırılmış olduğunu ortaya koymaktadır. Son olarak genel kültür kategorisindeki derslere ayrılan sürenin gelişimine bakıldığında bu kategorideki derslere 1998 yılında 26 ders saati ayrılmışken 2006 programında 32 ders saatine çıkarılmış, 2018 programında ise 28 ders saatine indirilmiştir.

4.4.1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Alan Bilgisi Dersleri

Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında uygulanan 2018 programına göre bu programlarda alan eğitimi kategorisinde sekiz yarıyıl 6'sı seçmeli ders olmak üzere toplam

31 farklı ders okutulmaktadır. Bu dersler Sosyal Bilgilerin Temelleri, Genel Fiziki Coğrafya, Siyaset Bilimi, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları, Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası, İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, Ortaçağ Tarihi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Vatandaşlık Bilgisi, Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Osmanlı Tarihi 1, Yeni ve Yakınçağ Tarihi, Sosyal Bilgiler Öğretimi 1, Osmanlı Tarihi 2, Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat, Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği, Sosyal Bilgiler Öğretimi 2, Afetler ve Afet Yönetimi, Sanat ve Müze Eğitimi, Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Karakter ve Değer Eğitimi dersleri ile III-VIII. Yarıyıllarda 1'er ders olmak üzere toplam 6 tane Seçmeli Derstir. Bu derslerden Sosyal Bilgiler Öğretimi 1 ve Sosyal Bilgiler Öğretimi 2 derslerine haftada 3; diğer derslere ise 2 ders saati ayrılmıştır. Programda alan bilgisi kategorisindeki derslere ayrılan toplam ders saati miktarı 70 olup tamamı teorik derslerden oluşmaktadır. Alan eğitimi derslerinin programın geneli içindeki ağırlığı yaklaşık %45 düzeyindedir.

2006 programıyla karşılaştırıldığında 2018 programında bazı derslerin isimlerinde ve içeriklerinde bazı değişiklikler gerçekleştirilmek suretiyle korunduğu; Eskiçağ tarihi ve Uygarlığı, Ülkeler Coğrafyası, Sosyoloji, Felsefe, Ekonomi, Arkeoloji, Çağdaş Dünya Tarihi, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri, Günümüz Dünya Sorunları, İnsan İlişkileri ve İletişim, Sosyal Psikoloji, Sanat ve Estetik, Temel Hukuk, Özel Öğretim Yöntemleri I ve II, Sosyal Proje Geliştirme ve Drama gibi derslere yer verilmediği görülmektedir. Buna karşılık 2018 programında Sosyal Bilgiler Öğrenme-Öğretme Yaklaşımları, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Sosyal Bilgiler Öğretimi 1, Sosyal Bilgiler Öğretimi 2, Afetler ve Afet Yönetimi, Sanat ve Müze Eğitimi, İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, Medya Okuryazarlığı ve Karakter ve Değer Eğitimi isimli derslere yer verilmiştir. 2018 programında Genel Fiziki Coğrafya, Ortaçağ Tarihi ve Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya derslerinin haftalık ders saati miktarı da 4'ten 2'ye indirilmiştir. Programda alan eğitimi kategorisinde yer alan derslerde gerçekleştirilen bu değişikliklerin 2018 programının disiplinlerarası yapısını bir önceki programa kıyasla zayıflattığını ve dolayısıyla sosyal bilgiler dersinin kendine özgü disiplinlerarası yapısını yeterli düzeyde yansıtmadığını söylemek mümkündür.

4.4.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri

2018 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının önemli ayırt edici özelliklerinden birisi meslek bilgisi derslerinin hem çeşidinin hem de program içerisindeki ağırlığının artırılmış olmasıdır. Program incelendiğinde öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde 4'ü seçmeli ders olmak üzere 22 farklı derse yer verilmiş olduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan dersler; Eğitime Giriş, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi, Türk Eğitim Tarihi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğretim Teknolojileri, Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Eğitimde Ahlak ve Etik, Sınıf Yönetimi, Öğretmenlik Uygulaması 1, Okullarda Rehberlik, Seçmeli 5, Öğretmenlik Uygulaması 2, Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersleri ile her biri ayrı yarıyıl (III-VIII. yarıyıl) olmak üzere 6 Seçmeli Derstir. Programda öğretmenlik meslek kategorisindeki derslere 44'ü teorik, 12'si ise uygulamalı olmak üzere toplam 56 ders saati ayrılmıştır. Bu derslerden Öğretmenlik Uygulaması 1 ve Öğretmenlik Uygulaması 2 dersleri hariç olmak üzere her ders için teorik 2 ders saati ayrılmıştır. Öğretmenlik Uygulaması I-II derslerine ise 2'şer saati teorik, 6'şar saati uygulama olmak üzere haftada 8'er ders saati ayrılmıştır. Bu kategoride seçilebilecek seçmeli ders listesi ve ders içeriklerine program kitapçığında yer verilmiştir. 2018 programında yer verilen öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin programın geneli içerisindeki ağırlığı %36 düzeyindedir.

2018 programında 2006 programında var olan bazı derslere olduğu gibi, bazı derslerin ise isimlerinde ve içeriklerinde bazı değişiklikler gerçekleştirilmek suretiyle yer verilmiştir. Bu programda Okul Deneyimi ders kaldırılarak Öğretmenlik Uygulaması dersi iki yarıyıl okutulacak bir ders olarak düzenlenmiştir. Önceki programda bulunmayan Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi ve Eğitimde Ahlak ve Etik derslerine 2018 programında yer verilmiş ayrıca önceki programda genel kültür ders kategorisinde yer alan Türk Eğitim Tarihi ve Bilimsel Araştırma Yöntemleri (yeni ismi ve içeriği Eğitimde Araştırma Yöntemleri) derslerine yer verilmiştir. Programa Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersinin yerine Öğretim Teknolojileri isimli 2 saatlik bir ders eklenmiş, önceki programda bulunan Program Geliştirme isimli derse ise seçmeli ders listesi içerisinde yer verilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 2018 programında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslerin büyük ölçüde öğretmenlik bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik derslerden ziyade eğitime ilişkin genel bir bakış açısı ve kültür kazandırmaya yönelik genel

teorik eğitimbilim derslerinden oluştuğu söylenebilir. Bu derslere uygulama saatlerinin verilmemiş olması da programın teorik yönünün ağır bastığını ortaya koymaktadır.

4.4.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Genel Kültür Dersleri

2018 programına göre eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında genel kültür kategorisinde 4'ü seçmeli olmak üzere 12 farklı derse yer verilmiştir. Bu dersler Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1 (2 saat), Yabancı Dil 1 (2 saat), Türk Dili 1 (3 saat), Bilişim Teknolojileri (3 saat), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2 (2 saat), Yabancı Dil 2 (3 saat), Türk Dili 2 (2 saat), Topluma Hizmet Uygulamaları (1+2 saat) ve her biri 2'şer saatlik 4 seçmeli dersten ibarettir. Bu derslerin 11'i teorik ders olup sadece 1'ini uygulama saati bulunmaktadır. Bu dersler için 26'sı teorik, 2'si uygulamalı olmak üzere haftalık toplam 28 ders saati ayrılmıştır. Genel kültür derslerine ayrılan ders saati miktarının programın geneli içerisindeki oranı %18 düzeyindedir.

2006 programıyla karşılaştırıldığında Türkçe I ve Türkçe II derslerinin isim ve içeriklerinde bazı düzenlemeler yapılmak suretiyle korunduğu, Yabancı Dil I ve Yabancı Dil II derslerinin haftalık ders sürelerinin 3 saatten 2 saate indirildiği, iki yarıyıl haftada 4'er saat okutulan Bilgisayar I ve Bilgisayar II derslerinin yerine tek yarıyılık ve 3 saatlik Bilişim Teknolojileri isimli bir dersin eklendiği görülmektedir. Ayrıca 2006 programında bu kategoride yer alan Türk Eğitim Tarihi dersi olduğu gibi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersi ise içeriği güncellenerek Eğitimde Araştırma Yöntemleri adıyla 2018 programının öğretmenlik meslek bilgisi ders kategorisine aktarılmıştır. Yine 2006 programında genel kültür kategorisinde üç olan seçmeli ders sayısı 2018 programında III-VI. yarıyıllarda ve her yarıyıl bir ders okutulacak 4 derse çıkarılmıştır.

4.4.4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Seçmeli Dersler

2018 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında kendisinden önce uygulanan programlara kıyasla seçmeli dersin ağırlığı oldukça artırılmıştır. Programda alan eğitimi ve meslek bilgisi kategorilerinde 6'şar, genel kültür kategorisinde ise 4 olmak üzere toplam 16 seçmeli derse yer verilmiştir. Bu seçmeli dersler III-VIII. Yarıyıllara dağıtılmıştır. Bu

seçmeli derslerin her birine haftalık teorik 2’şer ders saati ayrılmış olup program içindeki toplam saat miktarı 32’dir. Seçmeli derslere ayrılan ders saati miktarının program içerisindeki ağırlığı yaklaşık %21 düzeyindedir. Program kitapçığında her üç kategorideki seçmeli dersler için seçmeli ders havuzu oluşturulmuş ve bu derslerin içeriklerine yer verilmiştir. Programda yer verilen seçmeli ders havuzunda alan eğitimi kategorisinde 13 öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde 21, genel kültür kategorisinde ise 18 seçmeli derse yer verilmiştir. Bu derslerin gösterildiği çizelgeye “Ekler” bölümünde yer verilmiştir.

2018 programında alan eğitimi kategorisindeki seçmeli ders havuzunda 13 derse yer verilmiştir. Bu derslerin bazılarının 2006 programındaki zorunlu dersler arasında olduğu anlaşılmaktadır. Günümüz Dünya Sorunları, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri ve Drama bu derslere örnek olarak verilebilir. Bazı dersler ise kaldırılan 2006 programında yer alan fakat 2018 programında yer verilmeyen bazı dersleri belli ölçülerde karşılayan derslerdi. Örneğin kaldırılan temel Hukuk dersinin yerine Türk Hukuk Sistemi, Ekonomi dersinin yerine Türkiye’nin Ekonomik Yapısı, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi yerine Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı dersi, 1998 programında yer alan fakat 2006 yılında çıkarılan Çevre ve Sorunları Coğrafyası dersi yerine Çevre Eğitimi dersi bu kapsamda düşünülebilir. Bu derslerin birçoğu öğretmen adaylarının mesleklerini sürdürürken ihtiyaç duyacakları öğretmenlik becerileri ile doğrudan ilişkili olduğundan zorunlu dersler kategorisine alınarak tüm öğretmen adaylarının bu dersleri almasının daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

2018 Programında seçmeli ders havuzunda öğretmenlik meslek bilgisi ders kategorisinde 21 derse yer verilmiştir. Bu derslerin tamamı eğitim bilimlerinin farklı alanlarıyla ilgili derslerden oluşmaktadır. Ancak bu dersler genellikle teorik eğitim bilim dersleri niteliğinde olup doğrudan öğretmen adaylarının öğretmenlik becerilerini artırmaya yönelik ders sayısı azdır.

Programın seçmeli ders havuzunda genel kültür dersi kategorisinde 18 derse yer verilmiştir. Bu dersler çok geniş bir alanı kapsamaktadır.

YÖK tarafından hazırlanan 2018 programıyla ilgili uygulama kılavuzunda programda meslek bilgisi ve alan eğitimi kategorilerinde seçmeli ders havuzuna en fazla altışar ders eklenebileceği, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenecek bu derslerin açılma gerekçeleri ve kur tanımlamalarının yapılarak YÖK’e sunulması ve YÖK onayından sonra ders havuzuna eklenebileceği belirtilmiştir. Kılavuzda alan eğitimi kategorisinde

seçmeli ders havuzuna eklenmek istenen derslerin mutlaka konu alanının öğretimiyle ilgili olması gerektiğine de vurgu yapılmaktadır. Genel kültür seçmeli ders havuzuna ders eklenmesinde sayı ders sayısı sınırlaması ve YÖK onayı şartı getirilmemiştir.

4.4.5. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Yer Verilen Uygulamalı Dersler

2018 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı öncelikle oranla en az uygulama saatine yer verilen program olma özelliği taşımaktadır. Programda 2'si meslek bilgisi kategorisinde 1'i ise genel kültür kategorisinde olmak üzere sadece üç dersin uygulama saati bulunmaktadır. Bu dersler Öğretmenlik Uygulaması I-II dersleri ile Topluma Hizmet Uygulaması dersidir. Bu üç ders için ayrılan toplam haftalık uygulama saati miktarı sadece 14 ders saatidir. Bu derslerin program içerisindeki ağırlığı yaklaşık %9 gibi oldukça düşük düzeydedir.

1998 programından günümüze kadar uygulanan programlardaki uygulamalı ders saatlerindeki değişim incelendiğinde 1998 programında uygulamaya 34 ders saati ayrılmışken 2006 programında bu sayı 28'e, 2018 programında ise 14'e düşmüştür. 1998 programında uygulama ders saatlerinin çok büyük bir bölümü öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ayrılmıştır (24 saat). Uygulamalı ders saatlerinin program içindeki ağırlıklarına bakıldığında ise 1998 programında uygulamalı ders saatlerinin program içindeki ağırlığı yaklaşık %21, 2006 programındaki ağırlığı yaklaşık %16, 2018 programındaki ağırlığı ise yaklaşık %9 düzeyindedir. 2018 programında yer verilen uygulamalı ders saatlerinin önemli bir özelliği de tamamının okul uygulaması ve topluma hizmet konularıyla ilgili olması, diğer alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerine hiç uygulamalı ders saatinin ayrılmamış olmasıdır.

4.4.6. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Öğretmenlik Uygulaması

2018 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında öğretmen adaylarının gerçek ortamlar olan okullarda yaparak yaşayarak öğretmenlik bilgi ve becerilerini artırmalarına imkan vermek üzere 2 derse yer verilmiştir. Bu dersler VII. Yarıyıl dersleri içerisinde yer alan Öğretmenlik Uygulaması 1 ve VIII. yarıyıl derslerinden olan Öğretmenlik Uygulaması 2 dersleridir. Bu dersler için 4 saati teorik, 12 saati ise okullarda gerçekleştirilecek uygulama

olmak üzere 16 saat ayrılmıştır. Programda bu iki dersin içeriği de aynı şekilde ve gözlem yapma, alana özgü öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulandığı öğretim uygulamaları yapma, materyal geliştirme, öğretim ortamı düzenleme, sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme ile yansıtma uygulamaları yapılmasını içerecek şekilde düzenlenmiştir (YÖK, 2018b, s. 12-13)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Türkiye’de ilkokullarda okutulan tüm dersler gibi Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi dersleri sınıf öğretmenleri okuturken, ortaokullarda bu dersleri okutacak öğretmenler önce 1926-1927 öğretim yılında eğitim öğretim faaliyetine başlayan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, 1944-1945 öğretim yılından itibaren Balıkesir açılan Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulunda yetiştirilirken, bu misyon 1946-1947 öğretim yılından itibaren eğitim enstitülerinin açılması üzerine bu okullara devredilmiştir. Türkiye’de 1968 yılında ilkokullarda, 1974-1975 öğretim yılından itibaren ise ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanması bu durumu değiştirmemiş, ilkokul Sosyal Bilgiler dersini sınıf öğretmenleri, ortaokul Sosyal Bilgiler derslerini ise eğitim enstitülerinin sosyal bilimlerle ilgili branş öğretmenlerinin yetiştirildiği bölümlerinden mezun olanlar (bölüm isimleri süreç içerisinde değişmiştir) tarafından okutulmasına devam edilmiştir. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinin kendine özgü disiplinler yapıya ve pedagojik niteliklere sahip bir ders yerine kendinden önce okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi derslerin basit bir birleşimi olarak görülmesinden kaynaklandığı söylenebilir (Turan, 2023a, s. 1285). Bu durum öğretmen yetiştirme misyonunun YÖK’e devredilmesinden sonra da bir süre devam etmiş ve eğitim fakültelerinde ortaokul Sosyal Bilgiler dersini okutacak öğretmenleri yetiştirecek ayrı programlar açmak yerine bu dersleri okutacak öğretmenlerin tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği programlarından mezun olanlar arasından atanmasına devam edilmiştir. Türkiye’de ilk defa 1993 yılında Gazi Üniversitesi bağlı Kastamonu Eğitim Fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı açılmıştır. Bunu ertesi yıl Kütahya Dumlupınar Üniversitesi bünyesinde açılan program izlemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının açılmasında 1998 yılı özel öneme sahiptir. Bir yandan 1994 yılında Dünya Bankası’nın finansmanı ile YÖK tarafından başlatılan Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi kapsamında eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması

faaliyetleri, bir yandan da 1997 yılında zorunlu temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasının ilköğretimde okullaşmayı ve buna bağlı olarak ikinci kademedeki branş öğretmenini ihtiyacını artıracak öngörüsü karşısında bu okullarda görev yapacak nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi konusunu gündeme getirmiştir. YÖK bu çerçevede 1998 yılında eğitim fakülteleri bünyesinde o zamana kadar bağımsız lisans programları bulunmayan Türkçe öğretmenliği, sosyal bilgiler öğretmenliği, fen bilgisi öğretmenliği vb. ilköğretim branş öğretmenliği programlarının açılmasına karar vermiştir. Bu karar üzerine 1998 yılında eğitim fakülteleri bünyesinde 25 yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı açılmıştır. YÖK tarafından açılan tüm yeni programlar gibi sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı için de ders çizelgesi ve içeriklerinin yer aldığı program hazırlanarak 1998-1999 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları için ilk hazırlanan standart program özelliği taşıyan 1998 programında sekiz yarıyla dağıtılmış 63 farklı derse yer verilmiştir. Bu dersler için 131’i teorik, 34’ü uygulama olmak üzere toplam 165 ders saati ayrılmıştır.

1998 programı ders kategorileri açısından değerlendirildiğinde; alan bilgisi kategorisinde 28 farklı dersin yer aldığı ve bu derslere 66’sı teorik, 2’si uygulama olmak üzere 68 ders saatinin ayrıldığı görülmektedir. Alan bilgisi kategorisinde programda sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı için yan alan olarak belirlenen Türkçe öğretmenliği yan alan derslerine de yer verilmiştir. Programda 8 Türkçe yan alan dersine yer verilmiştir. Bu dersler için 19’u teorik, 4 uygulamalı olmak üzere 23 ders saati ayrılmıştır. Alan ve yan alan dersleri toplu olarak değerlendirildiğinde toplam 36 dersin programda yer aldığı, bu dersler için 85’i teorik, 6’sı uygulama olmak üzere toplam 91 ders saati ayrıldığı anlaşılmaktadır. Meslek bilgisi kategorisinde (programda öğretmenlik formasyonu dersleri olarak adlandırılmış) 11 farklı derse yer verilmiş ve bu derslere 24 teorik, 24 ise uygulama olmak üzere 48 ders saati ayrılmıştır. Son olarak programda genel kültür kategorisinde 10 ders yer almaktadır. Bu derslere 22’si teorik, 4’ü uygulama olmak üzere 26 ders saati ayrılmıştır. Ders kategorilerinin program içindeki oransal ağırlığına bakıldığında sosyal bilgiler alan bilgisi derslerinin program içindeki ağırlığının yaklaşık %41, Türkçe yan alan derslerinin ağırlığının yaklaşık %14 (alan ve yan alan derslerinin toplam ağırlığı %55) meslek bilgisi derslerinin ağırlığının yaklaşık %29, genel kültür derslerinin ağırlığının ise yaklaşık %16 olduğu anlaşılmaktadır.

1998 programı birçok açıdan kendinden önceki programlardan ayrılmaktadır. Bu farklılık öncelikle programda yer verilen meslek bilgisi kategorisindeki derslerin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de geleneksel olarak hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında öğretmenlik meslek bilgisi dersleri genel teorik eğitimbilim derslerinden oluşmaktadır. Oysa dünyada özellikle 1980’li yıllardan itibaren hizmet öncesi öğretme yetiştirme programlarında öğretmen adaylarına en fazla eğitime ilişkin genel bir bilgi ve anlayış kazandırmaya yarayabilecek teorik eğitim bilim derslerinin yerine alan bilgisinin öğrencilere öğretilmesine yönelik yöntem, teknik ve stratejileri geliştirme ve kullanabilme becerileri anlamına gelen pedagojik alan bilgisine daha fazla önem ve yer verilmeye başlanmıştır. İlk olarak Lee Shulman (1986) öğretmenlik programlarında “alan bilgisi” ve “genel pedagoji bilgisi” kazandırmaya yönelik derslere yer verilmesinin öğretmenlerin sınıf içinde öğrenme-öğretme süreçlerinde ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri yeterince karşılamadığını gündeme getirerek alan bilgisini öğretme becerisi kazandırmaya yönelik bir bilgi tabanının bulunmayışını öğretmen eğitiminin “eksik paradigması” olarak nitelendirmiştir. Çözüm olarak da öğretmen adaylarında öğretme becerileri geliştirmek üzere öğretmen yetiştirme programlarında alan bilgisi ile genel pedagojik bilgi tabanlarının birleştirilmesiyle oluşturulacak alana özgü bir pedagojik yaklaşım olarak pedagojik alan bilgisi (PAB) bilgisine yer verilmesini önermiştir. Bunun yanında dijital teknolojinin giderek öğretime daha fazla entegre olmasının etkisiyle Mishra ve Koehler (2006) Shulman’ın PAB formülasyonu üzerine inşa edilen Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) olarak adlandırdıkları farklı bir PAB geliştirmişler ve öğretmenlerin öğretme sürecinde teknolojinin akıllı pedagojik kullanımlarına ulaşmak için bu bilgi temeline ihtiyaç duyduklarını ileri sürmüşlerdir.

Nitekim günümüzde çağdaş öğretmen yetiştirme yaklaşımları hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının öğretmen adaylarına daha mesleğe başlamadan önce hem konu alanlarıyla ilgili yeterli düzeyde bilgi kazanmalarını hem de ve daha da önemlisi konu alanlarına dair bilgileri öğrencilerine öğretme yollarını öğrenmelerine imkan verecek şekilde tasarlanmasını öngörmektedir (Ball vd., 2009, s. 460). Dolayısıyla öğretmen yetiştirme programları öğretmen adaylarını sadece içeriği bilen değil, içeriği öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olacak şekilde kullanabilecek bir şekilde yetiştirerek mesleğe hazırlamalıdır (Van Driel ve Berry, 2012). Ancak bu çok da kolay bir iş değildir. Çünkü teori ve pratiği bütünleştirebilme becerileri geliştirmek öğretimi uygulamak için araç ve stratejilerin farkında olmanın yanı sıra bunların kullanımıyla ilgili deneyim de gerektirir. Bu nedenle

öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarına farklı öğretim stratejilerini uygulama fırsatları da sunulmalıdır (Cohen ve Ball, 1990; Lampert, 2010; Anderson vd., 2012). Bu da ancak öğretmen yetiştirme programlarında pedagojik alan bilgisi başta olmak üzere öğretmenlik becerileri kazandırmaya yönelik derslere yer verilmesinin yanı sıra öğretmen adaylarının bu dersler aracılığıyla kazanacakları bilgi ve becerileri kendi sınıf ortamlarında ve gerçek ortamlar olan uygulama okullarında uygulayabilmelerine imkan tanıyacak uygulama saatleri ve öğretmenlik uygulamasına yeterli süre ayrılmasıyla mümkün olabilir. Öğretmen yetiştirme alanında yukarıda da bahsedilen dünyada meydana gelen gelişmeler ışığında 1998 programı değerlendirildiğinde YÖK'ün bu gelişmeleri izlediği ve programa yansıttığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede örneğin Türkiye'de geleneksel olarak öğretmenlik formasyon dersleri içinde yer alan Eğitime Giriş dersi yerine 1998 programında Öğretmenlik Mesleğine Giriş; Eğitim Psikolojisi yerine Gelişim ve Öğrenme derslerine ve ayrıca Öğretimde Planlama ve Değerlendirme isimli bir derse yer verilmiştir. Öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde doğrudan alan öğretimi (yukarıda bahsedilen pedagojik alan bilgisi kazandırmaya yönelik ders) ile ilgili bir ders olarak Özel Öğretim Yöntemleri iki yarıyıl 4'er saat okutulacak bir ders olarak yer alırken Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersine de 4 saatlik bir ders olarak programda yer verilmiştir. Meslek bilgisi kategorisindeki derslerin büyük bir bölümüne uygulama saatleri ayrılmış ve öğretmen adaylarının derslerde yaparak yaşayarak öğrenmelerine imkân sağlanmıştır.

Öğretmenlik uygulaması hizmet öncesi öğretmen eğitiminin en önemli ayağını oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının lisans öğrenimleri sırasında gerçek ortamlarla tanışmaları ve öğretmenlik mesleğini deneyimlemeleri hem öğretmenlik mesleğini daha erken benimsemelerine, hem de öğretmenlik becerilerini edinerek mesleğe daha hazır bir şekilde başlamalarına imkan yaratır. 1998 programında öğretmenlik uygulaması o zamana kadarki uygulamalardan farklı bir şekilde ele alınarak iki yarıyıl Okul Deneyimi I ve II; bir yarıyıl da Öğretmenlik Uygulaması olmak üzere üç yarıyıl da öğrencilerin okullara giderek gerçek ortamlarla tanışmaları ve yaparak-yaşayarak öğretmenlik bilgi ve becerilerini kazanmaları düşünülmüştür. Bu derslerden Okul Deneyimi I dersi ikinci yarıyıla, Okul Deneyimi II dersi yedinci yarıyıla, Okul Deneyimi dersi ise lisans eğitiminin son yarıyılı olan sekizinci yarıyıla yerleştirilmiştir. Özellikle Okul Deneyimi I dersine ikinci yarıyıl da yer verilerek öğretmen adaylarının erken bir dönemde okullarla tanışmalarına imkan yaratılmıştır.

YÖK'ün yeniden hazırlayarak 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulanmaya koyduğu yeni sosyal bilgiler öğretmenlik lisans programında 66 derse yer verilmekte olup bu derslere toplam 170 ders saati ayrılmıştır. Bu ders saatlerinin 142'si teorik, 28'i uygulamalı derslere ayrılmıştır. Dolayısıyla 1998 programında uygulamalı ders saatlerinin oranı yaklaşık %26 iken 2006 programında bu oran yaklaşık %20 düzeyindedir. Ayrıca 2006 programında 1998 programına göre ders sayısı 3, ders saati sayısı ise 5 saat artırılmıştır. Yeni programla birlikte gerçekleştirilen düzenlemeler çerçevesinde yan alan uygulamasına da son verildiğinden sosyal bilgiler öğretmenliği için Türkçe öğretmenliği yan alan uygulaması da kaldırılmıştır. Bu durumda 1998 programında yan alan derslerine ayrılan 23 ders saati de 2006 programında diğer ders kategorilerine dağıtılmıştır. 2006 programında alan eğitimi ders kategorisinde 34 farklı derse yer verilmiş ve bu dersler için 79'u teorik, 8'i uygulama olmak üzere 87 ders saati ayrılmıştır. Meslek bilgisi ders sayısı 15, bu derslere ayrılan ders saati 34 teorik, 14 uygulama olmak üzere 48; genel kültür ders sayısı 14, bu derslere ayrılan ders saati ise 29'u teorik, 6'sı uygulama olmak üzere 35 ders saatidir. Program içerisinde alan eğitimi ders kategorisinin ağırlığı %51, meslek bilgisi kategorisinin ağırlığı yaklaşık %29, genel kültür ders kategorisinin ağırlığı ise %20 düzeyindedir.

2006 programında alan bilgisi kategorisindeki derslerde birtakım değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 1998 programında yer alan Sosyal Bilimlere Giriş, Psikolojiye Giriş, Siyasal Düşünce Tarihi, Sosyal Bilgiler Araştırma Yöntemleri, Vatandaşlık Eğitimi Semineri ve Çevre Sorunlar isimli derslere 2006 programında yer verilmemiş; buna karşılık programa Sosyal Bilgilerin Temelleri, Sosyal Psikoloji, Siyaset Bilimine Giriş, Temel Hukuk, Sanat ve Estetik, Antropoloji, Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme, Yeni ve Yakınçağ Tarihi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Sosyal Proje Geliştirme ve Drama isimli dersler eklenmiştir. Bunların dışında 1998 programında Vatandaşlık Bilgisi I ve Vatandaşlık Bilgisi II derslerinin yerine 2006 programında Vatandaşlık Bilgisi isimli tek bir derse yer verilmiş, buna karşılık Osmanlı Tarihi ve Cumhuriyet Tarihi derslerinin isim ve içeriklerinde bazı değişiklikler gerçekleştirilerek Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I-II ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I-II olmak üzere ikişer yarıyıllık ve 2'şer saatlik dersler halinde düzenlenmiştir. Bazı derslerin isimlerinde küçük değişiklikler gerçekleştirilirken İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı ve çağdaş Dünya tarihi derslerinin haftalık ders saati miktarı 3'ten 2'ye düşürülmüştür.

2006 programında meslek bilgisi kategorisindeki derslerde önemli bir yaklaşım değişikliği gerçekleştirilmiş ve 1998 programındaki pedagojik alan bilgisini temel alan yaklaşım terk

edilerek önceden olduğu gibi teorik eğitimbilim yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşım farkını en açık şekilde özetleyen uygulama önceki programda yer alan Öğretmenlik Mesleğine Giriş dersinin kaldırılarak yerine Eğitim Bilimine Giriş dersinin eklenmesidir. Benzer şekilde programa Gelişim ve Öğrenme dersinin yerine Eğitim Psikolojisi, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinin yerine ise Öğretim İlke ve Yöntemleri ve Ölçme ve Değerlendirme dersleri eklenmiştir. 2006 programına ayrıca önceki programda bulunmayan Özel Eğitim, Türk Eğitim Sistemi ve 2'şer saatlik iki seçmeli ders eklenmiştir. Sınıf Yönetimi dersinin ise 2 saatlik uygulama saati kaldırılarak haftalık ders saati miktarı 4'ten 2'ye indirilmiştir. 2006 programında önceki programda öğretmenlik meslek bilgisi kategorinde yer verilen Özel Öğretim Yöntemleri I ve II derslerinden Özel Öğretim Yöntemleri II dersi alan bilgisi kategorisinde gösterilmiştir.

2006 programında öğretmenlik uygulamasına yönelik derslerle ilgili de değişiklik gerçekleştirilmiş, önceki programda iki yarıyıl okutulan Okul Deneyimi dersinin ikinci yarıyıl okutulan kısmı kaldırılarak tek yarıyıllık bir ders haline dönüştürülmüş ve bu haliyle sadece yedinci yarıyıl okutulmuştur. Öğretmenlik Uygulaması dersi ise önceden olduğu gibi sekizinci yarıyıl okutulmaya devam edilmiştir. Özetle 2006 programında meslek bilgisi kategorisindeki dersler içerisindeki öğretmenlik bilgi ve becerisi kazandırmaya yönelik derslerin ağırlığı azaltılmış, buna karşılık eğitime ilişkin genel bilgi ve kültür kazandırmaya yönelik teorik derslerin ağırlığı artırılmıştır. İkinci yarıyıl da yer alan Okul Deneyimi I dersinin kaldırılmasının da öğretmen adaylarının gerçek okul ortamlarıyla erken dönemde tanışmalarını engelleyici bir düzenleme olduğu söylenebilir.

2006 programında genel kültür kategorisindeki derslerin sayısı artırılmıştır. Programda zorunlu ortak ders niteliğindeki Türkçe I: yazılı Anlatım, Türkçe II: Sözlü Anlatım, yabancı Dil I-II, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I-II dersleri korunurken daha önce bir yarıyıl okutulan Bilgisayar Dersi 4'er saatlik iki yarıyıl okutulacak ders haline dönüştürülmüş; programa ayrıca Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Türk Eğitim Tarihi ve Topluma Hizmet Uygulamaları isimli üç yeni ders eklenmiştir. Programda 1998 programında olduğu gibi 2'şer saatlik üç seçmeli derse de yer verilmiştir. Böylece 1998 programında 10 olan genel kültür kategorisindeki ders sayısı 2006 programında 14'e çıkarılmıştır.

1998 programında uygulamalı derslere 32 ders saati ayrılmışken 2006 programında 28 ders saati ayrılmıştır. Oransal olarak bakıldığında uygulamalı ders saatlerinin program

içerisindeki ağırlığı 1998 programında yaklaşık %20 düzeyinde iken 2006 programında %17'ye düşmüştür.

Öğretmenlik lisans programlarının ders çizelgeleri ve içeriklerinde üçüncü ve son önemli düzenleme YÖK tarafından 2018 yılında gerçekleştirilmiş ve 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerinin 1. sınıflardan başlayarak kademeli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Programda yer verilen derslere toplam 154 ders saati ayrılmıştır. 1998 programının 165, 2006 programının 170 ders saatinden oluştuğu göz önüne alındığında 2018 yılında programın önemli ölçüde hafifletildiği söylenebilir. Bu durum programda yer alan derslerin yaklaşık %10 düzeyinde azaltıldığı anlamına gelmektedir. Programda genel olarak 65 derse yer verilmiştir. Bu derslerin 34'ü alan eğitimi, 22'si öğretmenlik meslek bilgisi, 11'i ise genel kültür kategorisindeki derslere ayrılmıştır. Başka bir ifadeyle alan eğitimi derslerine 70, meslek bilgisi derslerine 56, genel kültür kategorisindeki derslere ise 28 ders saati ayrılmıştır. Ders kategorilerinin program içindeki oransal ağırlıklarına bakıldığında ise alan eğitimi derslerinin yaklaşık %46, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yaklaşık %36, genel kültür kategorisindeki derslerin ise yaklaşık %18 düzeyinde olduğu görülmektedir.

2018 programında alan eğitimi kategorisinde yer verilen 31 derse tamamı teorik toplam 68 ders saati ayrılmıştır. Programda alan eğitimi kategorisindeki derslerde önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 2006 programında yer alan Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, Felsefe, Ülkeler Coğrafyası, Sosyoloji, Ekonomi, Arkeoloji, Çağdaş Dünya Tarihi, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri, Günümüz Dünya Sorunları, İnsan İlişkileri ve İletişim, Sosyal Psikoloji, Temel Hukuk, Sanat ve Estetik, Özel Öğretim Yöntemleri I, Özel Öğretim Yöntemleri II, Sosyal Proje Geliştirme ve Drama derslerine 2018 programında yer verilmemiştir. Buna karşılık yeni programa Sosyal Bilgiler Öğrenme-Öğretme Yaklaşımları, İlk Türk İslam Devletleri Tarihi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Sosyal Bilgiler Öğretimi 1, Sosyal Bilgiler Öğretimi 2, Afetler ve Afet Yönetimi, Sanat ve Müze Eğitimi, Medya Okuryazarlığı Eğitimi ve Karakter ve Değer Eğitimi dersleri eklenmiştir. Bazı derslerin isim ve içeriklerinde bazı değişiklikler gerçekleştirilirken Genel Fiziki Coğrafya, Ortaçağ Tarihi, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya derslerinin haftalık ders saati miktarları 4'ten 2'ye indirilmiştir.

2018 programında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisinde 6'sı seçmeli ders olmak üzere 22 derse yer verilmiş olup, bu derslere 44'ü teorik, 12'si uygulamalı olmak üzere toplam 56

ders saati ayrılmıştır. Bu programda 2006 programında yer alan bazı derslerin isimlerinde küçük bazı değişiklikler gerçekleştirilmiş ve 3 saatlik derslerin süresi 2 saate indirilmiştir. 2006 programında yer verilen Program Geliştirme ve Okul Deneyimi derslerine bu programda yer verilmezken, Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Felsefesi ve Eğitimde Ahlak ve Etik isimli yeni dersler eklenmiştir. 2006 programında genel kültür kategorisinde yer verilen Türk Eğitim Tarihi ve Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Eğitimde Araştırma Yöntemleri ismiyle) dersleri de öğretmenlik meslek bilgisi kategorisine aktarılmıştır. Yine önceki programda tek yarıyıllık ders olan Öğretmenlik Uygulaması dersi bu programda yedinci ve sekizinci yarıyıllarda okutulacak Öğretmenlik Uygulaması I-II isimli iki yarıyıllık ders haline dönüştürülmüştür. Programda Öğretmenlik Uygulaması dersleri dışındaki derslere uygulama saati verilmemiştir. Bu dersler genel olarak değerlendirildiğinde daha çok temel, teorik eğitimbilim derslerinden oluştuğu görülmektedir. Bu derslerin hiçbirinin uygulama ders saati de bulunmamaktadır. Oysa günümüzde hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında öğretmenlik becerisi kazandırmaya yönelik dersler giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Nitekim hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında öğretmenlik meslek bilgisi kategorisindeki derslerin gerek program içerisindeki ağırlığının gerekse niteliğinin yetersiz olduğunu ortaya koyan pek çok araştırma bulunmaktadır (Güler, 1985, s. 29; Özer Giriş, 1990, s. 30; Tonga, 2012, s. 796-797; Turan, 2019, s. 500).

2018 programında genel kültür kategorisinde 4'ü seçmeli ders olmak üzere 12 derse yer verilmiştir. Bu derslere ayrılan ders saati miktarı 2 saati uygulama olmak üzere 28 ders saatidir. Bu programda 2006 programında yer verilen derslerin bazılarının isim ve haftalık ders saatleri değiştirilirken Bilimsel Araştırma Yöntemleri isim ve içeriği değiştirilerek, Türk Eğitim Tarihi dersi ise olduğu gibi öğretmenlik meslek bilgisi kategorisine aktarılmıştır.

2018 programında sadece Öğretmenlik Uygulaması I-II dersleri ile Topluma Hizmet Uygulaması derslerine toplam 14 uygulama ders saati ayrılmıştır. Buna göre uygulama saatlerinin program içindeki ağırlığı yaklaşık %9 düzeyindedir. 1998 programında uygulama saatleri 32, uygulama saatlerinin program içindeki ağırlığı %20; 2006 programında uygulama saati toplamının 28, program içindeki ağırlığının %17; 2018 programında ise uygulama saati toplamının 14, program içindeki ağırlığının %9 olduğu göz önüne alındığında Türkiye’de hizmet öncesi öğretmen eğitiminde uygulamalı eğitimden sistematik bir şekilde uzaklaşıldığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

5.2. Öneriler

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, hizmet öncesi sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programlarının daha nitelikli hale getirilmesi için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

1. Lisans programında öğretmen adaylarının mesleğe başladıktan sonra ihtiyaç duyacakları öğretmenlik bilgi ve becerilerini kazandırmaya yönelik pedagojik alan bilgisi derslerinin sayısı ve program içerisindeki ağırlığı artırılmalı ve bu derslere uygulama saatleri eklenmelidir. Görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden alınan görüşler doğrultusunda ihtiyaç analizi yapılarak öğretmenlik sürecinde ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik dersler programa eklenmelidir.
2. Özellikle 2006 lisans programıyla tekrar uygulanmaya başlanan ve 2018 programında da sürdürülen öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin ağırlıklı olarak teorik ve beceri kazandırmaktan ziyade eğitim hakkında genel bir bilgi ve kültür kazandırmaya yönelik derslerin yerine programa uygulamaya da ağırlık veren öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme ve sınıf yönetimi becerilerini kazandırmayı önceleyen dersler eklenmelidir. Bu amaca yönelik olarak hali hazırda genel nitelikli ve teorik içeriğe sahip olarak programda yer alan Sınıf Yönetimi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ölçme ve Değerlendirme vb. derslerin içeriklerinin alana özgü hale getirilerek Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Yönetimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi İlke ve Yöntemleri, Sosyal Bilgiler Derslerinde Ölçme ve Değerlendirme vb. derslere dönüştürülebilir.
3. Okullarda öğretmenlik uygulaması hizmet öncesi öğretmen eğitiminin çok önemli bir ayağını oluşturmaktadır. 1998 programında bu husus yeni bir yapıya kavuşturulmuş ve II. ve VII. Yarıyıllarda uygulanan iki yarıyıllık Okul Deneyimi ve VIII. yarıyılta uygulanan Okul Deneyimi dersi olmak üzere üç ders kapsamına alınmıştı. Ancak 2006 programında II. yarıyılta uygulanan Okul Deneyimi I dersi kaldırılmıştı. Hali hazırda 2018 programında düzenlendiği haliyle okul uygulaması VII. Ve VIII. yarıyıllarda uygulanan Okul Deneyimi I-II şeklindeki iki yarıyıllık bir ders kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının son sınıfa kadar gerçek okul ortamlarıyla tanışmalarının önünde engel oluşturmaktadır. Oysa öğretmen adayları ne kadar erken dönemde okul uygulamasına başlasalar mesleklerini benimseme ve motivasyonları o ölçüde artar. Bu nedenle 1998 programında olduğu gibi okul deneyiminin II. yarıyıldan başlatılmasının ve daha geniş bir zaman aralığına

yayılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca okul uygulamasının kaç dönem yapılacağı ve süresi kadar uygulama yapılan okulların nitelikleri de büyük önem taşıdığından uygulama okullarının öğretmen adaylarının okula ilişkin tasavvurlarını ve vizyonlarını doğru bir şekilde oluşturmalarını sağlayacak şekilde kurumsal yapı ve işleyişe sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle de uygulama okulları belirlenirken şartları uygun okulların belirlenmesi ve belirlenen okulların standartlarının izlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

4. Sosyal Bilgiler dersinin disiplinlerarası yapısı göz önünde tutularak lisans programında bu dersi oluşturan sosyal bilim disiplinleriyle ilgili derslere yer verilmelidir. Özellikle 2006 program değişikliğinden günümüze Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe, Arkeoloji, İletişim, Hukuk, ve Ekonomi gibi Sosyal Bilgiler dersini oluşturan disiplinler ile ilgili dersler programdan çıkarılmıştır. Bunların yanında Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı ve Çağdaş Dünya Tarihi dersleri de programdan çıkarılmıştır. Mevcut programda Eskiçağ tarihiyle ilgili bir ders olmadan doğrudan Ortaçağ tarihine geçilmekte ve bu durum öğretmen adaylarının tarihsel gelişim ve sürekliliği yeterli düzeyde algılamalarını engellemektedir. Dolayısıyla program tasarımında temel amaç ders sayılarının azaltılarak programın hafifletilmesi değil, öğretmen adaylarının mesleklerini sürdürürken ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri lisans öğrenimleri süresince tam ve eksiksiz bir şekilde kazandırılması olmalı ve bu doğrultuda eksikliği hissedilen dersler programa eklenmelidir.
5. Materyal Tasarımı, Drama, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri vb. alan için önemli derslerin seçmeli dersler kategorisi yerine zorunlu dersler içerisine alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.
6. Günümüzde giderek önem kazanan Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi öğretmenlerin alan eğitim-öğretim süreçlerine teknolojiyi entegre edebilme becerilerini gerektirmektedir. Bu nedenle programa öğretmen adaylarının teknolojik araç gereçlerden eğitim öğretim sürecinde etkin yararlanabilmelerini sağlayacak dijital yeterlilik kazandırmaya yönelik derslere yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abazaoğlu, I. (2014). Dünyada öğretmen yetiştirme programları ve öğretmenlere yönelik mesleki gelişim uygulamaları. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Akhan, N. E. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler lisans programı üzerine düşünceleri'. *International Journal of Social Science*. 32(1), 267-289
- Aktan, S. (2006). *Sosyal bilgilerin bir öğretim alanı olarak gelişimi ve cumhuriyet dönemi program tasarılarına olan yansımalar etkisi* (Tez No. 206475) [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akyüz (1999). *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2011)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Altunya, N. (2006). *Gazi Eğitim Enstitüsü Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926 -1980)*, Gazi Üniversitesi Hasan Ali Yücel Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.
- Altunya, N. (2009). *Mustafa Necati Döneminde Öğretmen Yetiştirme, Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri*, 2-3 Ocak 2009, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, 189-201, İzmir.
- Anderson, D. L., Barr, D., & LaBaj C. (2012). Repetitive microteaching: Learning to teach elementary social studies. *Journal of Social Studies Education Research*, 3(2), 21-44. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179043> Access Date: 11.12.2022
- Aslan, S. (2011). *Türkiye 'de Eğitimde Reformlar*. Eğitim Yayınları.
- Atik Kara, D. ve Sağlam, M. (2014). Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğrenme-öğretme sürecine yönelik yeterlikleri kazandırması yönünden değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 2(3), 28-86.
- Avcı, M., & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitime ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1).

- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi. Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Aydemir, A., & Ustaoglu Çelik, A. (2021). Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarına yerleşenlerin yükseköğretim girdi göstergelerinin incelenmesi. *Yıldız Journal of Educational Research*. 6(1),21-33.
- Bakioğlu, A. (2017). *Karşılaştırmalı eğitim: Politikalar, göstergeler, bağlamlar*. Eğitim Yayınevi.
- Ball, D. L., Sleep, L., Boerst, T., & Bass, H. (2009). Combining the development of practice and the practice of development in teacher education. *Elementary School Journal*, 109(5), 458-474. <https://doi.org/10.1086/596996>
- Başaran, İ. E. (1994). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara.
- Bektaş, Ö. (2019). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. İçinde R. Turan & T. Yıldırım (Edts), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (ss. 1-29). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bektaş, Ö., & Turan, R. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretim Programları: İçerik, Kapsam ve Örüntü. İçinde Ö. Bektaş & R. Turan (Eds.), *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* (ss. 1-20). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Binbaşioğlu, C. (1995). *Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bursalıoğlu, Z. (1999). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Büyükkaragöz, S. Ş., Muşta, M. C., Yılmaz, H., & Piltin, Ö. (1998), *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*. Konya: Mikro Basım-Yayım Dağıtım.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti’nde İlk ve Ortaöğretim (Tarihsel Gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Cohen, D. K., & Ball, D. L. (1990). Relations between policy and practice: A commentary. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 12 (3), 331-338. <https://doi.org/10.3102/01623737012003>
- Çelikkaya, H. (1991). Eğitimin anlamları ve farklı açılardan görünüşü. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 73-85.

- Çiftçi, S. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde proje tabanlı öğrenmenin öğrencilerin akademik risk alma düzeylerine, problem çözme becerilerine, erişilerine, kalıcılığa ve tutumlarına etkisi* (Tez No. 189321) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çoban, A. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı: Betimsel Bir Karşılaştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 27- 46.
- Cochran, K. F., De Ruiter, J. A., & King, R. A. (1993). Pedagogical content knowing: An integrative model for teacher preparation. *Journal of Teacher Education*, 44, 263-272. <https://doi.org/10.1177/0022487193044004004>
- Demirel, Ö. (1999). *Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2020). *Eğitimde Program Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Deringöl, Y. (2007). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminden Günümüze İlköğretim Öğretmenleri Yetiştirilmesinin Tarihsel Boyutu ve Eğitimcilerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Hasan AH Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 17-27.
- Duman, T. (1988). *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi*, (Tez No. 10644) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dursunoğlu, H. (2003). Cumhuriyet döneminde ilköğretime öğretmen yetiştirmenin tarihi gelişimi. *Milli Eğitim*, 160, 64-74.
- Ercan, B. (2009). *Türkiye’de İlköğretim II. Kademeye Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Sistemleri (1923-2008)* (Tez No. 240074) [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları
- Fidan, N. ve Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.

- Güler, A. (1985). Son iki şuranın ortaöğretime öğretmen yetiştirme ile ilgili yeni modelleri ve bunun fen-edebiyat fakültelerinde doğurduğu sorunlar. *Education and Science*, 10(58), 24-33. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5420/1584> adresinden erişilmiştir.
- Güneş, F. (2016). Öğretmen yetiştirme yaklaşım ve modelleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 413-435.
- Günkör, C., & Özdemir, M. Ç. (2017). Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 70–90.
- Kaplan, M. (2002). *Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, D., Erdem, İ., Tutan, Y., & Uyanık, K. (2024). İlkokul öğretmenlerinin okul kültürü algı düzeylerinin davranışlarına etkisi. *Eurasian Education & Literature Journal*, (19), 38–58.
- Kavak, Y., Aydın, A., & Altun, S. A. (2007) . *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*, Yükseköğretim Kurulu Yayını, Ankara.
- Kavcar, C. (1999). Nitelikli öğretmen sorunu. *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel sayı, 11, 1-13
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 1-14.
- Kılınç, A. Ç., Kılcan, B., & Çepni, O. (2018). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programına katılan edebiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik uygulaması deneyimlerinin incelenmesi: Fenomenolojik bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 113–132.
- Kınacı, N. D. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programları ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Programının İçerik Bakımından Karşılaştırılması* (Tez No. 676964) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Köse, T. (2019). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Tarihi Gelişimi* (Tez No. 593715) [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Küçükahmet, L. (1999). “İdeal Bir Öğretmen Nasıl Davranır?”, *İçinde Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Editör: L. Küçükahmet), (ss. 15-20), İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 Öğretim yılında uygulanmaya başlanan öğretmen yetiştirme lisans programlarının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 203-218.
- Küçükahmet, L. Külahoğlu, Ş. Ö., Güçlü, N., Çalık, T., Topses, G., Öksüzoğlu, A. F., & Korkmaz, A. (2003). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lampert, M. (2010). Learning teaching in, from, and for practice: What do we mean? *Journal of Teacher Education*, 61(1-2), 21-34. <https://doi.org/10.1177/0022487109347321>
- Loughran, J. J. (2013). Pedagogy: making sense of the complex relationship between teaching and learning. *Curriculum Inquiry*, 43(1), 118 - 141. <https://doi.org/10.1111/curi.12003>
- Maarif Vekilliği (1941). *Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programı*, Maarif Matbaası, Ankara
- Mayne, H. (2019). Pedagogical content knowledge and social justice pedagogical knowledge: Re-envisioning a model for teacher practice. *Research in Educational Administration & Leadership*, 4(3), 701-718. <https://doi.org/10.30828/real/2019.3.9>
- MEB (1949). Eğitim Enstitülerinin Edebiyat, Fen ve Yabancı Diller Bölümlerine Öğrenci Kabulüne Dair Genelge, *Tebliğler Dergisi*, 558 (3 Ekim 1949), 1
- MEB (1962). *İlkokul Programı Taslağı*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- MEB (1966). Eğitim Enstitülerinin Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri Bölümlerine Ait Ders Dağıtım Çizelgeleri Hakkında Karar, *Tebliğler Dergisi*, 1422, (3 Ekim 1966), 237-238.
- MEB (1968a). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (1968b). Rejime Göre Ayarlanmış Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bilgileri ile Eğitim Bölümlerinin Birinci Sınıflarında Uygulanacak Haftalık Ders Cetvelleri Hakkında, *Tebliğler Dergisi*, 1484, (15 Ocak 1968), 1-2. 26.

- MEB (1968c). Sosyal Bilgiler Bölümü Haftalık Ders Dağılım Cetveli, *Tebliğler Dergisi*, 1509 (1 Temmuz 1968), 299-306. 27.
- MEB (1968d). Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen ve Tabiat Bölümlerinde Meslek Dersleri Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi, *Tebliğler Dergisi*, 1512 (22 Temmuz 1968), 358-362.
- MEB (1969a). Ortaokullarda Denenecek Sosyal Bilgiler Programı. *Tebliğler Dergisi*, 1582 (24 Kasım 1969), 427-433.
- MEB (1969b). Ortaokullarda Denenecek Sosyal Bilgiler Programı (Devamı). *Tebliğler Dergisi*, 1583 (1 Aralık 1969), 436-441.
- MEB (1973). Ortaokul Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik Programlarının Bütün Ortaokullarda Kademeli Olarak Uygulanması Hakkında. *Tebliğler Dergisi*, 1740 (2 Nisan 1973), 121.
- MEB (1981). *Onuncu Milli Eğitim Şûrası (23-26 Haziran 1981), Öneriler, Konuşmalar, Kararlar*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- MEB (1991). *Dördüncü Milli Eğitim Şûrası*, Çalışma Programı, Komisyon Raporları,
- MEB (1997). İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi. *Tebliğler Dergisi*, 2481 (Ekim 1997), 643- 644.
- MEB (1998). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. *Tebliğler Dergisi*, 2487 (Nisan 1998), 531-568.
- MEGSB (1985). Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri Adı Altında Üç Ayrı Ders Olarak Okutulması Hakkında Karar. *Tebliğler Dergisi*, 2192 (15 Temmuz 1985), 249-250
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for the teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1954. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.0068>
- Muk, F. (2021). *Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme sistemine ilişkin bir araştırma* (Tez No. 716893) [Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özav, L. (2001). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Düşünceler. [*Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*](#), 2(2), 165-177.

- Özbay, M. (2006). Okuma eğitiminde çevre faktörü. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (24).
- Özer Giriş, B. (1990). 1990'lı yılların başında Türkiye'de öğretmen yetiştirme. Sorunlar ve çözüm önerileri. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 3(2), 27-35. <http://i-rep.emu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11129/2522/%281990%29.1990%27li%20.pdf?sequence=1> adresinden erişilmiştir.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*. C. Öztürk (Ed.), İçinde Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik vatandaşlık Eğitimi, (ss. 1-31), Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Resmi Gazete (1982). Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Resmi Gazete (20 Temmuz 1982), 17760, 1-19.
- Reynolds, A. (1992). Getting to the core of the apple: A theoretical view of the knowledge base of teaching. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 6, 41-55. <https://doi.org/10.1007/BF00126919>
- Sağdıç, M. (2018). Türkiye'de 2018 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler lisans programının 2006 lisans programı ile karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 308-321.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14. <https://doi.org/10.2307/1175860>
- Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57, 1-22. <https://doi.org/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411>
- Sirer, R. Ş. (1946). *Ortaokul Meselemiz, Eğitim Enstitüleri Kurulurken*, 12-19. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Solmaz Decker, E. (2014). *Eğitim Enstitülerinin Tarih Eğitimindeki Yeri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2016). *Sosyal Bilimlerde Ölçme Aracı Hazırlama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1989). Üniversitelerde öğretmen eğitimi ve bugünkü uygulamalar, *Eğitim ve Bilim*, 13(73), 41-50.
- Sünbül, A. M. (2003). “Bir Meslek Olarak Öğretmenlik”, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Editörler: Ö. Demirel ve Z. Kaya). (4. Basım). Ankara: PegemA Yayıncılık, ss. 243-277.
- Şahin, E. (2020). 2006 ve 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının analizi ve akademisyen görüşleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Amasya Üniversitesi.
- Tutkun, Ö. F. & Aksoyalp, Y. (2010). 21. Yüzyılda öğretmen yetiştirme eğitim programının boyutları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 361-370.
- Yıldırım, G. ve Baki Pala, Ç. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının Yükseköğretim Kurulu’nun yetki devri öncesindeki durumu. *Trakya Eğitim Dergisi*. 14(3), 1719 – 1741.
- TBMM (1926). Maarif Teşkilatına Dair Kanun, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400789.pdf adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 20.10.2024)
- Tokcan, H., & Tangülü, Z. (2019). 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. Özel sayı*, 97-119.
- Tonga, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 780-803.
- Tonga, D. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12), 187-2012.
- Tonga, D. (2020). Son yirmi yılda Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1547-1564

- Turan, R. (2018). *Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 2018 yılında gerçekleştirilen güncelleme üzerine genel bir değerlendirme*. Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum, Spor Bilimleri Sempozyumu, (s. 602-619). Çorum, Türkiye.
- Turan, R. (2019). *Eğitim Fakültelerinin Tarih Öğretmenliği Lisans Programı Ders Çizelgesinde 2018 Yılında Gerçekleştirilen Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme*. 1 May Social Policies and Scientific Research Congress (1 May 2019), Ankara, Turkey.
- Turan, R. (2021). Türkiye’de ortaöğretime öğretmen yetiştirmede uygulanan pedagojik formasyon programları üzerine bir inceleme (1979-2021), *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(47), 2572-2587.
- Turan, R. (2023a). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirmenin Tarihçesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 1282-1312.
- Turan, R. (2023b). *Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programları ve Kontenjanlarındaki Sayısal Gelişme Üzerine Bir İnceleme*. Ankara International Congress on Scientific Research-IX (December 26-29, 2023) Ankara, Türkiye. Kongre Tam Metinler Kitabı (ss. 2985-2993), Ankara
- Turan, R. (2023c). An overview of the history teacher training programs of education faculties in Turkey from the perspective of pedagogical content knowledge. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*, 4(2), 311-335. <https://doi.org/10.29329/jirte.2023.572.9>
- Türk Dil Kurumu (TDK), Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Ünal, O., & Şeren, N. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Akademik Yapısının İncelenmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 343-355.
- Ünlü, İ., Koçoğlu, E., & Ay, A. (2015). Sosyal Bilgiler Lisans Programındaki Uygulamalı Derslere Yönelik Öğretmen Adayı Görüşlerinin İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 371-386.
- Van Driel, J. H., & Berry, A. (2012). Teacher professional development focusing on pedagogical content knowledge. *Educational Researcher*, 41(1), 26–28. <https://doi.org/10.3102/0013189X11431010>

- Varış, F., Gürkan, T., Gözütok, D., Gürbüz Türk, O. ve Babadoğan, C. (1991). *Eğitim Bilimine Giriş*. (Editör: F. Varış). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Yaylak, E. (2019). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin yükseköğretimdeki durumu. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 800-838.
- Yazar, T. (2015). *Eğitim ve öğretim ile ilgili temel kavramlar*. T. Y. Yelken, & C. Akay içinde, *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (s. 1-24). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- YÖK (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Yayını.
- YÖK (2007). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Yayını.
- YÖK (2018a). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları Uygulama Yönergesi. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.
- YÖK (2018b). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf adresinden erişilmiştir.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: İlkeler ve Uygulamalar*, B. Tay ve S. B. Demir (Çev. Edts.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zeybek, G. ve Karataş, K. (2022). Öğretmenlik deneyimine ilk adım: öğretmenlik uygulaması sürecinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 973-990.

EKLER

EK-1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Ders Kategorilerine Göre Seçmeli Ders Havuzunda Yer Verilen Dersler

Alan Eğitimi Seçmeli Dersleri	Öğretmenlik Meslek Bilgisi Seçmeli Dersleri	Genel Kültür Bilgisi Seçmeli Dersleri
Çevre Eğitimi	Açık ve Uzaktan Öğrenme	Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele
Günümüz Dünya Sorunları	Çocuk Psikolojisi	Beslenme ve Sağlık
Harita Bilgisi ve Uygulamaları	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	Bilim Tarihi ve Felsefesi
Küreselleşme ve Toplum	Eğitim Hukuku	Bilim ve Araştırma Etiği
Sınıf İçi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi	Eğitim Antropolojisi	Ekonomi ve Girişimcilik
Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi	Eğitim Tarihi	Geleneksel Türk El Sanatları
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Çocuk Oyunları	Eğitimde Drama	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama	Eğitimde Program Dışı Etkinlikler	İnsan İlişkileri ve İletişim
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı	Eğitimde Program Geliştirme	Kariyer Planlama ve Geliştirme
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih	Eğitimde Proje Hazırlama	Kültür ve Dil
Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri	Eleştirel ve Analitik Düşünme	Medya Okuryazarlığı
Türk Hukuk Sistemi	Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi	Mesleki İngilizce
Türkiye'nin Ekonomik Yapısı	Kapsayıcı Eğitim	Sanat ve Estetik
	Karşılaştırmalı Eğitim	Türk Halk Oyunları
	Mikro Öğretim	Türk İşaret Dili
	Müze Eğitimi	Türk Kültür Coğrafyası
	Okul Dışı Öğrenme Ortamları	Türk Musikisi
	Öğrenme Güçlüğü	Türk Sanat Tarihi
	Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama	
	Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitimi	
	Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme	

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Sahre BATTAL		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Danışman: Prof. Dr. Refik TURAN

İmza: